

<http://www.jyu.fi/library/tutkielmat/550/>

**TIETOA JA TUNTEITA TARPEESEEN VAI TARVETTA TIEToon JA
TUNTEISIIN**

Sukupuolivalistuslehti 16kuustoista 9-luokkalaisten tarkastelemana

Mira Jokinen

Liikuntapedagogiikan
pro gradu -tutkielma
Syksy 1997
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Mira Jokinen. Tietoa ja tunteita tarpeeseen vai tarvetta tietoon ja tunteisiin. Sukupuolivalistuslehti 16kuustoista 9-luokkalaisten tarkastelemana. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma, 1997, 132 s.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää nuorten mielipiteitä Sosiaali- ja terveysministeriön 16-vuotiaille jakamasta sukupuolivalistuslehdestä 16kuustoista. Tutkimusosassa paneudutaan lehden ulkoasuun, sisältöön ja tulevaisuuden haasteisiin, joiden perusteella luodaan myös sukupuolivalistuslehden hahmotelma. Tutkimuksessa tarkastellaan lisäksi nuorten arvioita koulussa saamastaan seksuaalikasvatuksesta ja sen riittävydestä. Aineisto koostuu 10 teemoitellusta ryhmähaastattelusta, jotka on tallennettu nauhalle. Haastateltavat nuoret olivat 15-vuotiaita tyttöjä ja poikia. Tutkimusta hallitsee naturalistinen lähestymistapa ja menetelmänä on käytetty teemoittelua.

Tulosten mukaan 16kuustoista-lehden ulkoasu ei miellytä nuoria. Suurimmiksi ongelmiksi nousivat lehden tekstin ja kuvien aidon vuorovaikutuksen puuttuminen, kuvien laatu, lehden suuri koko sekä nimi. Lehden värikyvyys sekä selkeä asetelu ja otsikointi miellettiin hyväksi. Ulkoasun tulisi noudatella journalistiikassa korkeatasoisiksi määriteltyjä ulkoasullisia tekijöitä.

Sisällöltään 16kuustoista-lehti ei kyennyt tyydyttämään nuorten tiedon tarvetta, koska suurin osa lehden sisällöstä oli nuorille entuudestaan tuttua. Lehti koettiin tarpeelliseksi, mutta se toivottiin lähetettävän jo viimeistään kahdeksannella luokalla. Uutta tietoa saatiin lähinnä sukupuolitaudeista ja raskaudenkeskeytysten määrästä. Lehden puutteena nuoret kokivat oman näkökulmansa puuttumisen, asioiden pinnallisen käsittelemisen sekä huumorittomuuden.

Joukkoviestinnän avulla toteutettu seksuaalivalistus jää helposti vain tiedon levittämisen tasolle, jolloin sanoma ja kohderyhmä eivät kohtaa. Nuorille faktatieto ei riitä, vaan he toivovat syvällisempää paneutumista asioihin. Koulun, vanhempien sekä seksuaalivalistusta toteuttavien organisaatioiden välisellä yhteistyöllä voitaisiin kehittää seksuaalikasvatuksen laatua. 16kuustoista-lehtikään ei saisi jäädä irralliseksi tuotokseksi, vaan sitä voitaisiin hyödyntää mm. koulun seksuaalikasvatuksessa.

Avainsanat: nuoret, seksuaalikasvatus, terveystiedot, joukkoviestintä

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
1.1 Käsitteiden määrittelyä	6
1.2 Lähestymistapana naturalistinen paradigma	8
2 NUORET, SEKSI JA SEKSUAALIKASVATUS	12
2.1 Nuorten sukupuoliikäyttäytyminen	12
2.2 Sukupuoliikäyttäytymisen haasteet seksuaalikasvatuksen näkökulmasta	14
2.3. Kodin ja yhteiskunnan toteuttama ihmissuhde- ja sukupuoliikasvatus	17
2.3.1 16kuustoista-lehti	20
2.4 Seksuaalivalistuslehtitutkimuksia Suomessa ja ulkomailla	22
3 TERVEYSVIESTINTÄ	29
3.1 Terveysviestinnän käsite ja toteutuksen tasot	29
3.2 Joukkoviestintä terveystiedon välittämiseksi	32
3.2.1 Joukkoviestinnän vaikutusmalleja	35
3.2.2 Joukkoviestinnän ja keskinäisviestinnän suostuttelukehä terveysviestinnässä	36
3.3 Sanoman perillemenoon vaikuttavat tekijät	38
3.3.1 Yksilölliset sanoman torjuntatekijät	39
3.3.2 Sanoman ymmärrettävyys	41
3.4 Nuorten mielipiteitä sanomalehtien ulkoasusta ja sisällöstä	42
4 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET	45
5 TUTKIMUSMENETELMÄ JA TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	48
5.1 Teemahaastattelu	48
5.2 Esitutkimuksen aineisto ja toteutus	50
5.3 Varsinainen tutkimus	51
5.4 Aineiston käsittely	53

6 TULOKSET	54
6.1 Lehden ulkoasu	54
6.1.1 Kuvat ja piirroksset	54
6.1.2 Lehden koko	59
6.1.3 Fontti	60
6.1.4 Nimi	61
6.1.5 Lehden taitto ja rakenne	63
6.2 Jutut	65
6.2.1 Kiinnostavimmat juttuaiheet	65
6.2.2 Puuttuvat aihealueet	69
6.2.3 Uusi tieto	70
6.2.4 Kondomi ja “kondomi kunniaan”	71
6.2.5 Kirje vanhemmille	74
6.2.6 Kirjoitustyyli ja kieli	77
6.2.7 Pituus	79
6.2.8 Kiinnostavuus	80
6.2.9 Näkökulmat ja haastateltavat	83
6.3 Lehden tulevaisuus	84
6.3.1 Samastuminen	84
6.3.2 Keskustelu lehdestä	87
6.3.3 Jakelukanava	87
6.3.4 Sopiva ikä lehden saamiseen	89
6.3.5 Lehden tarpeellisuus ja merkitys nuorten näkemänä	91
6.4 Koulussa annettu seksuaalikasvatus ja sen riittävyys	93
6.5 Sukupuolivalistuslehden malli - suuntaviivoja suunnittelulle	95
7 POHDINTAA	103
7.1 Tutkimuksen luotettavuudesta	103
7.2 Tuloksista	108
7.3 Jatkotutkimushahmotelmista	119
LÄHTEET	121
LIITTEET	128

1 JOHDANTO

Vuodesta 1987 lähtien on 16-vuotiaille nuorille lähetetty ihmissuhde- ja sukupuoliasioita käsittelevä lehti kotiin. Lehden nimi on vaihdellut lehden ulkoasun ja sisältömuutosten myötä ja vuosina 1996-97 lehden nimenä on ollut 16kuustoista. Tämän nykyään Sosiaali- ja terveysministeriön lähettämän lehden saa vuosittain noin 66 000 nuorta.

16kuustoista-lehden tärkeimpänä tavoitteena on vähentää sukupuoliteitse tarttuvien tautien määrää nuorilla ja edistää näin seksuaalista terveyttä. Lisäksi lehden tavoitteena voidaan pitää sukupuoliasioihin liittyvien ongelmien ja ahdistusten lievittämistä. (T. Tamminen, henkilökohtainen tiedonanto 10.3.1997.) Nuoret aloittavat seurustelun ja seksuaalielämän melko pian sukukypsyyden saavuttamisen jälkeen, jolloin myös seksuaalisuuteen liittyviä kysymyksiä herää paljon. Kertomalla nuorille seksiin liittyvistä asioista voidaan vähentää heidän pelon ja ahdistuksen tunteitaan ihmissuhde- ja sukupuoliasioissa sekä ei-toivottujen raskauksien ja sukupuolitautitartuntojen määrää. (Kontula 1991a, 13-36.) Koulujen ja vanhempien tarjoama ihmissuhde- ja sukupuolikasvatus tulee usein liian myöhään tai se ei ole riittävää tarjotakseen vastauksia nuorten kysymyksiin (Kontula 1991b, 42).

Seksiin liittyvät asiat ovat yhteiskunnassamme vielä melko arkaluontoisia, ja aikaisempien valistuslehtisten, kuten myös 16kuustoista-lehden jakaminen, on aiheuttanut julkista keskustelua lehden sisällöstä ja tarpeellisuudesta. Myönteisen palautteen lisäksi kielteistä palautetta on tullut mm. lehden aihepiireistä, etenkin homoseksuaalisuudesta, sekä lehden mukana lähetetystä kondomista. (T. Nurmi, henkilökohtainen tiedonanto 6.3.1997; T. Tamminen, henkilökohtainen tiedonanto 10.3.1997.) Olennaista olisi kuitenkin saada palautetta varsinaiselta kohderyhmältä eli nuorilta, jotta voitaisiin arvioida, vastaako lehti nuorten tarpeita. Tämän tutkimuksen tavoitteena onkin selvittää 9-luokkalaisten nuorten mielipiteitä lehden sisällöstä ja ulkoasusta sekä sitä, millainen olisi nuorten mielestä hyvä sukupuolivalistuslehti. Tutkimus tarjoaa sukupuolivalistuslehden mallin, jota voidaan tulevaisuudessa käyttää hyväksi seksuaalivalistusmateriaalien suunnittelussa. Malli-käsite tulee kuitenkin ymmärtää enemmänkin ehdotukseksi, koska kyse ei ole varsinaisesta oikeaksi todennetusta mallista, vaan tämän tutkimuksen tuottamasta hahmotelmasta.

Tässä tutkimuksessa tarkastelen nuorten ajatuksia ja näkemyksiä siitä, miten he kehittäisivät lehteä sekä pyrin löytämään merkityksiä näiden näkemysten taustalla. Käytän laadullista menetelmää, koska sillä pääsen tässä tutkimusongelmassa määrällisiä menetelmiä syvemmälle. Päättökäytännönä on teemahaastattelu, jossa haastattelua ohjaavat ennalta päätetyt teema-alueet. Lähestyn aineistoa naturalistisen paradigman mukaisesti kvalitatiivisin menetelmin teemoittelun avulla.

Tutkimukseni teoriaosa on melko laaja, koska se rakentui osin samanaikaisesti aineiston analysoinnin kanssa. Uskon sen kuitenkin auttavan lukijaa ymmärtämään paremmin nuorten seksuaalivalistukseen ja sen suunnitteluun liittyviä vaatimuksia ja ongelmia.

16kuustoista-lehteä tarkastellaan tutkimuksessani pääasiassa viestintävälineenä, joten katson tarpeelliseksi selvittää terveysviestintään liittyviä peruskäsitteitä. Lisäksi katson oleelliseksi tarkastella sanomaan ja sanoman perille menoon vaikuttavia tekijöitä. 16kuustoista-lehteähän pyritään nimenomaan kehittämään ulkoasultaan ja sisällöltään sellaiseksi, että se sanomana herättäisi kohderyhmän mielenkiinnon, olisi kirjoitettu kohderyhmälle ymmärrettävään muotoon sekä vastaisi sisällöltään kohderyhmän tarpeita.

Työni teoriaosassa käsittelen myös nuorten sukupuolikäyttäytymistä ja siihen liittyviä terveyskasvatuksellisia haasteita, koska se on yhtenä lähtökohta lehden sisällölle, viestitettävälle sanomalle. Tiedot nuorten seurustelun ja yhdyntöjen aloituksesta, ehkäisyn käytöstä, raskaudenkeskeytyksistä sekä sukupuoliteitse tarttuvien tautien esiintymismääristä kertovat osaltaan, millaista tietoa nuoret tarvitsevat välttyäkseen mahdollisimman monilta ongelmilta. Tiedon tarpeen määrittelee tällöin kuitenkin asiantuntija tai ammattihenkilö, ei nuori itse, mikä tekee siitä ulkokohtaista. Siksi on myös tärkeää tiedustella nuorilta itseltään, millaista tietoa he toivoisivat lehdestä saavansa.

1.1 Käsitteiden määrittelyä

Terveyskasvatuksessa ja sen toteutuksessa käytettyjä käsitteitä käytetään usein rinnakkaisina ja toinen toistaan korvaavina, mistä seuraa helposti käsitteiden sekamelska. Kuitenkin Rimpelä (1994, 18) on todennut, että "käsitteistön selkeyttäminen ei tarkoita kivettyneitä määritelmiä, vaan jokaisen keskustelijan velvollisuutta täsmentää, mitä hän itseasiassa oikeastaan tarkoittaa". Tässä tutkimuksessa käytän käsitteiden selkeyttämiseksi käsitejärjestelmää, jossa terveyskasvatus ymmärretään yläkäsitteeksi ja neuvonta, opetus ja valistus sen toteutusmuodoiksi. (Miilunpalo 1995, 2010-2011; Nupponen ym. 1991, 16.)

Terveyskasvatuksen toteutusmuodoissa paneudun pääasiassa valistus-käsitteen määrittelyyn, koska 16kuustoista-lehti on nimenomaan seksuaalivalistuslehti. En katso tarpeelliseksi syventyä seksuaaliopetuksen ja -neuvonnan käsitteisiin.

Terveyskasvatuksen toteutusmuotoja, valistus, opetus ja neuvonta, voidaan yhteisesti kutsua nimellä kasvatukselliset keinot. Kasvatuksellisten keinojen pyrkimyksenä on kehittää ihmistä kykenevämmäksi ohjaamaan tekojaan, punnitsemaan arvojaan, kokemuksiaan ja tavoitteitaan sekä tekemään valintoja laajentuneen terveystietämisen pohjalta. (Aarva 1992; Miilunpalo 1995, 2010-2011; Nupponen ym. 1991, 11-23.) Terveysvalistuksella tarkoitetaan terveyskasvatukseen liittyvää tavoitteellista, ihmisten asenteisiin ja käyttäytymiseen vaikuttamaan pyrkivää tiedotustoimintaa, jota joukkoviestinnän avulla levitetään suurelle yleisölle (Aarva 1986, 7; Nupponen ym. 1991, 15-16). Terveysvalistustoimintaa leimaa se, etteivät kohderyhmän jäsenet aina aktiivisesti etsi tätä tietoa (Aarva 1993, 24). Joukkoviestinnän keinoja ovat mainonta, journalismi, yleisötilaisuudet sekä erilaiset valistuskampanjat ja -aineistot. Valistukselle tyypillistä on sen yksisuuntaisuus, jonka vuoksi se on usein asiatiedoiltaan yksinkertaisempaa ja suppeampaa kuin esimerkiksi henkilökohtainen neuvonta. Opetusta annetaan pääasiassa oppilaitoksissa ja silloin kohteena on ryhmä. Terveyskasvatus on tällöin opetussuunnitelman mukaista. Terveysneuvonnan perustana on yksilön itsessään tunnistama ongelma, tarve tai kysymys. Neuvonta perustuu neuvottavan ja neuvojan väliseen henkilökohtaiseen

vuorovaikutukseen. Terveyskasvatuksen eri muodot eivät voi korvata toinen toisiaan, vaan jokaisella niillä on oma tehtävänsä. (Aarva 1992; Nummelin 1997, 35-36; Nupponen ym. 1991, 15-17.)

Nummelin (1997, 36-40) on soveltanut käsitejärjestelmää myös seksuaalikasvatukseen. Toteutan tätä käsitejärjestelmää tutkimuksessani (kuvio 1). Hänen mukaansa seksuaalivalistuksella tarkoitetaan tavoitteellista joukkoviestintään perustuvaa seksuaalikasvatusta, jota voidaan toteuttaa mm. lähettämällä tietyn ikäryhmän pojille ja tytöille postitse valistuslehti kotiin tai kouluun. Seksuaalivalistuksen kohteena on usein suuri joukko tai mahdollisesti koko väestö. Tavoitteena on nostaa kohderyhmän yleiseen tietoisuuteen seksuaalikasvatuksellisesti ajankohtaiseksi arvioituja asioita. Pyrkimyksenä voi olla myös huomion herättäminen, mielikuvien luominen, keskustelun virittäminen, tiedon lisääminen, ajattelutapojen ja asenteiden vahvistaminen tai muuttaminen sekä käyttäytymiseen vaikuttaminen. Aktiivinen vääräksi todetun tiedon oikaiseminen sekä tiedon saattaminen oikeaan asiayhteyteen kuuluvat lisäksi osana seksuaalivalistukseen. Valistuksella pyritään suurten ryhmien tavoittamiseen ja sen tehtävänä on aktivoida nuoria punnitsemaan seksuaalisuuteen liittyviä tietojaan, mielipiteitään, asenteitaan sekä omaa toimintaansa.

<i>Seksuaalikasvatus</i>		
<i>Opetus</i>	<i>Neuvonta</i>	<i>Valistus</i>
*kohteena ryhmä	*kohteena yksilö	*kohteena suuri joukko
*toteutus ryhmäkohtaista opetussuunnitelman mukaista	*toteutus henkilökohtaista vuorovaikutusta yksilöllisistä tarpeista ja lähtökohdista	*toteutus yksisuuntaista tavoitteellista joukkoviestintään perustuvaa

Kuvio 1. Nuoruusiän seksuaalikasvatuksen toteutusmuodot (Nummelin 1997, 38)

Suomenkielessä törmätään terminologiaongelmaan myös puhuttaessa seksuaalisuuteen liittyvästä terveystieteestä. Sukupuolikasvatus-termiä on käytetty useimmin kuvaamaan tätä terveystieteen osa-aluetta, mutta lähes yhtä yleisiä ovat muut termit, kuten seksuaalikasvatus, ihmissuhde- ja sukupuolikasvatus, sukupuolivalistus ja seksuaalivaltuus. Tutkimuksessani käytän termejä sukupuolikasvatus, seksuaalikasvatus sekä ihmissuhde- ja sukupuolikasvatus. Termit tulee ymmärtää tässä yhteydessä rinnakkaisina ja niillä tarkoitetaan terveystieteen, jonka tavoitteena on seksuaalisen terveyden edistäminen.

1.2 Lähestymistapana naturalistinen paradigma

Teemalla tarkoitetaan johtoajatusta eli näkökulmaa, josta tutkittavaa tullaan tarkastelemaan. Koska tutkimuskohdetta voidaan tutkia monesta eri näkökulmasta, on tutkijan aina tematisoitava tutkimuskohteensa. Tämä tarkoittaa, että tutkijan on näkyvästi nostettava tutkimuskohteestaan teemaksi se, mikä siinä tulee tarkasteltavaksi. Tematisointi määrää pitkälle myös sen, minkälaisia tuloksia tutkimukselta voidaan olettaa. (Varto 1992, 51-53.) Tässä tutkimuksessa nuorten sukupuolivalistuslehti, 16kuustoista, on tematisoitu viestintävälineenä, jota halutaan kehittää. Tällöin tulokset ilmentävät keinoja ja ominaisuuksia, joilla kyseiseen tavoitteeseen mahdollisesti voidaan pyrkiä. Tutkimuksen tavoitteena onkin etsiä, kuvata, tulkita, ymmärtää ja luoda merkityksiä aineistosta. Näin ollen laadulliset menetelmät soveltuvat parhaiten aineiston analyysiin.

Tämä tutkimus voidaan nähdä kontekstisidonnaisena, koska haastattelutilannetta ja siinä tapahtuvaa tutkijan ja tutkittavien välistä vuorovaikutusta leimaa ainutkertaisuus. Lisäksi kouluympäristöllä on ollut vaikutuksensa nuorten asennoitumiseen ja vastausten laatuun haastattelutilanteessa. Esimerkiksi Pötsönen ja Välimaa (1996) toteavat kouluelämää leimaavan aikuisauktoriteetin vastustamisen voivan kärjistä vastauksia.

Niirasen (1990, 23) mukaan kvalitatiivisen lähestymistavan valinnut tutkija katsoo maailmaa usein naturalistisesta paradigmasta, millä on vaikutusta koko tutkimusprosessiin. Näin ollen tutkijan toiminta on suhteessa hänen paradigmaansa. Tämän seurauksena myös tutkimuksen luotettavuutta tarkastellaan perinteisestä tavasta poiketen. Luotettavuustarkastelussa korostuvat inhimillinen todellisuus sekä kieli ja merkitykset. Kvalitatiivisen aineiston analyysissä tulkitaan kielen avulla välitettyjä merkityksiä. (Tynjälä 1991.)

Naturalismin käsitys todellisuudesta on relativistinen ja ihmisten muovaama konstruktio. Tämä tarkoittaa, että todellisuuksia on yhtä monta kuin on ihmisiä ja että todellisuus on olemassa heidän mielikuvissaan. Tästä johtuen niitä on tutkittava kokonaisuuksina. Ennustamisen ja kontrollin saavuttaminen on epätodennäköistä, sen sijaan jonkinasteinen ymmärtäminen on mahdollista. Naturalistisessa paradigmassa tutkija ja tutkimuksen kohde ovat erottamattomat, koska tietäjän ja tiedon katsotaan olevan vuorovaikutuksessa ja vaikuttavan näin toisiinsa. (Niiranen 1990, 18-19.)

Naturalismissa mahdollisuus yleistämiseen muodostuu, kun tutkimuksen avulla luodaan ideografinen tietovaranto yksittäisiä tapauksia kuvaavista työhypoteeseista. Ajalla ja kontekstilla on olennainen merkitys. Työhypoteesien pätevyyttä muuna ajankohtana ja muussa kontekstissa voidaan selvittää empiirisesti, kun tutkimusta hyödynnetään myöhemmin. Naturalistisessa käsityksessä syy-seuraus- suhteiden eristäminen nähdään keinotekoiseksi ja merkityksettömäksi. (Niiranen 1991, 19-20.)

Kvalitatiivinen tutkimus hyväksyy tutkijan arvojen vaikutuksen tutkimukseen (Niiranen 1990, 20). Koska tutkijan on itse tärkein tutkimusväline, välineellä ei ole itsenäistä tutkijasta riippumatonta asemaa (Tynjälä 1991, 388-389). Grönfors (1985, 14) toteaa kuitenkin, että tutkimuksen subjektiivisuuden voidaan toisaalta katsoa lisäävän sen tieteellistä selitysvoimaa. Kun tutkija antaa oman viitekehýksensä tutkimusta hyödyntävien tarkasteltavaksi, on mahdollista saada selville ainakin jotakin niistä puitteista, jossa tieto on kerätty.

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään ihmisläheisiin tietojen kokoamisen menetelmiin, joihin myös teemahaastattelu kuuluu. Tyypillistä on, että aineisto kootaan luonnollisissa tilanteissa. (Grönfors 1985, 105-106; Niiranen 1990, 14, 23.) Alasuutari (1993, 66-67) toteaa, että ihanteellisinta olisi, jos aineisto olisi olemassa tutkimuksen tekemisestä ja tekijästä huolimatta. Toisaalta hän myös mainitsee, että aineiston tuottamistilanteet voivat olla tutkimusta varten järjestettyjä. Tällöin kyseiset tilanteet on vain dokumentoitava mahdollisimman tarkasti, esimerkiksi nauhalle. Nauhuri tosin tallentaa vain tilanteen verbaalisen puolen, mutta tutkimuksen aikana tai heti tutkimuksen jälkeen suoritettavilla muilla muistiinpanoilla voidaan tarkentaa dokumentointia.

Laadullisen tutkimuksen aineistosta ei pyritä etsimään tukea ennalta laadituille hypoteeseille, vaan abstraktiot rakentuvat empiirisistä havainnoista. Ajatteluprosessi on yleensä induktiivista eli loogisesti yksityiskohdista yleistykseen etenevää päättelyä. Jotkut tutkijat käyttävät mieluummin käsitettä abduktiivinen, millä he korostavat kyseen olevan hypoteesien muodostamisesta, ei testaamisesta. (Grönfors 1985, 30-33; Niiranen 1990, 15.) Abduktiivinen päättely perustuu johtoajatukseen, joka voi olla luonteeltaan varsin epämääräinen käsitys tai pitkällekin muotoiltu hypoteesi. Aineistoa ei siis tarkastella ainoastaan induktiivisesti, vaan havaintojen etsimistä ohjaa johtoajatus. Grönforsin (1985, 33-34) mukaan abduktiivisen päättelyn perusajatuksena on, että varsinainen kokemus on aina looginen, eikä sitä voida näin kyseenalaistaa. Oleellista on päästä käsiksi käytännön tason logiikkaan. Se saavutetaan tehokkaimmin käyttämällä apuna johtoajatusta, jota hyödyntäen tarkastellaan empiiristä maailmaa ja kerättyä tietoa.

Tutkimuksessani vallitsevana päättelymuotona olen käyttänyt abduktiivista päättelyä. Johtoajatuksena on toiminut teemahaastattelurunko, jota noudattaen olen etsinyt aineistosta teemoja käsitteleviä viittauksia (liite 1). Tutkimusprosessin edetessä journalistiikan alalla tehdyistä tutkimuksista löytyi lisäksi lisää johtoajatuksia koskien erityisesti lehden ulkoasuun liittyviä tekijöitä. Analyysissäni syntyi myös teemoja, joita ei esiintynyt haastattelurungossa tai aikaisemmissa tutkimuksissa. Näitä teemoja olivat mm. kiinnostavuus, samastuminen, haastateltavat sekä lehden näkökulmaa koskevat mielipiteet. Näin tutkimuksessa on osaksi käytetty myös induktiivista päättelyä. Operationalisointia käytin selvittämään, mistä lehden

aihealueista saatiin eniten uutta tietoa sekä mistä aiheista haluttiin eniten lisää tietoa. Laskeminen ei kuitenkaan ollut ainoa tapa näiden teemojen analysointiin, vaan kiinnitin lisäksi huomiota haastateltavien käyttämiin sanavalintoihin. Mikäli asiasta oli puhuttu painavaan sävyyn, se sai enemmän merkitystä.

Niirasen (1990, 25) mukaan laadullisessa tutkimuksessa ei käytetä tutkimuksen lähtökohtana jo olemassa olevaa teoriaa, koska mikään teoria ei ehkä kata aineistoon sisältyviä monia todellisuuksia. Aloittaessani tämän tutkimuksen tekoa teorian ja vastaavanlaisten tutkimusten puuttuminen tuntui hankalalta. Tutkimukseni viitekehys muotoutuikin samanaikaisesti aineistoanalyysin kanssa ja jouduin perehtymään aiottua tarkemmin viestinnän eri osa-alueisiin. Aluksi viidakkomaiselta tuntuva tieto jäsenyi tutkimusprosessin edetessä ja tutkimuksen kannalta olennaiset asiat valikoituivat viitekehykseen. Kvalitatiiviselle tutkimukselle onkin ominaista tutkimuksen eri vaiheiden jatkuva vuorovaikutus (Tynjälä 1991394-395).

Tutkimuksen toteutuksen tulee olla joustavaa. Aineiston käsittely muotoutuu vaiheittain ja jo alunperinkin joustavaksi tehtyä suunnitelmaa muokataan tutkimuksen kuluessa (Niiranen 1990, 16). Tässä tutkimuksessa joustavuus ilmeni prosessinomaisena viitekehysten luomisena sekä aineiston käsittelynä. Lopullinen teemoittelu tapahtui aineiston pohjalta ei ennalta suunniteltujen luokkien mukaan, mikä mahdollisti myös ennalta arvaamattomien teemojen nousun aineistosta. Analyysin edetessä aineistosta ilmeni myös, että nuorissa oli erilaisia lehden lukijoita. Toiset olivat pitkäjännitteisiä, kun taas toiset halusivat mahdollisimman helppolukuisen lehden todella kiinnostuakseen siitä. Vaikka aineisto antoi viitteitä tällaisesta, ei asiaan paneutuminen ollut mahdollista, koska aineisto oli taltioitu nauhalle. Kuullun perusteella en voinut luotettavasti erotella, kuka puhui milloinkin. Lisäksi aineiston kattavuus edellä mainitunlaiseen tarkasteluun ei ollut riittävä, koska en ollut suunnitellut sitä ennalta.

2 NUORET, SEKSI JA SUKUPUOLIKASVATUS

2.1 Nuorten sukupuolikäyttäytyminen

Suomalaisten nuorten seksuaalikäyttäytymisessä ei ole tapahtunut suuria muutoksia vertailtaessa viime vuosien tilastoja. Keväällä 1994 kerättiin koko maata edustava nuorten sukupuolikokemuksia ja terveystieteiden toteutumista kuvaava aineisto WHO-koululaistutkimusta varten (Pötsönen 1995). Koululaistutkimuksen tulokset ovat hyvin samansuuntaisia vuonna 1990 tehdyn WHO-koululaistutkimuksesta (Pötsönen, 1993) sekä 1988 KISS-tutkimuksesta saatujen tulosten kanssa (Kontula 1991c).

Koululaistutkimuksen (Pötsönen 1995, 21-27) mukaan vuonna 1994 joskus seurustelleita oli 13-vuotiaista nuorista noin 40 % ja 15-vuotiaista yli puolet. Tytöt olivat 15-vuotiaana hieman poikia kiinnostuneempia romantiikasta ja seurustelusuhteiden solmimisesta. Tutkimuksesta kävi myös ilmi, että nuorten biologisella kypsymisellä oli selkeä yhteys nuorten parhaillaan tapahtuvaan seurusteluun. Pääsääntöisesti varhain kypsyvät nuoret seurustelivat yleisimmin. (Pötsönen 1993, 44-49). Varsinaiset sukupuolikokemukset rajoittuivat 13-vuotiailla pääasiassa halauksiin, suudelmiin ja vaatteet päällä hyväilyyn. Noin 15 %:lla oli kokemuksia vaatteiden alta hyväilystä ja vain 6% oli ollut yhdynnässä. Vastaavasti 15-vuotiaista lähes kaikki olivat jo halanneet ja useimmilla heistä oli kokemuksia suudelmista. Lähes puolella oli kokemuksia vaatteiden alta hyväilystä ja yhdynnässä oli ollut pojista 25 % ja tytöistä 26%. Sukupuolten väliset erot eivät olleet suuria kummassakaan ikäryhmässä, mutta huomattavaa oli, että yhdynnässä olleiden määrä lisääntyi kahden vuoden aikana molempien sukupuolten osalta noin 20 %. (Pötsönen 1995, 21-27.) KISS-tutkimuksessa todettiin lisäksi 17-vuotiaista nuorista puolella olevan jo yhdyntäkokemuksia, mikä osoittaa, että yhdyntäkokemukset lisääntyvät melko nopeasti sukukypsyyden saavuttamisen jälkeen (Kontula 1991a, 13-36).

Sukupuolikokemusten ajoittumisessa ei juurikaan ole eroa tyttöjen ja poikien välillä. Vaikka tyttöjen seksuaalinen kehitys on poikia nopeampaa, sukupuolten välistä kehityseroa tasoittaa

poikien suurempi kiinnostus yhdyntöihin ja yleensä sukupuolikokemusten hankintaan. Tytöt kokevat ensimmäisen yhdyntänsä poikia useammin vakituisen kumppanin kanssa. Tilapäisen kumppanin kanssa on tytöistä joka viides ja pojista 40 %. (Kontula 1991a, 31.)

Hankittaessa ensimmäisiä sukupuolikokemuksia, nuorten seksuaalikäyttäytyminen on vielä muotoutumisvaiheessa ja kommunikointi vastakkaisen sukupuolen kanssa intiimeistä asioista kuten ehkäisystä on usein vaikeaa. Nuoren epävarmuus, arkuus kysyä ehkäisystä, pelko ehkäisyn sivuvaikutuksista, virheelliset kuvitelmat, ettei ensimmäisestä kerrasta tule raskaaksi tai suunnittelua ja teknistä osaamista vaativa ehkäisymenetelmä saattavat olla syitä, miksi ehkäisy laiminlyödään. (Pötsönen 1993, 57.) Lääkintöhallituksen julkaisun (1986, 43-44) mukaan nuorten käyttöön sopivan ehkäisymenetelmän tulee olla helppokäyttöinen, helposti saatavilla, ehkäisyteholtaan luotettava, kohtuuhintainen ja mahdollisimman vähän sivuvaikutuksia aiheuttava.

Vaikka nuorten ehkäisyn käyttö onkin yleistynyt viime vuosien aikana, sen laiminlyöminen on edelleen liian yleistä (Kontula & Haavio-Mannila 1993, 93-97, 103-104). Vuonna 1988 tehdyn tutkimuksen mukaan 13-vuotiaista lähes kolmannes ei ollut käyttänyt ensimmäisessä yhdynnässään mitään ehkäisyä. Vailla ehkäisyä oli 15-vuotiaista nuorista ollut neljännes ja vastaavasti 17-vuotiaista tytöistä 20 % ja pojista jopa 34 %. (Kontula & Rimpelä 1988.) Viimeisimmässä yhdynnässään nuoret käyttävät ehkäisyä hieman useammin kuin ensimmäisessä yhdynnässä. Kuitenkin ehkäisyn laiminlyö edelleen lähes viidennes 15-vuotiaista nuorista (Pötsönen 1993, 59).

Kondomi on selvästi suosituin ehkäisymenetelmä nuorilla ja sen käyttö on lisääntynyt nuorten parissa jonkin verran viime vuosikymmeninä. Vuonna 1986 ilmoitti kondomia viimeisimmässä yhdynnässä käyttäneensä lähes puolet 15-vuotiaista tytöistä ja kaksi kolmasosaa 15-vuotiaista pojista. (Kontula & Rimpelä 1988.) Vastaavat osuudet olivat vuonna 1990 tytöillä 52 % ja pojilla 70 % (Pötsönen 1993, 59).

Kontulan ja Rimpelän (1988) mukaan E-pillereiden käyttö ehkäisyvälineenä yleistyy nuorilla voimakkaasti iän myötä. Esimerkiksi vuonna 1988 15-vuotiaista tytöistä 17 % ja pojista 7 % käytti viimeisimmässä yhdynnässään E-pillereitä, kun vastaavasti 17-vuotiailla osuudet olivat jo 44 % ja 25 %. Erot sukupuolten välillä johtuvat siitä, että tytöt ovat yhdynnässä tavallisesti muutaman vuoden itseään vanhempien poikien kanssa. E-pillereiden käytön yleistyminen iän myötä vähentää kondomin käyttöä erityisesti tytöillä, mikä lisää sukupuolitauditartuntojen vaaraa. Pötsönen (1993, 59) havaitsi ainoastaan vajaan kymmenesosan käyttäneen viimeisimmässä yhdynnässään ns. tuplaehkäisyä (kondomi + E-pillerit). Näyttääkin siltä, että ensimmäisessä yhdynnässä ehkäisyvälineenä on useimmiten kondomi, mutta viimeisimmässä yhdynnässä on etenkin tyttöjen osalta siirrytty yhä useammin pillereihin (Kontula & Rimpelä 1988).

Suomalaisten nuorten seksuaalikäyttäytymisestä saadut tutkimustulokset ovat samansuuntaisia myös muissa maissa saatujen tutkimustulosten kanssa. Mm. 17-vuotiaista norjalaisista pojista 47 % ja tytöistä 60 % oli jo kokenut yhdynnän (Traeen & Lewin 1992). Vastaavasti yhdysvaltalaisista 15-vuotiaista pojista 29 % ja tytöistä 37 % oli ollut yhdynnässä. 17-vuotiaana amerikkalaisnuorten vastaavat osuudet olivat nousseet pojilla 67 %:iin ja tytöillä 56 %:iin. Näin ollen yhdynnässä olleiden määrä on hieman saman ikäisiä suomalaisnuoria korkeampi. 12-17-vuotiaista amerikkalaispojista 67 % ja -tytöistä 47 % oli käyttänyt kondomia viimeisimmässä yhdynnässään. Vailla minkäänlaista ehkäisyä viimeisimmässä yhdynnässä ollut peräti neljäsosa pojista ja yli kolmasosa tytöistä, mikä on lähes kaksinkertainen määrä suomalaisnuoriin verrattuna. (Leigh, Morrison, Trocki & Temple 1994.)

2.2 Sukupuolikäyttäytymisen haasteet seksuaalikasvatuksen näkökulmasta

Ympäristön suhtautumisella sukupuoliasioihin sekä lapsuuden kokemuksilla on suuri vaikutus siihen, millaisia tunteita sukupuoliasiat nuorena synnyttävät. Positiivisten tunteiden lisäksi monet nuoret tuntevat esimerkiksi pelkoa, häpeää ja syyllisyyttä. Eniten pelkoa aiheuttavat ehkäisyvälineiden käyttö, raskaus, ensimmäinen yhdyntä, oma seksuaalinen poikkeavuus, ilman

sukupuolisuhdetta jääminen sekä sukupuolitaudit. Erityisesti aidsin pelko on lisääntynyt viime vuosina. Nuorten pelot johtuvat usein tiedon puutteesta ja seksuaalisesta kokemattomuudesta. Häpeän ja syyllisyyden tunteet ovat yleensä seurausta seksiin liittyvistä moraalisisista vaatimuksista. Moraalisilla vaatimuksilla tarkoitetaan yksilön kulttuuristaan omaksumia seksuaalisia käyttäytymissääntöjä, jotka voivat olla ristiriidassa nuoren omien arvojen ja nuorisokulttuurin kanssa. Ristiriita ja moraalisten sääntöjen rikkominen voivat aiheuttaa nuoressa ahdistusta ja häpeää. Lisäksi nuoret, varsinkin pojat, liioittelevat usein omia seksikokemuksiaan, minkä vuoksi nuoret yliarvioivat ikätovereidensa kokeneisuuden seksuaaliasioissa (Vuori 1988, 37). (Kontula & Rimpelä 1988; Kontula, 1991a, 13-36; Lääkintöhallituksen julkaisu 1986, 47-50.)

Kontulan (1991b, 37-52) tutkimuksessa havaittiin, että nuorten tiedot sukukypsyyden saavuttamisesta ja raskaaksi tulemisesta ovat usein virheellisiä. Vuonna 1988 noin puolet pojista ja neljäsosa tytöistä ei vielä tiennyt, että kuukautisten alkaminen on merkki siitä, että tyttö voi tulla raskaaksi. Samalla tiedot yhdynnästä ja ehkäisystä olivat puutteellisia. Vain noin puolet 13-vuotiaista ilmoitti tietävänsä kuinka yhdyntä tapahtuu. Viidesosalle 15-vuotiaistakin yhdyntä oli vielä epäselvä asia. Kolmasosa 13-vuotiaista ja viidesosa 15-vuotiaista ei puolestaan tiennyt, että ensimmäisessä yhdynnässä voi tulla raskaaksi. Tietämättömyys lisää osaltaan ehkäisyä käyttämättömien nuorten lukumäärää. Tutkimuksen mukaan lähes kaikki nuoret osasivat mainita ehkäisymenetelmistä kondomin ja ehkäisypillerit, myös kierukka tunnettiin melko hyvin. Kuitenkin 13-vuotiaista 40 % ja 15-vuotiaista 10 % oli epätietoisia siitä, että ehkäisyvälineistä ainoastaan kondomi suojaa sukupuolitaudeilta. Lisäksi nuorilla ilmeni epätietoutta kondomin ja ehkäisypillereiden käytössä, vaikka välineet tunnettiinkin muuten hyvin.

Nuorten tiedon puute sekä ehkäisyn ja kondomin käytön laiminlyönti näkyy raskaudenkeskeytysten ja sukupuoliteitse tarttuvien tautien määrässä. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen tilaston mukaan Suomessa tehtiin 10426 raskaudenkeskeytystä vuonna 1996, mikä on lähes 450 tapausta enemmän kuin edellisellä vuonna. Eniten raskaudenkeskeytyksiä tehtiin 20-24-vuotiaille, 15,6 keskeytystä 1000 naista kohden. 15-19-vuotiaille tehtiin 9,4 keskeytystä 1000 naista kohden. (Stakes, julkaisematon ennakkotilasto 1997.)

Vaikka raskaudenkeskeytysten määrä on viime vuosikymmenten aikana laskenut melko tasaisesti, on vuoden 1993 jälkeen kaikissa paitsi 40-49 -vuotiaiden ikäryhmässä raskaudenkeskeytysten määrä kääntynyt jälleen nousuun. Mm. 15-19 -vuotiaille tehtiin 9,0 keskeytystä 1000 naista kohti vuonna 1993, mikä on 0,4 keskeytystä 1000 naista kohti vähemmän kuin vuonna 1996. (Stakes, julkaisematon ennakkotilasto 1997.)

Yleisin sukupuolitauti Suomessa on klamydia. Klamydiatapaukset vähenivät 1980-luvun lopussa ja 1990-luvun alussa, mutta nyt niiden määrä on jälleen lähtenyt nousuun. Vuonna 1996 todettiin klamydiatapauksia 9439. Klamydiaa esiintyy enenevässä määrin nuorilla ja tytöillä reilusti enemmän kuin pojilla. 15-19-vuotiailla tytöillä todettiin 1792 ja pojilla 331 tartuntaa vuonna 1996. (Kansanterveyslaitoksen vuosiraportti 1996d.)

Tippuri ja kuppa ovat vähentyneet merkittävästi Suomessa 1980-luvun aikana, ja tartuntamäärät ovat edelleen laskussa tippurin osalta. Tippuritartuntoja todettiin 15-19-vuotiailla sekä pojilla että tytöillä 6 vuonna 1996. Kuppataartunnat sen sijaan ovat jyrkässä nousussa. Vuonna 1996 todettiin uusia kuppatapauksia yhteensä 218, mikä on yli kolminkertainen määrä verrattuna vuoteen 1994. Tosin 15-19-vuotiailla kuppataartuntoja oli ainoastaan 6. Visvasyyllän ja sukupuolielinherpeksen tarkkoja tartuntamääriä ei tiedetä, koska ne eivät kuulu ilmoitusvelvollisiin tauteihin. (Kansanterveyslaitoksen vuosiraportti 1996a, 1996e; 16kuustoista-lehti.)

Akuutti hepatiitti B tapaukset ovat myös yleistyneet Suomessa. Vuonna 1996 tuli tietoon yhteensä 287 tapausta, mikä on lähes kolminkertainen määrä edellisvuoteen verrattuna. Tapauksista 33 tapausta todettiin 15-19-vuotiailla. Krooniseksi muuttuneita tapauksia rekisteröitiin samana vuonna 15-19-vuotiailla 28. (Kansanterveyslaitoksen vuosiraportti 1996b, 1996c.)

Pelottavin sukupuoliteitse tarttuva tauti on HIV-infektio, koska se tehokkaiden parantavien ja ennalta ehkäisevien lääkkeiden puuttuessa johtaa kuolemaan. Kansanterveyslaitoksen Infektioepidemiologian osaston tilaston mukaan Suomessa on todettu 24.6.1997 mennessä 828 HIV-tartuntaa. Tartunnan saaneita nuoria on edelleen Suomessa vähän, 13-14-vuotiaita on 1 ja 15-

19-vuotiaita on 5. Nuoria aikuisia kuitenkin on selvästi enemmän, 20-24-vuotiaissa HIV-tartunnan saaneita on jo 99 (12 %). Eniten HIV+ on 25-29-vuotiaissa (22 %) sekä 30-34-vuotiaissa (23,8 %). Ensimmäinen aids-tapaus todettiin Suomessa vuonna 1982, ja kaikkiaan aidsiin on 24.6.1997 mennessä sairastunut 263 ihmistä. (HIV-infektio Suomessa 1997; HIV-infektio Suomessa, Tartunnan saaneen ikä tartunnan toteamisvuonna 1997; AIDS Suomessa 1997.)

HIV-tartunnasta puhuttiin aluksi homoseksuaalien, prostituoitujen ja suonensisäisten huumeidenkäyttäjien ongelmana ja heteroseksuaalit kokivat olevansa tartuntavaaran ulkopuolella. Tämä oletus leimaa edelleen monien nuorten ajattelua. Tilanne on kuitenkin muuttunut, sillä vuosina 1995-96 hieman yli puolet tartunnoista on saatiin nimenomaan heterosuhteesta. Homoseksuaalisesta suhteesta tartunnan sai vuosina 1995-96 kolmasosa ja suonensisäisistä huumeiden käytöstä ainoastaan 1 %. (HIV-infektio Suomessa 1997.)

2.3. Kodin ja yhteiskunnan toteuttama ihmissuhde- ja sukupuolikasvatus

Tärkeimpänä nuoren ihmissuhde- ja sukupuoliasioiden kasvattajana toimii koti, mutta erilaiset yhteisöt ja järjestöt, viranomaiset sekä erityisesti koululaitos ovat toiminnallaan tukeneet kotia tässä kasvatustehtävässä. Yhteiskunta on toteuttanut nuorten seksuaalikasvatusta pääasiassa koulujen, sosiaali- ja terveydenhuoltohenkilöstön, kirkon sekä joukkoviestinnän välityksellä.

Nuoren ongelmana on usein se, että hän ei saa tietoa sukupuoliasioista millään luontevalla tavalla. Vanhempien kanssa on vaikea puhua seksistä ja seurustelusta, eikä koulussakaan välttämättä puhuta niistä nuoren kaipaamalla tavalla. Kontulan (1991b, 42) mukaan neljäsosa nuorista ei koskaan puhu vanhemmilleen sukupuoliasioista, ja jos asioista keskustellaan kotona, keskustelut rajoittuvat usein koskemaan ehkäisyä ja raskaaksi tuleamista. Kaverit ja seksuaalioitoa käsittelevät kirjat ja lehdet ovat nuorten suosituimpia tiedonlähteitä.

Pötsösen, Välimaan ja Kannaksen (1996) mukaan joukkotiedotusvälineistä ja kirjoista saatu tieto on positiivisessa yhteydessä korkeampien aids-tietojen määrään. Vaikka televisio onkin edelleen näkyvin joukkotiedotusväline, nuoret käyttävät entistä tehokkaammin mm. kirjastoja tiedonlähteinään. Nuorille suunnattua seksikirjallisuutta ei kuitenkaan ole riittävästi tarjolla. Koska sukupuolivalistusoppaista ja -lehtisistä on tullut nuorille merkittäviä aids-tiedonlähteitä, niiden määrää ja laatua tulisi tulevaisuudessa lisätä.

Koulujen sukupuolikasvatus vaihtelee paljon eri kouluissa ja eri luokka-asteilla. Valtioneuvoston päätöksen mukaan kouluilla on aikaisempaa suurempi vapaus muokata opetussuunnitelmaansa. Samalla peruskoulun terveystiedon opetus on sisällytetty osaksi liikuntatunteja, eikä sitä näin ole erikseen määritelty opetussuunnitelmassa. OPS:ssa terveystiedon opetus kuuluu useissa oppiaineissa opetettaviin ja muussa koulutyössä huomioon otettaviin aihekokonaisuuksiin, jolloin sen toteutuminen riippuu täysin koulun omasta opetussuunnitelmasta ja opettajien aktiivisuudesta. Terveystiedon opetuksen sisältö on myös määrittelemätön. (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994.) Lukiossa pakollista terveystiedon opetusta on yksi kurssi (Lukion opetussuunnitelman perusteet 1994). Käytännöllisesti katsoen ihmissuhde- ja sukupuolikasvatuksen toteutuminen on koulun johdon ja erityisesti opettajan aktiivisuuden varassa. Näin ollen opetuksen määrä ja myös opetuksen taso saattaa vaihdella koulukohtaisesti melkoisesti. Kouluterveydenhoitajat ja -lääkärit osallistuvat usein nuorten ihmissuhde- ja sukupuolikasvatuksen toteuttamiseen kouluissa. Oppilaille on mahdollisuus käydä henkilökohtaisella vastaanotolla, ja joissakin tapauksissa terveydenhoitajat ja lääkärit pitävät myös oppitunteja sukupuoliasioista. Opettajien ja kouluterveydenhoitajien seksuaalikasvattajan valmiudet ovat kuitenkin suurelta osin riittämättömät, mikä johtuu seksuaalikasvatuksen pienestä osuudesta ammatillisessa peruskoulutuksessa. (Kannas & Heinonen 1993, 137.)

Kontulan (1991b) mukaan koulujen antamassa sukupuolikasvatuksessa opetetut asiat käsittelevät useimmiten sukupuolitauteja, ehkäisyä ja aidsia. Yhdyntöjä ja seurustelua käsitellään melko vähän ja itsetyydytystä tai seksuaalisia vähemmistöjä käsitellään vain harvoin. Nuorten käsitys seksuaalisuudesta jää näin varsin puutteelliseksi, jota kuvastaa myös se, että etenkin tyttöjä oliin

pääasiassa varoiteltu seksuaalisuuteen liittyvistä uhkista. Kukaan ei ollut kertonut heille seksuaalisuuden myönteisestä ja nautinnollisesta puolesta. (Kontula 1991b, 39-40; ks. myös Vuori 1988; Hukkila 1992, 56-68). Tätä väitettä tukee myös australialainen tutkimus, jonka mukaan naisia opetetaan edelleen pelkäämään ja välttämään seksuaalisen intohimon kokemista. Naisista kasvatetaan seksuaalisten olentojen sijasta potentiaalisia "miesseksuaalisuuden uhreja" vailla omia oikeuksia. Tämä johtaa siihen, että nuorten naisten mahdollisuudet vaikuttaa tai tehdä itsenäisiä päätöksiä seksiä koskevissa tilanteissa vähenevät. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että vaikka nuoret tietäisivätkin, kuinka esimerkiksi harjoittaa turvaseksiä, on kondominkäyttö riippuvaista siitä, miten partnerit mieltävät omat sukupuoliroolinsa. Jos nainen on kasvatettu olemaan passiivinen osapuoli, hän jättää päätöksenteon miehelle. Päätöksenteko riippuu lisäksi siitä, minkälaisia merkityksiä erityisesti nainen yhdistää kondomiin. (Lear 1995, 1314.)

Ihmissuhde- ja sukupuolikasvatusta on toteutettu yhteiskunnassamme erilaisten kampanjoiden avulla, mm. jakamalla kansalaisille julkaisuja ja tiedotteita. Yhtenä esimerkkinä näistä kampanjoista on juuri nuorille jaettu 16kuustoista-lehti. Yhteiskunnan valistus on kuitenkin pääsääntöisesti yksisuuntaista joukkoviestintää, jonka sisältö jää varsin tietopainotteiseksi seksitaudeista ja raskauksista varoitteluksi. Asenteisiin ja arvoihin vaikuttaminen on vähäistä. Perhesuunnittelupalveluissa keskitytään usein muuhunkin kuin seksitauteihin ja raskauksiin, mutta yläasteikäiset nuoret eivät vielä useinkaan kuulu näiden palvelujen piiriin.

Hannonen (1993, 6) toteaa, että kirkolla on merkittävä rooli sukupuoliasioita koskevien tietojen ja käsitysten jakajana esimerkiksi kerho- ja rippikoulutoiminnan yhteydessä. Lisäksi hän toteaa yhteiskunnan valvovan joukkotiedotustoimintaa mm. elokuva- ja videosensuurin avulla, mikä säätelee ihmisille välittyvän tiedon tarjontaa. Kuitenkin Hannonen mainitsee lopuksi, että edellä mainituista toimenpiteistä sekä yhteiskunnan järjestämistä kampanjoista huolimatta, yhteiskunta ei ole kovin aktiivisesti pyrkinyt vaikuttamaan tai säätelemään suomalaista seksuaalikulttuuria.

2.3.1 16kuustoista-lehti

Nuorille suunnatut sukupuolikampanjat ovat voimakkaasti painottuneet ehkäisystä ja sukupuolitaudeista tiedottamiseen, varsinkin kondomin käyttöä on korostettu aids- ja sukupuolivalistuksessa HIV-tartuntojen lisääntymisen myötä. Vuonna 1987 Lääkintöhallitus alkoi lähettää nuorille aidsia ja muita sukupuolitauteja käsittelevää lehteä "Miten vältetään AIDS, herpes, visvasyyliä, klamydia, tippuri...". Se lähetettiin kaikille 16-21-vuotiaille. Ulkoasultaan lehti oli mustavalkoinen ja sanomalehtipaperille painettu. Kuvat olivat piirrettyjä pilakuvia sukupuolitautilien aiheuttajista, myös kondominostotilanteesta oli kuva. Lehdessä painottui sukupuolitautilien ennaltaehkäisy ja liitteenä oli kondomi. (Hannonen 1993, 7.)

Saatuun valistuskampanjasta myönteisiä kokemuksia Lääkintöhallitus päätti alkaa jakaa lehteä vuosittain kaikille 16-vuotiaille. Vuonna 1990 lehti uusittiin ja sen nimeksi tuli Sextiin. Maaliskuussa 1991 tämä Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen jakama lehti suunnattiin poikkeuksellisesti kahdelle ikäryhmälle, 16- ja 17-vuotiaille, koska sitä ei oltu edellisenä vuonna ehditty lähettää. Vuonna 1992 Sextiin-lehti jaettiin noin 66 000:lle 16-vuotiaalle suomalaisnuorelle ja Hannonen (1993) tutki lehden vastaanottoa kohderyhmän keskuudessa

Vuonna 1994 Sextiin-lehden ulkoasua muutettiin ja nimeksi tuli Primavera. Aihepiirit pysyivät kuitenkin suhteellisen samanlaisina. Molemmissa lehdissä käsiteltiin ensimmäistä sukupuoliyhdyntää, raskauden ja sukupuolitautilien ehkäisyä, seksuaalifantasioita, itsetyydytystä, seksuaalista suuntautumista, nuorten seksuaalineuvontaa sekä sukupuolitauteja. Molemmat lehdet olivat myös melko tautikeskeisiä, koska sukupuolitaudit kattoivat kolmasosan lehtien volyymista.

Viime vuoden alusta Sosiaali- ja terveysministeriön jakama ihmissuhde- ja sukupuolivalistuslehti on ollut nimeltään 16kuustoista. Lehti lähetettiin nuorille kotiin keväällä 1996 henkilökohtaisena postina läpinäkyvässä kuoressa. Lehti on lähes A3:n kokoinen, kuusitoistasivuinen ja painoasultaan monivärinen. Kansilehdet ovat huomiotaherättävästi kirkkaan keltaiset. 16kuustoista-lehdessä on runsaasti kuvia, ja useissa tapauksissa kuvat täyttävät lähes puolet

aukeamasta. Näin ollen lehdessä on keskimääräisesti tekstiä. Teksti on painettu kaunokirjoitusta muistuttavalla kirjasintyyppillä. Lehden aihepiirit käsittelevät Sextiin-lehden ja Primaveran tavoin nuorten seurustelua ja sukupuolikokemusten yleisyyttä (pari sanaa seurustelusta, entäpä seksi), seksifantasioita ja itsetyydytystä (seksifantasiat & itsetyydytys), kaupallista seksiä (kaupallinen seksi), ensimmäistä yhdyntää (ensimmäinen yhdyntä), ehkäisyä (kondomi kunniaan, jälkiehkäisy), homoseksuaalisuutta (seksuaalisuudella on monta muotoa), paikkoja, joista voi hakea apua seksuaalisuutta koskeviin asioihin ja ongelmiin (apuja & neuvoja) sekä sukupuoliteitse tarttuvia tauteja (klamydia ja hedelmättömyys, sukupuoliteitse tarttuvat taudit). Klamydiasta, kondyloomasta, herpesestä, tippurista, kupasta, hepatiitti B:stä sekä HIV:stä on lyhyesti kerrottu tartuntatavat, oireet, tutkimus ja hoito sekä esiintymismäärät Suomessa. Lehden mukana on kondomi sekä ohjeet sen käyttöön.

16kuustoista-lehden välissä on myös lähes A3:n kokoinen vanhemmille tarkoitettu kirje. Kirje on kaksipuolinen lehtinen, jossa käsitellään nuoruutta elämänvaiheena, nuorten seksuaalisuutta mm. nuorten kokemusten hankkimisen kannalta ja nuorten seksuaalista kokeneisuutta tilastollisesti. Lisäksi kirjeessä annetaan vanhemmille ehdotuksia ja neuvoja, kuinka suhtautua nuoren seksuaalisuuteen ja kuinka keskustella nuoren kanssa seksiä koskevista asioista sekä millaisia ongelmia nuoren murrosikä saattaa aiheuttaa perheessä.

16kuustoista-lehden päätavoitteena on sukupuoliteitse tarttuvien tautien vähentäminen, ja sisältö onkin tautipainotteinen suhteessa lehden kokoon. Syynä lehden sisällön painottumiseen tauteihin on, että rahat lehden tekemiseen saadaan Sosiaali- ja terveysministeriön tartuntatautirahastosta. Lehden muina tavoitteina on välittää nuorille seksiin ja seurusteluun liittyvää oikeaa ja täsmällistä tietoa. Asioista pyritään kertomaan asiallisesti, "turhaa lässyttämistä" ja moralisointia välttäen. Lisäksi halutaan tuoda seksuaalisuus esiin positiivisena asiana, johon voi kuitenkin liittyä epämiellyttäviäkin asioita. (T. Tamminen, henkilökohtainen tiedonanto 10.3.1997.)

Lehti ei sisällä ainoastaan faktatietoa, koska se on tarkoitettu myös keskustelun pohjaksi. Vanhempien kirjeellä pyritään lisäämään keskustelua nuorten ja vanhempien kesken, tosin

tutkimusten mukaan tässä ei ole onnistuttu (Hannonen 1993, 59). Lehti voi kuitenkin herättää vanhemmat huomaamaan oman lapsensa seksuaalisen kehityksen ja auttaa heitä suhtautumaan ja ymmärtämään sitä paremmin. Lehden tarkoituksena ei näin ole vanhempien kasvatusvastuun omiminen, vaan päinvastoin vanhempien tukeminen seksuaalikasvattajan tehtävässään. (T. Nurmi, henkilökohtainen tiedonanto 6.3.1997; T. Tamminen, henkilökohtainen tiedonanto 10.3.1997.)

16kuustoista lehti on saanut sekä myönteistä että kielteistä palautetta. Kielteistä kritiikkiä ovat antaneet pääasiassa uskonnolliset ryhmittymät, vanhemmat ja opettajat. Erityisesti homoseksuaalisuudesta kertova artikkeli on ärsyttänyt ihmisiä. Jotkut opettajat ovat puolestaan pitäneet lehden sisältöä seksiin yllyttävänä. Vanhemmat ovat kritisoineet lehteä, koska he kokevat sen syrjäyttävän heidät kasvattajan roolista. Vanhemmilta saatu positiivinen palaute on sen sijaan ilmennyt mm. halukkuutena saada lehti lapselleen jo normaalia aikaisemmin. (T. Tamminen, henkilökohtainen tiedonanto 10.3.1997.)

Nuorilta itseltään on saatu vain vähän palautetta 16kuustoista-lehdestä. Nykänen (1996) tutki keväällä 1996 16kuustoista-lehteä 8-luokkalaisten lukemana. Tutkimuksessa selvitettiin lehden soveltuvuutta 8-luokkalaisille sekä yleensä oppilaiden mielipiteitä lehdestä. Tutkimus oli kyselytutkimus ja siihen osallistui 167 oppilasta (tutkimuksesta tarkemmin luvussa 3.4). Tämän tutkimuksen tarkoituksena on täydentää Nykäsen tutkimusta ja antaa yksityiskohtaisempi kuva nuorten mielipiteistä lehdestä sekä sen soveltuvuudesta nuorille.

2.4 Seksuaalivalistuslehtitutkimuksia Suomessa ja ulkomailla

Suomessa on tehty hyvin vähän nuorten seksuaalivalistusmateriaaliin liittyvää tutkimusta. Seksuaalisuuden määrittymistä seksuaalikasvatusmateriaaleissa on selvitetty Nummelinin (1997) lisensiaattitutkimuksessa "Seksuaalisuus nuoruusiän seksuaalikasvatuksessa sekä Tervomaan (1987) pro gradussa "Seksuaalikasvatuksen arvot". Hirvonen (1993) on puolestaan tutkinut Aids-tukikeskuksen ja Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön tuottamia HIV-infektiosta kertovia valistuslehtisiä

ja -julisteita aiheena "tappava tuliainen vai haaste ihmiskunnalle?". Tutkimuksessa on selvitetty, mitä ja miten näissä valistuslehtisissä kerrotaan HI-viruksesta ja immuunikadosta. (1993, 2). Seksuaalikasvatusmateriaalin perille menoa ja vastaanottamista ovat tutkineet Hannonen (1993) ja Tikkanen (1987a, 1987b).

Tikkanen (1987b) selvitti tutkimuksessaan lääkintöhallituksen keväällä 1986 joka kotiin lähettämän aids-tiedotteen huomaamista sekä lukemista ja tiedonsaantia siitä. Tutkimukseen valittiin ositetulla otannalla 15 - 64 -vuotiaita suomalaisia yhteensä 1013. Tutkimusaineisto kerättiin henkilökohtaisilla haastatteluilla käyttäen strukturoitua haastattelulomaketta. Haastattelut suoritettiin lokakuussa 1986, kuusi kuukautta tiedotteen jakamisen jälkeen. Noin kaksi kolmannesta muisti saaneensa kotiin lääkintöhallituksen aids-tiedotteen. Heistä 41 % luki tiedotteen kokonaan ja 24 % osittain. Kolmasosa haastatelluista arvioi saaneensa lehtisestä riittävästi tietoa aidsista ja puolet jokseenkin riittävästi. Joka viides halusi lisätietoa immuunikadosta (Tikkanen 1987a). Eniten lisätietoa haluttiin tartuntatavoista, taudin hoidosta ja kulusta sekä levinneisyydestä. (Tamminen 1987.)

Sosiaali- ja terveysministeriö lähetti keväällä helmikuussa 1992 ihmissuhde- ja sukupuolivalistuslehden eli Sextiin-lehden noin 66 000:lle 16-vuotiaalle. Hannonen (1993) tutki Sextiin-lehden vastaanottoa nuorten keskuudessa. Tutkimus tarkasteli lehden perille menoa, huomioarvoa, mielipiteitä lehdestä, tutustumista lehden mukana lähetettyyn kondomiin sekä tiedonsaantia lehdestä. Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin, mistä eri sukupuoliyasioiden osa-alueista nuoret haluaisivat tietoa sekä mitkä ovat nuorten ihmissuhde- ja sukupuoliyasioiden tietolähteet.

Tutkimukseen valittiin väestön keskusrekisteristä satunnaisotannalla 800 vuonna 1976 syntynyttä nuorta, joista puolet oli tyttöjä ja puolet poikia. Perusjoukkona olivat 66 000 helmikuussa Sextiin-lehden saaneet nuoret. Tutkimusaineisto kerättiin strukturoidulla kyselylomakkeella, joka saatekirjeineen lähetettiin kaikille tutkimukseen valituille kuusi viikkoa Sextiin-lehden lähettämisen jälkeen. (Hannonen 1993.)

Lehti tavoitti 97 % kyselyyn vastanneista nuorista. Lehden mukana lähetetyn vanhemmille tarkoitetun kirjeen antoi vanhemmilleen 61 %. Kirjeen antaminen vanhemmille lisäsi selvästi keskustelua lehdestä etenkin äidin, mutta myös isän kanssa. Tutkimuksessa ei kuitenkaan selvitetty käytyjen keskustelujen sisältöä, jolloin keskustelujen tasoa on vaikea arvioida. (Hannonen 1993.)

Valtaosa nuorista kertoi lukeneensa lehden kokonaan ja lähes joka neljäs luki sen osittain. Suhtautuminen lehden lähettämiseen, kuviin, teksteihin sekä kondomiin oli pääasiassa erittäin myönteistä. Kielteisimmän nuoret suhtautuivat lehden itsetyydytystä ja homoseksuaalisuutta käsitteleviin artikkeleihin. Lehden mukana lähetettyyn kondomiin tutustui 12 % nuorista. Nuoret pitivät lehden lähettämistä tarpeellisena, mutta yli puolet toivoi, että se lähetettäisiin jo 15 - vuotiaille. (Hannonen 1993.)

Lähes puolet nuorista ilmoitti saaneensa uutta tietoa lehdestä, erityisesti sukupuolitaudeista. Eniten tietoa haluttiin ehkäisystä sekä aidsista ja HIV:stä. Tosin on otettava huomioon, että itseraportoitu uusi tieto ei ole sama asia kuin todellinen uusi tieto. Tutkimuksen mukaan nuorten yleisimmät tietolähteet sukupuoliasioista olivat koulu (opettajat ja kouluterveydenhoitaja), kaverit ja televisio. (Hannonen 1993.)

Hannonen (1993) toteaa Sextiin-lehden vastaavan sisällöllisesti nuorten toiveita melko hyvin, minkä hän arvelee johtuvan siitä, että lehden aihepiirit oli valittu nuorten seksuaalisuutta käsittelevän tutkimuksen mukaan. Näin ollen lehdessä käsiteltävät asiat olivat niitä, joista nuoret halusivatkin tietoja.

Osana valtakunnallista aids-valistuskampanjaa "America Responds to AIDS" Yhdysvaltain lääkintöhallitus lähetti huhtikuussa 1988 jokaiseen talouteen aidsista kertovan tiedotteen "Understanding AIDS" (Davis 1991). Gerbert ja Maguire (1989) tutkivat, oliko aids-lehtistä luettu, suhtauduttiinko siihen myönteisesti ja uskottiinko, että esite oli hyödyllinen verovarojen käyttökohde. Tässäkin tutkimuksessa ei selvitetty ihmisten mielipidettä esitteen sisällöstä.

Tutkimukseen valittiin 2000 yli 18-vuotiasta haastateltavaa satunnaistetulla puhelinnumerovalinnalla. Aineiston keruu tapahtui puhelinhaastattelulla 10 viikkoa lehtisen jakamisen jälkeen.

Haastatelluista 59 % muisti saaneensa aids-lehtisen ja suurin osa heistä luki sen. Esitteeseen suhtauduttiin pääasiassa erittäin myönteisesti. Ainostaan 7 % ei olisi halunnut sitä. Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, ettei lehtisessä ollut mitään loukkaavaa ja että se oli hyödyllinen valtion verovarojen käyttökohde. Huomionarvoista oli myös se, että lähes puolet vastaajista oli keskustellut lehtisestä perheenjäsenen tai ystävänsä kanssa ja lisäksi perheellisistä kolmasosa lastensa kanssa, mikä kertoo siitä, että joukkotiedotuksen avulla on mahdollista lisätä yleistä keskustelua halutusta aiheesta. (Davis 1991.) Se, että lehtisen saaneiden osuus jäi hieman alhaisemmaksi verrattuna Yhdysvaltain kansallisen tilastokeskuksen raporttiin, saattoi tutkijoiden mukaan johtua viivästyneestä lehtisten postituksesta ja jakelusta sekä siitä, että joku muu taloudessa asuva sai esitteen, mutta ei antanut sitä haastateltavalle. Osa haastatelluista on myös saattanut unohtaa saaneensa lehtisen. (Davis 1991; Gerbert & Maguire 1989.)

Zimet ym. (1989) tutkivat Understanding AIDS-lehtisen vaikutusta 13-19-vuotiaiden ohiolaisnuorten (N=177) aidsia koskeviin tietoihin ja uskomuksiin. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, osoittivatko aids-lehtisen lukeneet nuoret parempaa aids-tietoutta, oliko heillä vähemmän vääristyneitä uskomuksia aidsista ja olivatko he vähemmän huolissaan aidsista verrattuna niihin nuoriin, jotka eivät olleet lukeneet esitettä. Tutkimus tehtiin 1-2 viikkoa lehtisten jakamisen jälkeen. Kolmasosa tutkituista oli lukenut esitteen ja merkitsevää eroa tiedoissa ja uskomuksissa ryhmien välillä ei havaittu. Tutkimuksesta käy ilmi, että vaikka valistuskampanja tavoitti melko hyvin aikuisväestön, se ei ollut tehokas pyrittäessä tavoittamaan kaupunkilaisnuoria. Tutkijat toteavatkin, että tutkimus osoittaa selvästi, kuinka tärkeää on suunnitella valistusprojekti (interventions) ja sen sisältö kohderyhmän tarpeita vastaavaksi.

Toinen nuoriin kohdistuva tutkimus Understanding AIDS-lehtisestä tehtiin naistentautien klinikalla. Tutkimus suoritettiin neljän kuukauden ajanjaksolla heti lehtisten jakamisen jälkeen.

Kamachin ym. (1990) tekemän tutkimuksen otos koostui 69 nuoresta naisesta, jotka tulivat klinikalle yhdeksänä satunnaisesti valittuna päivänä. Koehenkilöiden keski-ikä oli 17-vuotta. Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeella, jossa selvitettiin oliko nuori tai hänen vanhempansa saaneet aids-lehtisen, oliko nuori lukenut sen tai suunnitteliko hän lukevansa sen ja että oliko nuori puhunut lehtisestä kenenkään kanssa. Vastaajista 42 % muisti saaneensa esitteen, mutta vain 35 % oli lukenut sen. Tutkijat totesivat tulosten olevan samansuuntaisia Gerbertin ja Maguiren (1989) tekemän tutkimuksen kanssa. Lisäksi he totesivat lehtisen tavoittaneen melko suuren osan klinikalle tulleista tytöistä, vaikka esite ei ollut varsinaisesti suunnattu nuorille. Negatiivisena huomiona havaittiin, ettei lehtinen aikaansaanut keskustelua aidsista vanhempien tai kavereiden parissa, ainoastaan viidesosa oli keskustellut esitteestä jonkun kanssa.

Tutkimustuloksiin on saattanut vaikuttaa otoksen valikoituneisuus, koska nuoret naiset, jotka asioivat klinikalla, olivat todennäköisesti seksuaalisesti aktiivisempia ja kiinnittivät siten ehkä enemmän huomiota lehtiseen kuin muut samanikäiset nuoret naiset.

Sveitsissä toteutettiin aidsin vastainen kampanja, johon liittyen maaliskuussa 1986 jokaiseen talouteen lähetettiin aidsia koskeva vihkonen. Lehmann ym. (1987) selvittivät tutkimuksessaan tiedotteen levikkiä sekä sitä, kuinka monet lukivat tiedotteen ja oliko lukemisella vaikutusta aidsia koskeviin tietoihin ja asenteisiin. Tutkimus suoritettiin puhelinhaastatteluna käyttäen samaa kyselylomaketta 15 päivää ennen vihkosen jakamista ja kaksi kuukautta sen jakamisen jälkeen. Jälkimmäisessä tutkimuksessa haastateltavia oli 1278. Haastateltavat olivat iältään 20-69 -vuotiaita. Aids-tiedote tavoitti 75 % tutkituista. Hieman yli puolet oli lukenut tiedotteen ja joka kymmenes kieltäytyi lukemasta sitä. Haastateltavien koulutustasolla ei ollut vaikutusta esitteen lukemiseen. Noin kolme neljäsosaa yli 12-vuotiaiden lasten vanhemmista oli antanut vihkosen lapselleen luettavaksi. Valtaosa esitteiden nähneistä (ei välttämättä lukeneista) piti sitä hyödyllisenä. Selvitettäessä tutkittavien aids-tietoja tuloksista ilmeni esitteiden lukeneilla olevan paremmat tiedot kuin niillä, jotka eivät olleet sitä lukeneet. Tiedotteen lukeminen paransi eniten alemman koulutuksen saaneiden tutkittavien tietotasoa. Aids-tiedotteella ei ollut vaikutusta tutkittavien pelkoon saada aids-tartunta.

Huhtikuun lopussa 1996 Keski-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto teki kokeilun, jossa 16kuustoista-lehti jaettiin poikkeuksellisesti 8-luokkalaisille. Peruskoulujen rehtoreille ja terveydenhoitajille lähetettiin kirje, joka sisälsi 16kuustoista-lehden. Kouluja pyydettiin ilmoittamaan yhdysopettajansa, joka vastaisi lehtien jakamisesta koulunsa 8-luokkalaisille. 29 koulua ilmoittautui, joista myöhemmin lehtien jakamisen jälkeen valittiin neljä koulua tutkimusta varten. Pienimuotoisen tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää lehden soveltuvuutta 8-luokkalaisille sekä yleensä heidän mielipiteitään lehdestä. Lisäksi tutkittiin koulussa tapahtuvan seksuaaliopetuksen määrää sekä oppilaiden seksikokemuksia. Tutkimus oli kyselytutkimus. Myös koulujen seksuaaliopetuksesta ja lehtien jakamisesta vastaaville opettajille lähetettiin kysely. (Nykänen 1996.)

Reilu kolmannes oppilaista oli lukenut lehden kokonaan ja 41 % oli selaillut osittain. Ainoastaan 4 % ei ollut edes avannut lehteä. Vanhemmille tarkoitettua kirjettä oli lukenut ja antanut vanhemmilleen lähes puolet oppilaista. Keskustelu lehdestä oli ollut hyvin vähäistä. Suurin osa oppilaista ilmoitti, ettei lehdestä oltu keskusteltu koulussa lehden jakamisen yhteydessä eikä sen jälkeen, myös vanhempien tai seurustelukumppanin kanssa keskustelu oli vähäistä. Eniten nuoret olivat jutelleet lehdestä kavereidensa kanssa (58 %). Huomattavaa kuitenkin oli, että lehdestä jonkun kanssa keskustelleilla tytöillä, oli keskustelukumppanina 42 % tapauksista ollut äiti. (Nykänen 1996.)

Kysyttäessä nuorilta, mitä uutta tietoa he olivat lehdestä saaneet, 60 % heistä ei ollut mielestään saanut mitään. Myönteisen vastauksen antaneet oppilaat kertoivat saaneensa eniten uutta tietoa sukupuolitaudeista, niiden tartuntatavoista, oireista ja tautien määrästä sekä myös seurauksista. Kondomin paikalleen laittaminen oli myös mainittu uudeksi tiedoksi. Nuorilta kysyttiin myös kehitysehdotuksia seuraavaa lehteä varten. Lisää tietoa toivottiin lähes kaikista seksuaalisuuden alueista, kuten yhdynnästä, sukupuolitaudeista, seurustelusta, raskaudesta ja abortista, ehkäisystä, rakkaudesta ja mustasukkaisuudesta sekä nuoruuden kriiseistä. Lehden nimeen oltiin yleisesti ottaen melko tyytyväisiä, erittäin tyytymättömiä oli ainoastaan 11 % vastaajista. Tiedusteltaessa lehden sopivaa jakamisikää, yli puolet oppilaista toivoi lehteä jaettavaksi jo 15-vuotiaana, viidesosa jopa alle. (Nykänen 1996.)

Mielipidettä lehden ulkoasusta tiedusteltiin avoimella kysymyksellä, joka ei tuottanut kovinkaan tarkkoja vastauksia. Yleisesti ottaen oppilaat olivat tyytyväisiä lehden kirkkaaseen väriin sekä kuviin. Lehden kokoa pidettiin lähes yksimielisesti liian isona. (Nykänen 1996.)

Lehden mukana jaettuun kondomiin oppilaat suhtautuivat erittäin myönteisesti. Suurin osa oppilaista (83 %) piti kondomin mukana oloa hyvänä asiana ja ainoastaan prosentti tarpeettomana. Vastaaajista 87 % oli säästännyt kondomin, kymmenesosa tutustui siihen ja 2% oli käyttänyt sen. (Nykänen 1996.)

Yhteenvetona edellä mainituista tutkimuksista voi todeta, että tutkimukset ovat pääasiassa keskittyneet terveystietoisuuden huomioon eli havaittavuuden ja vastaanottoilmapiiriin tutkimiseen sekä siihen, millaista tietoa materiaali on välittänyt vastaanottajille. Sukupuolivalistuslehtiset käsittelevät myös pääasiassa aidsia ja ne on suunnattu aikuisille. Lisäksi perille menotutkimukset on yleensä tehty puhelinhaastatteluina, jotka toteutetaan kuukausia lehtisten jakamisen jälkeen. Nykänen tekemän (1996) tutkimuksen lisäksi 16kuustoista-lehden tyyllisiä tutkittuja valistuslehtisiä oli ainoastaan Sextiin. Hannosen (1993) tutkimuksessa selvitettiin hieman muita tutkimuksia tarkemmin kohderyhmän mielipiteitä lehdestä, sen sisällöstä ja mahdollisista puutteista. Kuitenkin pinnallisesti siinä mielessä, ettei nuorilta saatu kovinkaan yksityiskohtaisia parannusehdotuksia lehteä varten tai perusteluja, miksi he eivät pitäneet tai pitivät siitä.

Muistivirheet ovat saattaneet vääristää perille menotutkimusten tuloksia, koska haastattelut suoritettiin kuukausia myöhemmin valistuslehtisten jakamisen jälkeen. Lisäksi puhelimesta suoritettu haastattelu ei anna haastateltavalle mahdollisuutta syvempään pohdiskeluun, vaan kysymysten on oltava lyhyitä ja nopeasti vastattavissa. Tutkimuksen tekijän on myös ollut mahdotonta arvioida, onko tutkimuksen ajankohta haastateltavalle sopiva. Kiireinen haastateltava on saattanut vastailta lyhyesti toivoen pääsevänsä nopeasti pois haastattelutilanteesta.

3 TERVEYSVIESTINTÄ

3.1 Terveysviestinnän käsite ja toteutuksen tasot

Viestinnästä puhuttaessa käytetään usein myös termiä kommunikaatio. Tässä tutkimuksessa käytän viestintää ja kommunikaatiota rinnakkaisina käsitteinä. Viestintä on yleinen käsite ja se voi saada erilaisia merkityksiä riippuen määrittelijästä. Esimerkiksi Krepsin ja Thorntonin (1984, 15) mukaan kommunikaatiota tapahtuu, kun ihminen vastaa sanomaan ja osoittaa sille merkityksen. Infante, Rancer ja Womack (1990, 6-7) puolestaan toteavat, että kommunikaation määrittelyminen on vaikeaa, jopa mahdotonta, koska ihmisten käsitykset kommunikaation luonteesta vaihtelevat. Siksi onkin tarkoituksenmukaisempaa tarkastella viestintää laajemmin tilannekohtaisena ilmiönä. Ajatus kommunikaation tilannekohtaisesta luonteesta on laajasti hyväksytty tämänhetkisessä viestintäkirjallisuudessa (Infante ym. 1990, 15).

Aarvan mukaan (1991, 25) mukaan terveystieteiden viestintä on terveyteen jollain tavalla liittyvää viestintää, joka voi olla terveystavoitteista tai sellaista viestintää, joka käsittelee terveystoimia, mutta jonka tarkoitus ja tavoitteet voivat olla muitakin kuin valistuksellisia. Terveystieteiden viestintä voi olla esimerkiksi terveydenhoitohenkilökunnan ja potilaan tai terveystoimijain ja suuren yleisön välistä viestintää. Kommunikaatiota voi tapahtua suorana keskusteluna henkilöiden välillä tai joukkoviestintänä suurelle yleisölle lehdistön, radion tai television kautta. Näin ollen viestintä voi olla joko yksi- tai kaksisuuntaista.

Rayn ja Donohewin (1990, 4) määritelmän mukaan terveystieteiden viestintä tarkoittaa terveyteen liittyvien viestien levittämistä ja tulkintaa. Viestin levittäjänä voi toimia yksilö, organisaatio tai joukkotiedotusvälineet. Tulkitsijana puolestaan voi toimia yksilö, ryhmä, organisaatio tai suuri yleisö.

Wiio ja Puska (1993, 16) toteavat terveystieteiden viestintää koskevan viestinnän yleiset periaatteet, jolloin terveystieteiden viestintä voidaan katsoa olevan viestinnän alakäsite. Terveystieteiden viestintälle on

kuitenkin ominaista tavoitteellisuus ja arvolataus, joten sen tavoitteena ei siis ole ainoastaan tiedon levittäminen, vaan terveyden edistäminen, sairauksien ehkäiseminen, sairauden hoitaminen ja kuntoutuminen.

Northouse ja Northouse (1985, 3-6) näkevät terveysviestinnän osana inhimillistä viestintää sekä laajemmin osana yleistä kommunikaatiota. Inhimillistä kommunikaatiota tapahtuu ihmisten välillä ja sitä leimaa ihmisten symbolien ja kielen käyttö. Terveysviestintä voidaan määritellä koskemaan terveyden ylläpitämiseen ja yleensä yhteiskunnassa terveyteen liittyvää kommunikaatiota. Terveysviestinnän kolme tärkeintä elementtiä ovat itse kommunikaatio, kommunikaatioprosessin osapuolet ja konteksti (Northouse & Northouse 1985, 21-27.)

Konteksti eli tilanne, jossa terveysviestintä tapahtuu, voidaan esittää eri tasoina. Tasot määräytyvät sen mukaan, kuinka monta ihmistä terveysviestintään osallistuu. Kreps ja Thornton (1992, 14-19) jakavat viestinnän hierarkisesti neljään tasoon. Näistä tasoista alin ja laajin on intrapersonaalinen taso, jolla tarkoitetaan yksilön viestintää itsensä kanssa. Seuraavina tasoina ovat interpersonaalinen eli kahden ihmisen välinen viestintä sekä pienryhmäviestintä. Ylinnä hierarkiassa on organisatorinen viestintätaso, joka käsittää kaikki edelliset viestintätasot mahdollistaen esimerkiksi monimutkaisten hoidollisten ja valistuksellisten päämäärien saavuttamisen terveydenhuollon organisaatiossa. Joukkoviestintä ei varsinaisesti sisälly hierarkiaan, mutta siinä käytetään hyväksi jokaisen neljän tason elementtejä.

McQuailin (1994, 6-7) kommunikaatiopyramidi noudattelee pitkälle Krepsin ja Thorntonin (1992) esittämää viestinnän hierarkiajakoa, mutta hän sisällyttää pyramidiinsa myös joukkoviestinnän. Joukkoviestintä kuuluu osana ylimpään tasoon, mikä on ns. yhteiskunnan kattava kommunikaatioprosessin taso.

Selkeä ja tähän tutkimukseen sopiva jaottelu on Ruffnerin ja Burgoonin (1981) tekemä kuusitasoinen jako (kuvio 2.). Hierarkian ääripäinä ovat intrapersonaalinen kommunikaatio ja joukkoviestintä. Joukkoviestintään osallistuu samanaikaisesti eniten ihmisiä, kun taas

intrapersonaalisessa kommunikaatiossa henkilöitä on luonnollisesti vain yksi. Joukkoviestinnän tasolla toteutettu terveysterveystiedon kommunikaatio on yleensä osa valtakunnallista tai maailmanlaajuista terveyden edistämisen ohjelmaa. 16kuustoista-lehti edustaa joukkoviestintätason terveysterveystiedon kommunikaatiota. (Northouse & Northouse 1981, 4-6.)

Intrapersonaalinen kommunikaatio
Interpersonaalinen kommunikaatio
Pienryhmäkommunikaatio
Organisatorinen kommunikaatio
Julkinen kommunikaatio
Joukkokommunikaatio

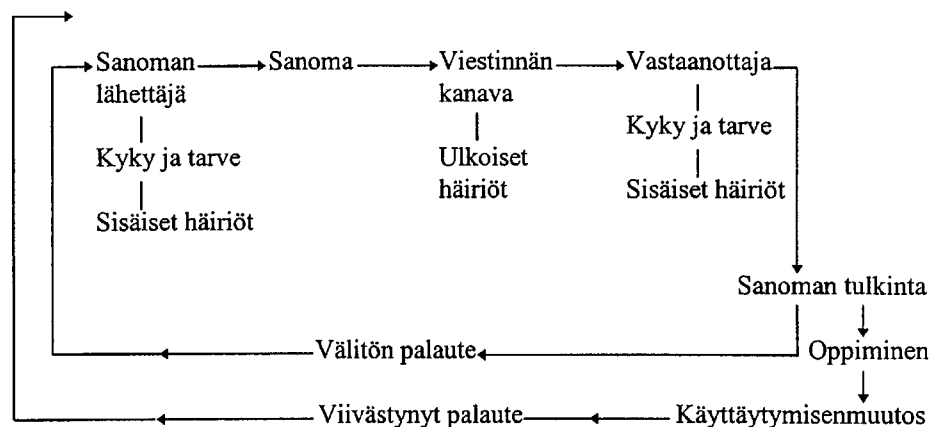
Kuvio 2. Terveysterveystiedon kommunikaation kontekstit Ruffnerin ja Burgoon (1981) mukaan (Northouse & Northouse 1985, 5)

Kommunikaatio voidaan nähdä jatkuvana, dynaamisena ja koko ajan muuttuvana prosessina (Northouse & Northouse, 7). Tässä tutkimuksessa prosessi muodostuu terveysterveystiedon organisaation ja nuorten välisestä vuorovaikutuksesta, jossa viestintävälineenä toimii 16kuustoista-lehti. Työssäni tarkastelen 16kuustoista-lehteä terveysterveystiedon viestintävälineenä joukkokommunikaation tasolla. Tutkimuksessa terveysterveystiedon viestintä määritellään Northousen ja Northousen (1981) näkemyksen mukaan osana inhimillistä kommunikaatiota sekä yleensä kommunikaatiota.

3.2 Joukkoviestintä terveysterveystiedon välineenä

Joukkoviestinnän perusedellytyksiä, kuten viestinnän yleensä, ovat sanoman lähettäjä, sanoman vastaanottaja, sanoma ja viestinnän kanava (ks. kuvio 3.). Jotta sanoma syntyisi, sanoman lähettäjällä on oltava tarve ja kyky viestintään. Vastaavasti myös sanoman vastaanottajalla täytyy olla tarve ja kyky ottaa tieto vastaan, jotta sanoma saavuttaisi hänet. Vastaanottaja tulkitsee lähetetyn sanoman ja antaa sille merkityssisällön. Tämä merkityssisältö voi kuitenkin olla erilainen kuin lähettäjän tarkoittama merkityssisältö, koska matkalla lähettäjältä vastaanottajalle sanomaan vaikuttavat sisäiset ja ulkoiset häiriötekijät sen sisältöä muuttavasti. Sisäisiä häiriötekijöitä voivat olla mm. asenteet ja mielipiteet sekä sanomaan liittyvät tunnetekijät. Ulkoisia häiriötekijöitä puolestaan ovat viestintäkanavan häiriöt, kuten melu tai postinkulun vaikeudet. (Kreps & Thornton 1992, 19-22; Wiio 1989, 74-80.)

Yksinkertaisen viestintämallin mukaan kommunikaation osatekijöihin kuuluu myös palaute eli takaisinkytkentä, vaikka sitä ei voidakaan pitää viestinnän ehdottomana edellytyksenä. Palautteen mahdollisuus on kuitenkin riippuvaista viestintätilanteesta. Erityisen selvää se on kahdenkeskisessä keskustelussa, jossa molemmat osapuolet tarkkailevat toisiaan nähdäkseen, meneekö sanoma perille. (Tones & Tilford 1994, 181; Wiio & Puska 1993, 30-33.)

Kuvio 3. Kommunikaatioprosessimalli sovellettuna Tonesin ja Tilfordin (1994, 181) sekä Wiion ja Puskan (1993, 31) esittämistä viestinnän malleista.

Terveydenhuoltojärjestelmä ja terveystalansiantuntijat hyödyntävät enenevässä määrin joukkotiedotusvälineitä terveystalansiantuntijien välittämässä. McLuhan (1964) käyttääkin tiedotusvälineistä nimitystä "ihmisen jatke" (Kreps & Thornton 1984, 78). Ne antavat terveystalansiantuntijoille mahdollisuuden tavoittaa suuren joukon ihmisiä lyhyessä ajassa. (Kreps & Thornton 1992, 143.)

Joukkoviestintään käytetään monenlaista tekniikkaa ja vanhin näistä tekniikoista on painoviestintä. Painoviestimiä ovat sanoma- ja aikakauslehdet. Nykyisen määritelmän mukaan "joukkoviestimillä tarkoitetaan sellaisia viestimiä, joilla sama sanoma välitetään joukolle vastaanottajia" (Wiio 1989, 179). Näin ollen 16kuustoista-lehdestä voidaan käyttää nimitystä joukkoviestin, vaikka sen kohdeyleisö ei olekaan ennalta täysin rajaamaton.

Joukkoviestinnälle on tyypillistä suuri ennalta suhteellisen rajaamaton yleisö. Tunnuksomaista on myös viestin lähettäjän ja vastaanottajan välillä oleva aikaero ja/tai matkaero sekä lähettäjän ja vastaanottajan välisen vuorovaikutuksen puuttuminen. Vastaanottajalla on tietty palautteen lähettämisen mahdollisuus, mutta sitä luonnehtii jo pelkästään tekniikasta mutta myös yhteiskunnallisista valtasuhteista johtuva lähettäjän ja vastaanottajan välinen epäsymmetrisyys ja epätasa-arvo. Näin ollen, vaikkei joukkoviestintä välttämättä olekaan täysin yksisuuntaista, se ei kuitenkaan ole aidosti kaksisuuntaista samassa mielessä kuin esimerkiksi kasvoista kasvoihin toimiva viestintäsuhde. (Hemánus 1989, 18-19; McQuail 1994, 36-37; Tones & Tilford 1994, 180-181; Wiio 1989, 176.)

Viestinnästä saatu palaute voi olla välitöntä tai viivästynyttä. Välitön palaute (immediate feedback) antaa sanoman lähettäjälle mahdollisuuden toistaa, selventää ja vaihdella sanomansa sisältöä. Saamansa palautteen avulla viestijä voi arvioida, kuinka hyvin hänen sanomansa on tulkittu ja ymmärretty. Lisäksi lähettäjällä on mahdollisuus havaita sanomansa aiheuttamia ei-toivottuja sivuvaikutuksia kuten vastaanottajan hermostuminen. Koska joukkoviestinnässä välittömän palautteen saaminen kohderyhmältä on käytännöllisesti katsoen lähes mahdotonta, sanoman muokkaaminen vastaanottajan tarpeita, persoonallisuutta ja mielialaa vastaavaksi on

vaikeaa. (Kreps & Thornton 1992, 25-27; Tones & Tilford 1994, 180-182.) Tosin poikkeuksena on nykyisin mm. internetin kautta toteutettava joukkoviestintä, jossa vastaanottajalla on mahdollisuus välittömän palautteen antamiseen.

Mikäli palautetta joukkoviestinnän avulla toteutetusta terveystalutuksesta saadaan, se on yleensä viivästynnyttä (delayed feedback). Ihmiset reagoivat harvoin heille lähetettyihin terveystalutusmateriaaleihin ottamalla välittömästi yhteyttä talutuslehtisen lähettäjään. Palautetta interventioista saatetaan saada mm. sanomalehtien yleisönosastokirjoitusten kautta tai jonkin sanoman vaikutus ilmenee mahdollisesti ajan kuluessa terveystalutuksen muutoksena. Useimmiten kuitenkin sanoman lähettäjältä vaaditaan aktiivista toimintaa palautteen saamiseksi. Keinoja ovat esimerkiksi kampanjan vaikutuksen arviointi tai lähetetyn sanoman hyväksyttävyyden, kiinnostavuuden, koskettavuuden tai suostuttelukyvyn selvittäminen. (Tones & Tilford 1994, 180-183.) Tämän tutkimuksen voidaan katsoa toimivan viivästyneenä palautteena Sosiaali- ja terveystalutusministeriön talutuskampanjasta.

Aidon vuorovaikutussuhteen puuttuminen joukkoviestinnässä onkin sen suurin heikkous. Lisäksi erityisesti painoviestintää koskeva heikkous on nonverbaalisen eli sanattoman kommunikation täydellinen puuttuminen. Nonverbaalinen viestintä käsittää kaikki ne muodot, jotka eivät liity yksinomaan puhuttuun kieleen, esimerkiksi äänenpainot, ilmeet, eleet, kehon liikkeet, fyysinen ulkonäkö, kosketus, tilan käyttö ja aika. Nonverbaalista kommunikatiota käytetään mm. haluttaessa lähettää epämiellyttäviä viestejä, jotka verbaalisesti ilmaistuna voisivat aiheuttaa vastaanottajassa suuttumusta tai nolostumista. Lisäksi sanattoman viestinnän on havaittu olevan erittäin tärkeä tekijä mm. suostutteluprosessissa. Suurin osa tunteisiin liittyvästä viestinnästä tapahtuukin nonverbaalisella tasolla. Tässä mielessä joukkoviestimien, etenkin painoviestinnän, on vaikea kilpailla interpersonaalisen terveystalutuksen kanssa. (Infante ym. 1990, 231-264; Stacks, Hickson & Hill 1991, 43-66; Tones & Tilford 1994, 182.)

3.2.1 Joukkoviestinnän vaikutusmalleja

Joukkoviestinnän vaikutuksesta on esitetty monenlaisia teorioita ja malleja. Käsittelen seuraavassa Shawn ja McCombsin (1977) päiväjärjestysmallia sekä Noelle-Neumannin (1974) hiljaisuuden spiraali-mallia, koska ne sopivat joukkoviestinnän kautta tapahtuvaan terveystiedon viestintään (Wiio 1992, 171-173).

Eräs joukkoviestinnän vaikutusteorian malleista on ns. päiväjärjestysmalli (agenda setting), jonka mukaan keskittämällä huomionsa tiettyihin asioihin joukkoviestintä määrää, mistä on keskusteltava - mikä on tärkeää ja mikä ei (DeVito 1991, 477). Näkemyksen taustalla on ajatus ihmisen sosiaalisuudesta. Ihmiset haluavat olla hyväksytyjä ja suosittuja sosiaalisessa ympäristössään ja etsiä siinä vallitsevia käyttäytymismuotoja. Joukkoviestinnästä etsitäänkin puheenaiheita lähinnä keskinäisviestintään. (Wiio & Puska 1993, 46.)

Keskinäisviestinnällä tarkoitetaan suoraa viestintää ihmisten välillä. Kommunikaatio voi tapahtua kasvokkain tai puhelimesta kahdenkeskisesti keskustellen tai pienryhmissä ja sitä leimaa persoonallisuus ja dynaamisuus sekä viestiminen sanattomasti ja kielellisesti. Keskinäisviestintä on terminä yhdenmukainen mm. Krepsin ja Thorntonin käyttämien interpersonaalinen ja pienryhmäviestintä-käsitteiden kanssa. (Kreps & Thornton 1992, 14-18; Wiio 1989, 160.)

Terveysteen liittyvät asiat ovat usein juuri päiväjärjestysasioita. Esimerkiksi kondomin merkitys HIV-tartunnan ehkäisemisessä on levinnyt suurelta osin joukkoviestinnän luomassa ja ylläpitämässä "päiväjärjestyskeskustelussa".

Päiväjärjestysnäkemys selittää myös, miksi kampanjat voivat epäonnistua saamastaan julkisuudesta huolimatta. Julkisuus ei riitä sinällään, vaan asian on saavutettava keskinäisviestinnän taso. Asian muistaminen ja omaksuminen edellyttää, että ihmiset keskustelevat siitä. Tämä osoittaa joukkoviestinnän ja keskinäisviestinnän yhdistelmän olevan tehokkain suostuttelun muoto. (Wiio & Puska 1993, 48.)

Päiväjärjestysmallista Noelle-Neumannin edelleen kehittelemä hiljaisuuden spiraali -malli (spiral of silence) puolestaan esittää, että joukkoviestintä tuo esille vallitsevaa mielipideilmastoa ja epäsuositut mielipiteet eivät saa julkisuutta. Sosiaalisen eristymisen pelossa epäsuositun mielipiteen kannattajat eivät halua tuoda julki omaa käsitystään. Tämän seurauksena yhä useammat ihmiset alkavat asettuvat dominoivan mielipiteen kannalle tai tulevat haluttomaksi ilmaisemaan poikkeavaa kantaa. (Chaffee 1981, 193-194; DeVito 1991, 477; McQuail 1994, 361-363; Severin & Tankard 1988, 316-317; Wiio 1992, 171-172.) Voidaan olettaa, että luomalla joukkoviestinnässä näkemys esimerkiksi vastuuntuntoisesta sukupuolikäyttäytymisestä, voidaan ihmisiä saada yhtymään mielipiteeseen, koska on "moraalisesti väärin" vastustaa välitettävää näkemystä. Myös näkemyksen vastainen toiminta saattaa aiheuttaa yksilössä syyllisyyden tunteita, minkä vuoksi hän myös toteuttaa haluttua käyttäytymistä.

3.2.2 Joukkoviestinnän ja keskinäisviestinnän suostuttelukehä terveysviestinnässä

Wiio ja Puska (1993) esittävät kirjassaan ajatuksen joukkoviestinnän ja keskinäisviestinnän suostuttelukehästä. Ajatuksen lähtökohtana on joukkoviestinnän ja keskinäisviestinnän vaikutus toisiinsa. Keskinäisviestinnän ja joukkoviestinnän tehokas yhteiskäyttö, jos sellainen saadaan aikaan, edistää suostuttelun onnistumista. Joukkoviestinnällä luodaan mielenkiintoa asiaan, jota sitten keskinäisviestinnässä pohditaan eri puolilta. Pohdinnan seurauksena asia joko hyväksytään tai hylätään. Luonnollisesti edellytyksenä on, että joukkotiedotus saavuttaa keskinäisviestinnän tason. Mikäli asia hyväksytään keskinäisviestinnässä, on seurauksena mahdollisesti mielipiteiden, asenteiden ja käyttäytymisen muutos. Joukkoviestinnässä puolestaan pidetään jatkuvasti keskustelua yllä asiasta, koska toimittajat kokevat sen tärkeänä, koska ihmiset keskustelevat siitä. Näin suostuttelukehä vahvistaa tavallaan itse itseään. Tämä joukkoviestinnän ja keskinäisviestinnän välinen "palautekehä" voi pyöriä useita vuosia. Kuitenkin suurin osa joukkotiedotuksen tarjonnasta menee ohi ilman vaikutusta. (Wiio & Puska 1993, 48-51; ks. myös Chaffee 1981, 193-194.)

Kuvio 4. Joukkoviestinnän ja keskinäisviestinnän suostuttelukehä (Wiio & Puska 1993, 50)

Aids-valistuksen lisääntymisen myötä mm. kondomin käyttö sukupuolitautilien ehkäisijänä on saavuttanut joukkoviestinnän kautta myös keskinäisviestinnän tason. Aihetta on käsitelty aktiivisesti joukkoviestinnässä ja näin on saatu aikaan yleistä keskustelua ja asenteiden muuttumista kondomimyönteisempään suuntaan. Ihmisten kiinnostus asiaan puolestaan pitää yllä joukkotiedotuksen aktiivista roolia, mikä edelleen vahvistaa suostuttelukehän pyörimistä. Shawn ja McCombsin (Wiio 1992, 171) päiväjärjestysmallia voidaan soveltaa tilanteeseen toteamalla, että ihmiset ovat hyväksyneet kondomikeskustelun päiväjärjestykseensä.

3.3 Sanoman perille menoon vaikuttavat tekijät

Ihmisiä ympäröi jatkuva ärsykkeiden tulva, jopa miljoonakertainen verrattuna kykyymme tunnistaa niitä. Tarkkaavuus määrää, mitä ärsykejä valitsemme. Joukkoviestimien kautta välitetyt terveysviestit joutuvat usein kilpailemaan huomiosta. Terveysviestinnän tehokkuuteen on havaittu vaikuttavan sanoman vetovoimaisuuden, tyylin, esiintymistiheyden, ajoituksen ja lähestyttävyyden. Sanoman vetovoimaisuutta lisää erityisesti se, että sanoma suunnitellaan kohdeyleisöä, viestintäkanavaa, aihealuetta ja aiottuja vaikutuksia silmällä pitäen. (Ray & Donohew 1990, 161.)

McQuail (1983, 190-191) toteaa, että valistuskampanjat tulevat yleensä niiden ryhmien ulkopuolelta, joihin ihmiset kuuluvat (esim. ikäryhmä, elämäntilanne, uskontoryhmä), millä on vaikutusta kampanjan tehokkuuteen. Hän esittää, ettei yhteisöihin voida noin vain "suihkuttaa" (atomized) tietoa. Sosiaalinen ympäristö vaikuttaa erittäin paljon siihen, huomataanko viesti sekä hyväksytäänkö vai hylätäänkö se. Joukkotiedotuskampanjan vaikutusprosessimallissaan McQuail käyttää termiä "filter conditions" tekijöistä, jotka voivat joko myötävaikuttaa tai estää viestin välittymistä kohderyhmälle. Näitä tekijöitä ovat yhteisön tarkkaavaisuus (attention), johon vaikuttavat yhteisön motivaatio, mieltymykset sekä se, kuinka kiinnostavaksi ja relevantiksi yhteisö kokee viestin, yhteisön havaintokyky (perception) eli kuinka se tulkitsee saamansa viestin sekä ryhmätilanne (group situation). Nämä "filter conditions" määräävät tavoitetun yleisön luonteen, ja kampanjan onnistuminen on viime kädessä riippuvaista siitä, kuinka hyvin kampanjan ennalta suunniteltu kohderyhmä ja todellinen kohderyhmä vastaavat toisiaan, kun kampanjaa toteutetaan. Aarvan (1991, 26) mukaan mm. terveysvalistuskampanjoissa kohderyhmä on kuitenkin useimmiten suurempi kuin yksi tai muutama henkilö, jolloin valistusta suunnittelevien on mahdoton muokata viestiä jokaisen vastaanottajan tarpeita vastaavaksi. Tässä mielessä valistus jää aina pakostakin ulkokohtaiseksi.

16kuustoista-lehti ei ole nuorten itsensä suunnittelema, jolloin valistus tulee kohderyhmän ulkopuolelta. Etenkin painoviestintänä toteutetussa terveysvalistuksessa sanoman ja kohderyhmän

vastaavuus on tärkeää, koska viestintätilannetta ohjaava vuorovaikutus puuttuu. Wiio (1985) toteaa, että joukkotiedotuksen vaikuttavuuden ongelmaksi nousee, ettei vastaanottajien tiedollisesta rakenteesta voi koskaan olla olemassa tarkkaa tietoa.

Terveysviestinnän tehokkuuteen vaikuttavat tekijät ovat kiinteässä yhteydessä toisiinsa ja näin vaikeasti eroteltavissa. Lisäksi niitä voidaan tarkastella hyvin monelta kannalta. Tämän tutkimuksen kannalta katson olennaisimmaksi tarkastella ensiksikin sanoman torjuntaan liittyviä yksilöllisiä tekijöitä, koska ne antavat hyödyllistä taustatietoa sanoman suunnittelua ja jakelua varten sekä auttavat ymmärtämään, miksi kampanjat voivat epäonnistua. Toiseksi tarkastelen ymmärrettävyyteen liittyviä tekijöitä sanoman ominaisuuksista käsin, koska niillä on suuri vaikutus siinä vaiheessa, kun nuori poimii valistuslehtisen käteensä lukeakseen sitä.

3.3.1 Yksilölliset sanoman torjuntatekijät

Suostuttelulla tarkoitetaan vastaanottajan mielipiteiden, asenteiden ja käyttäytymisen tarkoituksellista muuttamista piilo- tai ilmivaikuttamisen avulla (Wiio 1992, 152). Terveysviestinnässä suostuttelua käytetään halutun terveyskäyttäytymisen aikaansaamiseksi, mutta ihmiset ovat varsin vastustuskykyisiä suostuttelulle, mikä heikentää suostuttelun onnistumista ja halutun käyttäytymismallin toteutumista (Wiio & Puska 1993, 48-49).

Yksilöllisistä torjuntatekijöistä oleellisin on viestinnän tarpeen puuttuminen. Etenkin painoviestintä edellyttää tiedon oma-aloitteista työstämistä. Jos vastaanottajalla ei ole halua, motivaatiota tai virikettä ottaa tietoa vastaan, ei viestintää todennäköisesti synny. (Wiio 1989, 225; Windsor, Baranowski, Clark & Cutter 1984, 115-119.) Terveysviestinnässä tämä merkitsee sitä, että valistusmateriaalien on tultava tarpeeseen ja oltava sisällöltään tarvetta tyydyttävää, jotta niistä kiinnostuttaisiin. Tarpeeseen liittyy myös läheisesti valistuksen oikea ajoitus kohderyhmälle. Kohderyhmän tarpeiden selvittämisen lisäksi onkin tärkeää selvittää, milloin kyseistä tietoa haluttaisiin saada.

Suostuttelu on tehokasta silloin, kun esitetty uusi kanta on lähellä vastaanottajan entistä kantaa. Uuden asian ollessa täysin vastakkainen entiseen nähden vaikeutuu suostuttelu huomattavasti. Festingerin (1957) dissonanssiteorian mukaan ihminen pyrkii välttämään sisäisiä ristiriitoja ja säilyttämään tasapainonsa erilaisin puolustusmekanismein. Seksuaalisesti aktiiviselle nuorelle saattaa syntyä ristiriita siitä, että hän kuulee irrallisten suhteiden lisäävän HIV-tartunnan vaaraa. Vähentääkseen ristiriidan tunnetta nuori voi käyttää seuraavia strategioita: hän voi vähätellä irrallisten suhteiden merkitystä perustelemalla itselleen, että heteroseksuaalit eivät kuulu riskiryhmään; nuori voi myös keksiä syitä, miksi hänelle on hyväksi jatkaa irrallisia suhteita (monien ihmisten tapaaminen on hyväksi myöhemmille suhteille); tai mikäli ristiriita on liian suuri, nuori voi torjua sanoman täysin. (Infante ym. 1990, 178-179; Stacks ym. 1991, 170-173; Wiio & Puska 1993, 41.)

McGuire (1973) toteaa, että ennen kuin suostuttelua voi seurata käyttäytymisen muutos, on vastaanottajan hyväksyttävä ja pidettävä sanomasta (Pallonen 1986, 8-9). Sanomaan liittyvä pelko saattaa herättää vastenmielisyyttä asiaa kohtaan ja sanoma torjutaan. Näin terveystiedon välittämisessä usein käytetty pelottelumenetelmä onkin asetettu kyseenalaiseksi. (Wiio 1992, 157.)

Osgood ja Tannenbaum (1955) esittävät kongruenssiteoriassaan, että sanoman ja sen lähteen välillä tulee vallita sopusointu. Tällä tarkoitetaan, ettei epäluotettava lähde voi lähettää luotettavaa sanomaa tai päinvastoin. Mikäli sanoman ja sen lähteen välillä on ristiriita, käsitystä jommasta kummasta on muutettava. (Wiio 1989, 227-229.) Useimmat ihmiset katsovat lääkärin olevan luotettava lähde. Nuorille yhteiskunnassa arvostettu auktoriteetti voi merkitä luotettavaa, mutta ei välttämättä hyväksyttävää ja pidettyä lähettä. Auktoriteetteja halutaan vastustaa. Luotettavana ja miellyttävänä lähteenä voidaankin pitää esimerkiksi kaveria. Kreps ja Thornton (1992, 123-126) nimittävät tällaista epäviralliseksi terveystiedon lähteenä toimii henkilö, jolla ei ole virallista terveystiedon asiantuntemusta tai jonka alkuperäisenä tarkoituksena ei ole tiedon jakaminen. He toteavat myös, että epävirallisen lähteen välittämässä tiedossa on usein virheitä ja epäoleellisuuksia. Tässä mielessä on erittäin tärkeää valistaa nuoria mm. seksuaalikäyttäytymisissä, jotta tieto, jota he toisilleen jakavat, olisi mahdollisimman oikeata.

Sanoman ja suostuttelun vaikutusta on tarkasteltu myös vastakkaiselta kannalta. Miten tehdä ihmiset vastustuskykyiseksi suostuttelulle eli miten saada yksilö säilyttämään entinen asenteensa ja käyttäytymisensä. McGuire (1964) esittää rokotusteoriassaan (inoculation theory), että ihmiset voidaan tehdä immuuneiksi tuleville sanomille rokottamalla heihin tietoa etukäteen. Terveysviestinnässä valistussanomilla pyritään rokottamiseen. Esimerkiksi tieto sukupuolitautilien aiheuttamasta lapsettomuudesta voi toimia immuniteettina viestille, jossa väitetään, ettei klamydiasta ole vakavia seurauksia. Terveysviestintä joutuu kuitenkin usein kilpailemaan vastustajiensa antamien rokotusten kanssa ja näin terveystiedot saattavat tulla torjutuiksi. Jotta rokotuksen onnistuminen olisi todennäköisempää, olisi ihmiset altistettava rokotuksille säännöllisesti. (Infante ym. 1990, 187; Stacks ym. 1991, 162-163.)

3.3.2 Sanoman ymmärrettävyys

Sanoman tulo vastaanottajan aistijärjestelmään ei vielä merkitse sanoman varmaa perille menoa. Sanoma täytyy ottaa vastaan sekä myös ymmärtää. Wiion (1989, 131) mukaan ymmärrettävyyden osatekijöinä voidaan pitää seuraavia tekijäryhmiä:

- 1) Käsitteellisyyden aste
- 2) Samastumisen mahdollisuus
- 3) Sanoman kieliasu
- 4) Sanoman kiinnostavuus
- 5) Ulkoasu (typografia)

Käsitteellisyydellä tarkoitetaan sanomassa esitettyjen asioiden kytkeytymisen astetta siihen, mitä on havaittavissa. Mitä havainnollisempi ja konkreettisempi sanoma on, sitä helpompi se on ymmärtää. Samastumisella puolestaan tarkoitetaan vastaanottajan mahdollisuutta samastaa itsensä ja ympäristönsä sanomassa esitettyihin asioihin. Mitä tutumpi asia on vastaanottajalle, sitä paremmin hän sen ymmärtää. Esimerkiksi tuttujen henkilöiden ja ilmiöiden käsitteleminen

sanomassa tekee ymmärtämisen helpoksi. Lisäksi samastumisen mahdollisuus lisää sanoman kiinnostavuutta, koska ihmisiä kiinnostavat sellaiset tapahtumat, joissa he itse voisivat kuvitella olevansa. (Wiio 1989, 132; Windsor ym. 1984, 115-121)

Kieliasulla on ratkaiseva merkitys sanoman ymmärrettävyyteen, mikä puolestaan on ehdoton edellytys viestinnän onnistumiselle. Kielelliseen ymmärrettävyyteen vaikuttavat sanojen valinta sekä kieliasun monimutkaisuus ja rakenne. Vierasperäiset, oudot ja erityisen pitkät sanat eivät ole suositeltavia, kuten eivät myöskään monimutkaiset ja pitkät lauseet. Esimerkiksi kieliasultaan vaikean tekstin lukeminen jätetään helposti kesken. (Wiio 1989, 132-133, 143-144; Windsor ym. 1984, 120-121.)

Sanoman kiinnostavuus luetaan myös ymmärrettävyystekijöihin, koska kiinnostavan sanoman ymmärtämiseksi voidaan nähdä paljonkin vaivaa. Vähän kiinnostavaa sanomaa ei puolestaan viitsitä ratkoa, mikäli se vaatii vähänkin työtä. (Wiio 1989, 133.)

Sanoman ulkoasu eli typografia vaikuttaa ymmärrettävyyteen sekä motivaation että havaintopsykologian kautta (Wiio 1992, 138). Mitä kiinnostavampi ulkoasu on, sitä enemmän se motivoi lukijaa ottamaan selvää sanoman sisällöstä. Toisaalta taas selkeä ulkoasu tekee sanomasta helpommin ymmärrettävän.

3.4 Nuorten mielipiteitä sanomalehtien ulkoasusta ja sisällöstä

Laadullisia tutkimuksia, joissa selvitettäisiin nuorten mielipiteitä heille suunnatuista seksuaalivalistusmateriaaleista, ei ole. Journalistiikan alalla sen sijaan on tutkittu nuorten mielipiteitä ja tyytyväisyyttä koskien sanomalehden ulkoasua ja sisältöä. Käsittelen kahta selvitystä aiheena nuoret ja sanomalehti, koska ne sivuavat tutkimusmenetelmiltään ja sisällöltään omaa tutkimustani.

Sanomalehtien liitto teetti 1993 laadullisen tutkimuksen, jossa kartoitettiin nuorten sanomalehden lukutottumuksia ja mielikuvia lehdestä sekä sen sisällöstä (Snell 1993). Kivistö ja Mäntymaa (1994) tekivät vastaavanlaisen selvityksen tutkien, millainen on hyvä sanomalehti 16-18-vuotiaiden keskisuomalaisten mielestä. Tutkimustulokset olivat hyvin yhdensuuntaiset.

Snellin (1993) mukaan televisio on 13-15-vuotiaiden päämedia. Nuorista lehden lukeminen on vaivalloisempaa kuin sähköisten viestimien seuraaminen, koska lehden lukeminen vaatii keskittymistä. Näin ollen nuoret asettavat lehdelle vaatimuksia luettavuutta ja kiinnostavuutta ajatellen. Kivistön ja Mäntymaan (1994, 59) tutkimuksessa kieltä ja kirjoitustyyliä tarkasteltaessa olennaisimmaksi asiaksi nousi ymmärrettävyys. Kielen tuli olla helppotajuista ja sisältää vähän vaikeita käsitteitä. Kiinnostavimmiksi koettiin jutut, jotka koskettivat jollain tavalla nuoren elämää tai joihin nuori pystyi samastumaan sekä kirjoitukset, joissa käsiteltiin mm. rikoksia, juoruja tai lukijalle uutta tietoa. Myös mielipidepalstat, sarjakuvat ja urheilu-uutiset koettiin mielenkiintoisiksi. Lehden etusivu ja ensimmäinen uutissivu luettiin yleensä aina, koska niistä selvisi oliko lehdessä mitään kiinnostavaa. (Kivistö & Mäntymaa 1994, 68-70; Snell 1993, 10 - 36.)

Nuoret lukevat lehteä mielellään selaillen ja sen vuoksi he arvostavat lehdessä selkeyttä. Tutkimuksissa tuli ilmi, että erityisesti otsikoilla on suuri merkitys, koska nuorilla lehden lukeminen perustui usein otsikoiden silmäilyyn. Hyvä otsikko oli haastava ja omituiseltakin tuntuva. Myös väliotsikot koettiin tärkeiksi. Niiden avulla jutun saattoi nopeasti silmäillä läpi ja arvioida, kannattaako juttua lukea tai sisältääkö se mitään uutta ja syventävää tietoa. Lyhyiden juttujen lukemiskynnys oli nuorilla matalampi kuin pitkien. Pitkiä kirjoituksia ei jaksettu lukea, ellei aihe ollut erityisen kiinnostava, sen sijaan vähemmän mielenkiintoisetkin lyhyet jutut luettiin. Kuitenkin Kivistön ja Mäntymaan (1994) tutkimuksessa todetaan, että oleellisinta on, että jutun pituus vastaa sen painoarvoa. (Kivistö & Mäntymaa 1994, 70, 73; Snell 1993, 38-39.)

Lehden kiinnostavuutta lisäsi nuorten mielestä erityisesti kuvien runsaus kuitenkin sillä edellytyksellä, että kuvien taso ja toimivuus oli hyvä. Kuvien tuli olla selkeitä ja värikkäitä ja

etenkin otsikon ja kuvan loogista ja toimivaa yhteyttä pidettiin tärkeänä. Myös kuvakoon vaihtelevaa käyttöä toivottiin. Juttujen visualisoinnissa nuoret arvostivat värillisiä karttoja ja graafisia esityksiä, koska ne selvensivät käsiteltävää asiaa. Toisaalta jotkut nuorista kokivat taulukot ja graafiset esitykset vaikeina ja mielenkiintoa vähentävinä. Värillinen kuva sai yleensä enemmän huomiota kuin mustavalkoinen, tosin värikuva ei sinällään lisännyt jutun kiinnostavuutta. Kuitenkin värikäs ilme teki nuorten mielestä itse lehdestä mielenkiintoisemman. Juttuja toivottiin myös kuvitettavan nykyistä enemmän sarjakuvilla, koska ne koettiin hauskoiksi ja piristäviksi. (Kivistö & Mäntymaa 1994, 74-78; Snell 1993, 40-41.)

Kivistön ja Mäntymaan (1994, 88, 90) tutkimuksessa mainitaan, että mahdolliseen nuorten lehteen toivottiin erityisesti nuorten haastatteluja ja mielipiteitä sekä asiaa mm. seurustelusta.

4 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET

Nuorille suunnattuja sukupuolivalistuslehtisiä on tutkittu yleisesti ottaen hyvin vähän. Tutkimukset ovat pääasiassa kohdistuneet valistuslehtisten huomioarvoon ja perille menoon. Tutkimukset, joissa myös nuorten mielipiteitä on lehtisistä on selvitetty ovat olleet lähinnä kvantitatiivisia tutkimuksia, kuten Hannosen (1993) tekemä selvitys Sextiin-lehden vastaanotosta 16-vuotiaiden keskuudessa.

Sukupuolikasvatuksella voidaan lisätä nuorten tietoutta sukupuoliasioista ja vaikuttaa jonkin verran asenteisiin ja mahdollisesti myös sukupuolikäyttäytymiseen. Greenberg ym. (1989) ovat tarkastelleet aikaisempiin tutkimuksiin perustuen sukupuolikasvatuksen vaikutuksia ja vaikutusten on yleisesti ottaen todettu olevan myönteisiä. Selvityksessä mainitaan, että seksuaalikasvatus lisää sukupuolitietoja ja tuottaa myönteisiä asenteita seksuaalisuutta ja seksuaalikäyttäytymistä kohtaan. Lisäksi kasvatus auttaa nuoria selkeyttämään seksuaalisuuteen liittyviä asenteitaan ja arvojaan sekä helpottaa heidän käyttäytymisensä muotoutumista asenteita ja arvoja vastaaviksi. Seksuaalikasvatusta saaneiden todetaan myös olevan kyvykkäämpiä tekemään vastuullisia sosiaalista ja seksuaalista käyttäytymistä koskevia päätöksiä.

Jotta terveystiedot olisi tehokasta, terveystiedon sanomasisällön suunnittelussa on otettava huomioon sanoman vastaanottaja, suunnitteluprosessin on oltava niin sanotusti "yleisökeskittynyttä" (audience-centered process) (Maibach & Parrott 1994, 167). Tämä tarkoittaa sitä, että terveystiedon suunnitellaan ensisijaisesti vastaamaan kohderyhmän tarpeita ja tilannetta, ei sanoman lähettäjän/valistajan tai sponsoroivan organisaation tarpeita ja tilannetta. Näin ollen on oleellista tutkia nuorten mielipiteitä 16-vuotiaista-lehdestä, jotta tiedetään, vastaako lehden sisältö nuorten tarpeita ja toiveita ja suhtautuvatko nuoret lehteen myönteisesti. Myönteinen suhtautuminenhan on yhtenä edellytyksenä tiedon perille menoon. Tutkimuksen avulla voidaan arvioida 16-vuotiaista-lehden tarkoituksenmukaisuutta 16-vuotiaiden ihmissuhde- ja sukupuolikasvatuksessa sekä ennen kaikkea tuottaa tietoa valistuslehden kehittämiseksi edelleen.

Luotaessa terveyskasvatusohjelmaa tai arvioitaessa uudelleen jo olemassa olevia ohjelmia ja niiden sisältöjä on tärkeää selvittää esitestauksella, kuinka ymmärrettävänä, relevanttina, hyväksyttävänä, kiinnostavana, muistettavana ja suostuttelukykyisenä (onko viesti vakuuttava) kohdeyleisö pitää viestiä. Vasta sitten viesti kannattaa tuottaa. (Windsor ym. 1984, 116.) Green ym. (1986, 28-31) korostavat myös terveyskasvatusohjelman kohderyhmältä saatavan emotionaalisen palautteen tärkeyttä arvioitaessa intervention toteutusta tai laatua. Näin ollen evaluointi ei ole rajattu ainoastaan koskemaan objektiivista tietoa osallistujien kehityksestä, vaan tietoa saadaan lisäksi siitä, millä tavalla osallistujat arvioivat omia kokemuksiaan ohjelmasta, kuinka tyytyväisiä he ovat terveyskasvattajiin ja opetusmateriaaliin, ovatko materiaalit kiinnostavia ja kohderyhmälle soveltuvia sekä onko ohjelmassa mitään, mikä aiheuttaisi osallistujissa ristiriitaisia tunteita.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää:

1. Mitä mieltä nuoret ovat 16kuustoista-lehden ulkoasusta?
 - 1.1. Kuvista
 - 1.2. Koosta
 - 1.3. Väriyksestä
 - 1.4. Fontista
 - 1.5. Nimestä

2. Mitä mieltä nuoret ovat 16kuustoista-lehden sisällöstä?
 - 2.1. Mitkä lehden aihepiireistä ovat kiinnostavimmat ja miksi?
 - 2.2. Mistä aihepiireistä nuoret haluaisivat lisää tietoa?
 - 2.3. Mitkä aihepiirit puuttuvat 16kuustoista-lehdestä kokonaan?
 - 2.4. Millä tyylillä 16kuustoista-lehti on nuorten mielestä kirjoitettu?

3. Milloin (missä iässä) nuorten mielestä 16kuustoista-lehti pitäisi jakaa?

4. Onko vanhempien kirje tarpeellinen ja pitäisikö se olla jatkossa mukana?
5. Minkä vuoksi kondomin tulisi tai ei tulisi olla jatkossa lehden välissä?
6. Mikä merkitys 16kuustoista-lehdellä on nuorille?
7. Ovatko nuoret tyytyväisiä koulussa saamaansa terveystieteiden kasvatukseen?
8. Mikä on lehden paras jakelukanava?

Aineistoon tutustumisen ja teemoittelun myötä nousivat esiin myös seuraavat tutkimustehtävät:

9. Mikä on sopiva jutun pituus?
10. Mikä tekee jutusta ja lehdestä kiinnostavan?
11. Keneen 16kuustoista-lehti samastuu?
12. Millä keinoin samastumista voidaan lisätä?

5 TUTKIMUSMENETELMÄ JA TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

5.1 Teemahaastattelu

Tässä työssä käytetty tutkimusmenetelmä on ryhmässä toteutettu teemahaastattelu. Teemahaastattelu on lomake- ja avoimen haastattelun välimuoto, joka soveltuu hyvin selvittämään elämänmuutoksia, menneisyyden tapahtumia tai heikosti tiedostettuja asioita. Lisäksi se on sopiva menetelmä tutkittaessa ilmiöitä, joista haastateltavat eivät ole päivittäin tottuneet keskustelemaan, kuten omista arvostuksistaan, aikomuksistaan, ihanteistaan tai perusteluistaan. (Hirsjärvi - Hurme 1985, 31-35.) Näin ollen teemahaastattelu soveltuu hyvin nuorten mielipiteiden selvittämiseen 16kuustoista-lehdestä.

Teemahaastattelussa haastattelu sidotaan ennalta päätettyihin aihepiireihin eli teemoihin, mutta haastattelukysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat (Hirsjärvi - Hurme 1997, 204-205). Teemahaastattelurunkoon ei laadita yksityiskohtaista kysymysluetteloa vaan tema-asialuettelo, joka perustuu aikaisempaan tutkimustietoon ja teoriaan. Haastattelutilanteessa teemat ovat muistilistana ja ne ohjaavat keskustelua. Varsinaiset haastattelukysymykset muotoillaan erikseen jokaisessa haastattelutilanteessa. Aihepiirien ja niiden käsittelyn on oltava niin väljiä, että haastateltavalla on mahdollisuus kertoa kaikki aiheeseen liittyvät näkemyksensä ja tietonsa. (Hirsjärvi - Hurme 1985, 36-42.)

Teemahaastattelussa on huolehdittava haastateltavan motivoinnista niin, että hän on mahdollisimman kiinnostunut haastattelusta ja käsiteltävästä aiheesta. Haastattelun alussa esitetään usein ns. verryttelykysymyksiä myönteisen ilmapiirin luomiseksi ja alkujännityksen lieventämiseksi. Verryttelykysymykset ovat yleisluontoisia ja niin läheisiä haastateltavalle, että hän pystyy vastaamaan niihin vaivattomasti. (Grönfors 1985, 107.)

Haastattelijan on tarvittaessa pidettävä keskustelua yllä myös muilla keskustelunaiheille kuin varsinaisilla teemahaastattelukysymyksillä. Näitä aiheita tarvitaan, kun keskustelu tyrehtyy,

tilanne muuttuu ahdistavaksi tai kun haastateltavan motivaatio selvästi heikkenee. Ryhmähaastattelussa tämän kaltaisten tilanteiden mahdollisuus on hieman vähäisempi, koska vastaajia on useampia. Ryhmähaastattelu on myös erittäin käyttökelpoinen silloin, kun ennakoidaan, että haastateltavat arastelevat haastattelua (Hirsjärvi - Hurme 1985, 47-48; Hirsjärvi - Hurme 1997, 207.)

Haastattelun optimiaika vaihtelee haastateltavasta riippuen. Kuitenkin haastattelun tulisi olla niin pitkä, että käsiteltävät asiat voidaan käydä läpi tyhjentävästi, ja niin lyhyt, ettei haastateltava kyllästy. (Grönfors 1985, 110.)

Ennen varsinaisia haastatteluja on haastattelurunkoa testattava koehaastatteluin. Niiden perusteella aihepiirien ja kysymysten muotoa ja järjestystä voidaan vielä muuttaa. Lisäksi koehaastattelut antavat arvokasta kokemusta keskustelun avaamisesta, kysymisestä, dialogin ohjailusta ja erilaisten ongelmatilanteiden ratkaisemisesta. Koehaastatteluilla selvitetään myös haastattelujen keskimääräinen pituus (Eskola & Suoranta 1996, 68; Hirsjärvi - Hurme 1985, 57; Hirsjärvi - Hurme 1997, 208.)

Nauhoitettu haastattelumateriaali voidaan purkaa tekstiksi sanasta sanaa koko haastattelusta tai purkaminen voidaan tehdä valikoiden, esimerkiksi aihepiireittäin ja vain haastateltavan puheesta. Mikäli nauhoja ei pureta kokonaan tekstiksi, voidaan päätelmät ja muuttujien koodaus tehdä suoraan nauhoista. (Hirsjärvi - Hurme 1985, 109.)

Teemahaastattelun aineisto on mahdollista analysoida usealla tavalla. Grönforsin (1985, 144) mukaan laadullisen aineiston analyysitavat voidaan kehittää kerätyn aineiston pohjalta palvelemaan tutkimuksen tarkoitusta.

5.2 Esitutkimuksen aineisto ja toteutus

Teemahaastattelurungon kokoamisen jälkeen suoritin esitutkimuksen toukokuussa 1996. Tutkimukseen osallistui yhteensä 14 tyttöä ja 14 poikaa kahdesta eri koulusta. Haastateltavia ryhmiä oli siis neljä, kaksi tyttöryhmää ja kaksi poikaryhmää. Koska kevätlukukausi oli jo kouluissa loppullaan, oli haastateltavia vaikea saada. Toisen esitutkimukseen osallistuneen koulun oppilaat olivat 8-luokkalaisia, koska 9-luokkalaisista oli pula kevään loppuviikoille ajoittuneen työharjoittelun vuoksi. Tämä ei mielestäni kuitenkaan ollut ongelma, koska 8-luokkalaisista osa oli jo 15-vuotiaita ja varsinainen tutkimus suoritettiin juuri 15-vuotiaille.

Esitutkimukseen osallistuvat koulut valitsin siis lähinnä saatavuuden perusteella. Kaikki haastateltavat olivat vapaaehtoisia. Tyttöjä ja poikia haastateltiin omissa ryhmissään ja jokaisessa ryhmässä haastateltavia oli 6-8. Vierailin molemmissa kouluissa viikkoa ennen haastattelua, jolloin selvitin tutkimukseni tarkoituksen ja oppilaiden roolin. Lisäksi jaoin esitutkimukseen osallistuville oppilaille 16kuustoista-lehden ja pyysin heitä tutustumaan viikon aikana lehteen. Nuoret saivat pitää lehden esillä haastattelutilanteessa.

Haastattelut nauhoitettiin ja ne kestivät keskimäärin 30-50 minuuttia. Haastattelutilanteissa syntyi ongelmia, kuten haastateltavien motivoituneisuuden lasku sekä epäasiallinen käyttäytyminen. Pohdinkin, että missä kulkee kurinpidon raja. Katsoin tutkijanakin voivani oikaista oppilaita ja kehottaa heitä keskittymään tilanteeseen. Jatkossa päätin motivoida oppilaita mahdollisimman paljon tehtävään jo etukäteen korostamalla heidän mielipiteittensä tärkeyttä lehden kehittämisessä sekä tutkimuksen onnistumisen tärkeyttä myös itselleni.

Litteroin kaksi esitutkimuksen haastatteluista, saadakseni tuntumaa litterointiin. En kuitenkaan tehnyt esitutkimuksesta tarkkaa yhteenvetoa, koska sen tarkoituksena oli lähinnä arvioida haastattelurungon toimivuutta ja antaa kuva nuorten keskustelun tasosta sekä myös kehittää omia taitojani haastattelijana. Esitutkimuksen perusteella totesin teemahaastattelurungon olevan toimiva, mutta lisäsin useimpien pääkysymysten perään sanan miksi (liite 1). Esitutkimus paljasti,

etten päässyt kysymyksilläni kiinni mielipiteitten syitä selittävään tietoon. Muuten en halunnut jatkossakaan tehdä kovin tarkkoja ja johdattelevia kysymyksiä, koska esitutkimus osoitti nuorten kykenevän tarkastelemaan oma-aloitteisesti asioita monelta kantilta. Halusin myös antaa nuorille mahdollisimman suuren vapauden ilmaista mielipiteitään. Koulussa tarjotun terveystieteiden selvittämiseen lisäsin kysymyksen "millä perusteella, kasvatus on ollut mielestäsi tai ei ole ollut riittävää", koska nuoren toteamus riittävydestä ei vielä kerro mitään.

Esitutkimuksen tekeminen oli itselleni erittäin opettavaista ja sain lisää varmuutta varsinaista tutkimusta varten. Havaittiin, että tilanteen vapauttaminen ennen varsinaisen haastattelun alkamista oli tärkeää, kuten myös nuorten motivointi. Kun haastateltavat kokivat mielipiteensä tärkeiksi, he olivat halukkaita kommentoimaan asioita ja tuomaan mielipiteensä rohkeammin esille. Myös nuorten rohkaiseminen ennen haastattelua oman mielipiteen esittämiseen muiden vastakkaisesta näkemyksestä huolimatta, edesauttoi nuoria pohtimaan omaa näkemystään ja tuomaan sen julki.

Esitutkimus antoi myös hyvää kokemusta keskustelun seuraamisesta ja ohjaamisesta. Vastaukset kysymyksiin tulivat usein haastattelurungon järjestyksestä poiketen, ja haastateltavien kommentit hyppelivät välillä asiasta toiseen. Minulta vaadittiin näin kykyä siirtyä joustavasti aiheesta toiseen rikkomatta kuitenkaan haastateltavan ajatuksen juoksua. Lisäksi oli oltava kykyä palauttaa varsinaisesta asiasta pois liukunut keskustelu hienovaraisesti takaisin raiteilleen.

5.3 Varsinainen tutkimus

Suoritin varsinaisen tutkimusaineiston keruun syys- ja lokakuussa 1996. Haastatteluun valitsin viisi tyttöryhmää ja viisi poikaryhmää viiden eri koulun yhdeksänsiltä luokilta. Haastateltavissa ryhmissä oli nuoria 5-11. Yhteensä haastateltavia oli 73, tyttöjä 38 ja poikia 35. Koulut, joissa suoritin haastattelut, sijaitsevat Keski-Suomen läänin alueella. Koulut valitsin satunnaisesti mahdollisuuksien mukaan. Mukana oli yksi kyläkoulu. Kaikki haastateltavat olivat vapaaehtoisia,

jolloin otannasta muodostui naturalistisen paradigman mukaisesti harkinnanvarainen. Vapaaehtoisten nuorten valintaa perustelen sillä, että oletan heidän olevan “väkisin valittuja” motivoituneempia haastatteluun sekä ilmaisevan avoimemmin mielipiteitään.

Haastattelussa käytin esitutkimuksen jälkeen paranneltua teemahaastattelurunkoa (liite 1). Sen kokoamiseen oli esitutkimuksen ohella vaikuttanut aiemmat tutkimukset. Nauhoitin kaikki haastattelut. Haastateltavat saivat 16kuustoista-lehden viikkoa ennen haastattelua, paitsi yksi ryhmä, joka sai lehden neljä päivää ennen tutkimuksen tekoa. Vierailu kouluilla lehden jakamisen yhteydessä antoi mahdollisuuden nuorten motivointiin. Samalla kehotin heitát tutustumaan lehteen ja arvioimaan sitä jo ennakolta mielessään. Haastattelutilanteessa nuorilla oli mahdollisuus selata lehteä koko haastattelun ajan, joten vastaukset eivät perustuneet muistin varaan. Haastattelut suoritettiin kouluilla, yleensä pienessä ja rauhallisessa tilassa.

Haastattelut kestivät reilusta puolesta tunnista yli tuntiin. Haastateltavien sekä myös ryhmien kyvyt ilmaista mielipiteitään vaihtelivat jonkin verran. Osalla nuorista oli vaikeuksia perustella mielipidettään tarkasti, mikä onkin melko tavallista. Lehti oli hyvänä apuna havainnollistettaessa mielipidettä esimerkiksi kirjoitustyylistä.

Litteroin kaikki haastattelut sanatarkasti. Mikäli haastateltava oli puhuessaan äänensävyllä ja painotuksella tarkoittanut itseasiassa vastakkaista, kuin mitä sanat sellaisenaan ilmaisivat, kirjoitin tekstiin kommentin todellisen merkityksen. Esimerkiksi haastateltavan tokaistessa ivallisesti, että *"olipa mielenkiintoista"*, hän todellisuudessa tarkoitti, ettei asia ollut mielenkiintoinen. Merkitsin tekstiin myös tapaukset, joissa esimerkiksi äänensävy tai nauru antoivat sanoille lisämerkityksen. Alasuutarin (1993, 21) mukaan kvalitatiivista aineistoa onkin tarkasteltava kokonaisuutena.

5.4 Aineiston käsittely

En jakanut haastatteluaineistoa haastattelurunkoon kirjattujen teemojen mukaisiin ryhmiin, vaan 42 luokkaan (liite 2). Grönfors (1985, 144) toteaaakin, että kvalitatiivisen aineiston analyysit voidaan kehittää kerätyn aineiston pohjalta palvelemaan kyseisen tutkimuksen tarkoitusta. Teemahaastattelun luonne tutkimusmenetelmänä aiheuttaa sen, että käytetty teemarunko tuottaa materiaalia myös muista asioista kuin teemaksi nimetyltä alueelta. Näin on järkevää luokitella haastattelut saadun aineiston mukaan.

Järjestelin haastatteluaineiston 42 luokkaa neljään pääryhmään, jotka ovat lehden ulkoasu, jutut, lehden tulevaisuus sekä koulussa annettu seksuaalikasvatus ja sen riittävyys. En erottanut muita juttuaiheita kuin "kirje vanhemmille" ja "kondomi kunniaan ja kondomi" erillisiksi luvuiksi, koska aineistoa oli liian vähän.

Teemoittelun lisäksi käytin analysoinnissa jonkin verran operationalisointi. Kun selvitin kiinnostavimpia ja kokonaan puuttuvia aiheita sekä alueita, joista saatiin uutta tietoa tai joista tietoa haluttiin lisää, laskin litteroidusta aineistosta, kuinka usein mikäkin aihealue mainittiin. Määrillä ei kuitenkaan ole tuloksille erittäin suurta merkitystä, koska esimerkiksi määritellessäni kiinnostavimpia aiheita, kiinnitin huomiota myös mielipiteen painokkuuteen ja ilmaisutapaan. Naturalismissa korostuukin sanattoman viestinnän hyväksikäyttö, koska inhimillisten todellisuuksien vivahteet voidaan tavoittaa vain tällä tavalla (Niiranen 1990, 24). Ainoastaan sanojen mekaanisella laskemisella ei voida tavoittaa erilaisia aineistossa olevia todellisuuksia.

Luokittelussa noudatin periaatetta, jonka mukaan sama haastattelussa esiin tullut asia voidaan sijoittaa useaan eri luokkaan. Esimerkiksi haastateltavan vastaus *"varsinki, mikä kiinnostaa, jos ois niitä nuorten kysymyksiä ja sit niihin vastauksia nii... Ne ois sillee ihan mielenkiintosa lukee. Sieltä vois löytää omia ajatuksia..."* sijoittui luokkiin kiinnostavuus ja samastuminen. Näin pyrin välttämään aineiston häviämistä ja pinnallista käyttöä.

6 TULOKSET

Tulokset on jaettu neljään pääosaan, jotka eivät ole laajuudeltaan verrattavissa toisiinsa. Ensimmäisenä tarkastelen lehden ulkoasuun liittyviä tekijöitä (kuvat ja piirrokset, lehden koko, fontti, nimi, taitto ja rakenne), sitten lehden juttuja (kiinnostavimmat aiheet, puuttuvat aihealueet, uusi tieto, kirjoitustyylit ja kieli, pituus, kiinnostavuus, näkökulmat ja haastateltavat, kondomi, kirje vanhemmille), lehden tulevaisuutta (samastuminen, jakelukanava, sopiva ikä lehden saamiseen, lehden tarpeellisuus ja merkitys) sekä viimeisenä lyhyesti nuorten saamaa terveystieteistä. Nuorten ajatukset on esitetty tuloksissa kursivoituna ja pienennettynä tekstinä. Kommenttien tarkoituksena on havainnollistaa niiden edellä olevaa päätelmääni. Olen monessa tapauksessa antanut runsaasti esimerkkejä, koska sama mielipide on saattanut ilmetä aineistossa useissa eri asiayhteyksissä ja kuvastaa näin useita eri todellisuuksia.

6.1 Lehden ulkoasu

6.1.1 Kuvat ja piirrokset

Ihminen pyrkii kuvan piirteitä ja hahmoja integroimalla mielekkääseen kokonaistulkintaan. Mitä kiinteämmin aukeaman kuvat liittyvät tekstin käsittelemään teemaan ja mitä enemmän ja useammalla tasolla ne edesauttavat keskeisen sisällön prosessointia, sitä suurempi on kuvien osuus ajatusketjujen syntyvaiheessa. Jos ajatusketjujen syntyminen häiriintyy tai estyy, ymmärtävää oppimista ei tapahdu. Häiritseviä tekijöitä voivat olla mm. liian voimakas tai ristiriitainen kuvitus sekä tekstin ja kuvien aidon vuorovaikutuksen puuttuminen. (Pollatsek, Rayner & Collins 1984.) Kuva ei siis voi olla vain lisä, vaan sillä täytyy olla itseisarvoa, joka tukee jutun viestiä. Asiayhteyksistä irrallaan olevat kuvat 16kuustoista-lehdessä tuntuivat sekä ärsyttävän että hämmentävän nuoria.

“..ja sitte ku täällä on tämmösiä, ihan niinku täytettä nää...tää on ihan turha tää aurinko, ei ku kukka...mitä tää niinku tarkoittaa...” “ ...nii, mutta ei sitä kyllä jaksa lukee, jos se on pelkkää tekstiä...” “...nii, mutta vois se olla jotain asiaan liittyvää - tääläki tämmöset hirveet huulet läiskätty keskelle...” (PN)

“...sitte kondylooman ja visvasyyllän yläpuolella tommonen kauppakeskuskuva - ei liity niinku mitenkään tähän (toteaa ivallisesti naurahtaen)...”(VT)

Kansikuvasta on voitava päätellä, mistä lehti kertoo. Nyt etusivun logo ei anna vihjettä lehden sisällöstä.

“...no, mun mielestä niissä ehkä pitäs enemmän tulla niinku se aihe näkyviin..esimerkiks tämmönen kuva nii (tarkoittaa kansikuvaa), se on vähä silleen vaikee siitä päätellä, et kyseessä on tällanen lehti (tarkoittaa seksiasioita koskevaa lehteä)...”(VP)

Kuvamateriaali ja tietoa väittävät samanaikaisesti erilaisia tunnesisältöjä, joiden synnyttämät emootiot osallistuvat tarkkaavaisuuden säätelyyn ja uuden informaation valikointiin (Hannus 1996, 28). Mitä enemmän kuva pystyy synnyttämään emootioita, sitä enemmän siihen kiinnitetään huomiota. Sukupuolitautilien aiheuttajia kuvaavat "pöpöt" saivat nuorissa aikaan runsaasti erilaisia tuntemuksia ja nuoret "ottivat ne omakseen". Lisäksi "pöpöt" koettiin paitsi asiayhteyteen liittyviksi, mutta arvoa lisäsi myös niiden humoristisuus.

“...tää oli tämmönen hauskaasti tehty - ei ollu mikään ykstoikkonen... ..mun mielestä toi HIV tota on aivan mun suosikki - tuo on ihan kivan näkönen...”(NT)

“..on nää kuvat ihan hauskoja, täällä ku jotain näitä (tarkoittaa tauteja) kuvaillaan - silleen, et nää on ihan mukavat tässä näin, ei niin hirveen semmosta niinku silleen hirveen tiukkaa..tai silleen rennomman näkönen...”(PT)

"Pöpöt" kengänpohjissa herättivät myös nuorissa ainoina kuvina erilaisia mielikuvia.

"Tässä on niinku yhdistetty semmonen oikee ja leikki tai siis niinku mielikuviutus...et silleen, jos tässä ois pelkät kengänpohjat, nii ei se silleen kauheesti inspais, mut just silleen, että hepatiitti B:tä tuolla pohjassa, nii silleen kuitenkin näitä örkkejä, nii siis ne on pirstäviä... ..mää rupesin kauheen kattoon tolleen, et liikkuuks ne bakteerit ihan tolleen, tai siis tuli mieleen, että ai niin noita bakteereita on silleen joka paikassa..."(TK)

"..no, mun mielestä ainaki nää klamydiat ja tippurit sun muut..ja sitte äijä...tai nainen tai äijä tallaa ne tai potkasee helvettiin..."(VP)

Hyvän kuvan kriteerinä pidetään selkeyttä (Kivistö & Mäntymaa 1994, 96-97). 16kuustoista-lehden kuvista arvostelua saivat osakseen mm. kannen logo, vihreä isoa kuva juuri ennen keskiaukeamaa sekä oranssi miehen puolikas. Epäselvyyden lisäksi nuoret kritisoivat kuvia, koska niitä täytyi katsella pitkään, ennen kuin ne ymmärrettiin.

"...nääh ei heti avaudu niinku nääh kuvat, näitä täytyy niinku tuijottamalla, että mikä toi on (tarkoittaa etusivun logoa) ..." "...tässä etusivun logossa määh en ensin heti huomannu, että tässä on niinku kaks ihmistä - määh vaan huomasin tän kuustoista..."
"...määh en oo vieläkään huomannu, missä?..." "...saa vähä aikaa niinku tuijottaa, et saa selvää..."(VT)

Ainoastaan yksi haastateltavista piti hieman epäselvistä kuvista. Tämä selittynee ainakin osittain sillä, että hän oli taiteellisesti suuntautunut ja katseli kuvia hieman eri tavalla kuin muut haastateltavat.

Nuoret olivat tyytyväisiä 16kuustoista-lehden kuvien määrään. Suuriin kuviin suhtauduttiin sen sijaan kriittisesti. Suuri koko ei sinänsä tehnyt kuvasta hyvää, vaan kuvan sisällön oli oltava tasapainossa koon kanssa.

...ihan turhaa veetty tämmönen iso kuva tähän...kuviahan on tarpeeks, mutta vähä pienemmällä..." (PN)

Haastateltavien mielestä lehdessä olisi pitänyt olla enemmän kuvia nuorista todellisissa elämäntilanteissa. Pelkät paikallaan olevat nuoret vailla ympäristöä eivät kiinnostaneet, myöskään tytön ja pojan kuvaaminen erikseen ei tuntunut luontevalta. Aivan kuin nuoret eivät olisi kokeneet kuvia relevanteiksi. Kuviin ei pystytty samastumaan, koska oman ikäiset eivät liikkuneet yksikseen vaan porukoissa.

"...ja sitte enemmän niitä todellisesta elämästä niitä kuvia..." "...ni, näissä tytöt ja pojat on aina erikseen...no on täällä sitte yhessäki näitä, mut niitä vois olla enemmänki ku kaks ihmistä - semmonen koko porukka tai...vaikka nuoria perjantai-illan vietossa tai jotain sellasta, mutta ei tämmöstä..." (PT)

Samastumisvaikeuksia aiheutti myös kuva pojasta, joka koettiin liian nuoren näköiseksi ollakseen kuusitoistavuotias.

"...mun mielestä tää on jotenki vähä kipeesti, ku tuo tyttö näyttää tota vaikka kuinka paljo vanhemmalta ku tää poika...ni sen ois voinu laittaa vähä saman ikäisemmän näkösen." (NT)

Lisäksi, kun haastateltavat katselivat tytön ja pojan kuvia, he kiinnittivät huomionsa ainoastaan näiden ulkonäköön. Koska kuvat eivät tarjonneet katsojalleen riittävästi informaatiota,

haastateltavat halusivat luoda lehdessä oleville tytön ja pojan kuville jonkinlaisen merkityksen.

"...nääh niinku ihmisten kuvat, nii emmää tiää, kiinnostaako ihmisiä, et minkä näkönen toi tyttö on tai et minkä näkönen toi poika on. ...mun mielestä näistä ihmisten kuvista vois tehdä vaikka semmosen pikkusarjakuvan, niinku että mitä se (ihminen) mieltii..."

Kuvissa korostetusti esillä olevat nuoret aiheuttivat ehkä lukijoissa myös kateutta ja siksi niistä ei pidetty.

"Mua jotenki vaan ärsyttää, ku semmosia tavallisia ihmisiä laitettu tähän niinku havainnollistamaan tätä juttua...päässy tähän lehteen mukaan." (VT)

16kuustoista-lehti todettiin olemukseltaan liian vakavaksi. Nuorten mielestä juttuja olisi voitu kuvittaa piirroksilla ja sarjakuvilla. Ne toisivat vaihtelua ja sarjakuvilla voitaisiin myös korvata tekstiä, mikä helpottaisi lukemista.

"No, mun mielestä ne vois olla ihan hyvä semmosia sarjakuvatyyliä, mis on semmosii lyhyitä sketsejä tai tämmösiä tästä aiheesta...ja ihan semmosta tosissaanki otettavaa juttua." (VP)

"...jotkut vois olla esimerkiksi sarjakuvamuodossa. Nuoret jaksaa lukee sarjakuvia, silleen niinku pala palalta enemmän..." (TK)

Tiedon esitys graafisena kuviona (kuvio 1. Alle 20-vuotiaiden raskaudenkeskeytykset) sai osan nuorista reagoimaan jo esitystapaan niin negatiivisesti, etteivät he välittäneet ottaa selvää koko sanomasta.

"...täällä on tämmönen diagrammi (kuvio raskaudenkeskeytyksistä). Monesti just jos näkee tommosia, nii tulee matikka mieleen..." (TK)

"...mää en ymmärtäny tätä...tota raskaudenkeskeytystä tai emmää ees kahtonu sitä..." (KT)

Jos sanoma koettiin kuitenkin riittävän kiinnostavaksi, siitä jaksettiin ottaa selvää.

Kuvat välittävät arvoja ja normeja ja on oltava tarkkana, etteivät kuvat välitä lukijalle mitään sellaista, mitä niiden ei haluta välittävän. Muutamat haastateltavista tytöistä kokivat, etteivät miehen ja naisen piirretyt kuvat olleet suhteessa yhtä paljastavia.

"Tää on mun mielestä ärsyttävä, ku tänne, ku tästä naisesta on tämmönen...tää nainen on tässä niinku periaatteessa alasti tai silleen ja sitte tää mies on tässä tälleen, et tässä ei oo mitään... Siis emmää nyt haluaiskaan, et siinä ois, mut mua ärsyttää, ku toi nainen on kumminki tossa ihan selvästi paljastavampi tai silleen, että tää mies on periaatteessa vaikka uimapuku päällä tai silleen. Mua ärsyttää, että naisista on aina tollasia ja kaikissa lehissäki aina naisista on kaikkee ja miehet on laitettu piiloon." (TK)

6.1.2 Lehden koko

Kysyttäessä nuorten mielipiteitä lehden koosta olivat kaikki sitä mieltä, että se oli liian iso. Sopivaksi kooksi ehdotettiin nykyistä lehteä puolet pienempää tai A4 kokoa siitakin huolimatta, että siitä tulisi paksumpi. Iso lehti koettiin hankalaksi, koska sitä oli vaikea kuljettaa repussa ja taittamisen vuoksi lehti rypistyi. Lisäksi lehti koettiin liian sanomalehtimäiseksi: "lötköys, ei voi plarata, ei mahdu ruokapöydälle samalla kun syö".

"...tää on hankala kulettaa ympäriinsä ja jotenki vaan tyhmä lukee, ku tässä on tämmösiä isoja sivuja. Tähän on ku sanomalehti..." (PN)

Tarvetta oli myös lehden piilottamiseen, mitä pienempi koko helpottaisi.

"...voi piilottaa kotona paremmin... ...nii isältä ja äitiltä..." (PP)

Lehden iso koko oli esteenä sen mukaanottamiseksi ja näin myös lukeminen rajoittui.

"..jos se ois semmonen pienempi, nii se vois olla niinku ihan mikä muu lehti tahansa, silleen et sen vois ottaa jossain ja sitte lukee silleen..." (NT)

"Sehä ois parempi tehdä semmonen , joka mahtuu taskuun... Eihän tätä nyt voi pitää ku jossain kaapissa - korkeintaan...pitää ohjekirja takataskussa aina...se ois aina mukana sitte, ku tarvis..." (KP)

Koon positiiviseksi puoleksi mainittiin ainoastaan sen huomiota herättävyys.

"...mun mielestä tää oli ihan hyvän kokonen, koska jos mulle ois jaettu joku semmonen pieni tämmönen, emmä usko, että mä oisin kiinnittäny siihen mitään huomiota..." (NT)

6.1.3 Fontti

Fontilla saadaan lehteen kiinnostavaa vaihtelua. Normaalisti poikkeava fontti nähtiin positiiviseksi, mutta kirjasinlaji ei silti saanut vaikeuttaa lukemista. Kirjasintyylyltä toivottiin selkeyttä, mutta toisaalta pelättiin, että selkeä fontti olisi tylsä. Fonttikoko todettiin sopivaksi, koska se ei ollut "pientä tihrua".

"...tää teksti (tarkoittaa fonttia) on ainaki hyvä, ku tää on vähä tämmöstä erilaista, ku yleensä lehdissä." (KT)

"...siis tää fontti on tällanen, tästä ei oikeen ees saa selvää. Et vois olla semmonen joku ihan yksinkertanen tai sitte se vois vaihella aina silleen..." (TK)

Nuori: "Nii, mää en osaa tai jotenki lukee tätä.

Haastattelija: "Oisko sulla ehotusta, minkälainen sun mielestä ois ollu ihan hyvä fontti?"

Nuori: "Emmää tiä, mut sitte se on aina se perus ja sillo se rupee aina välillä kyrpimää." (PT)

6.1.4 Nimi

Lehden nimenä oleva 16kuustoista sai erittäin paljon kritiikkiä. Nuorten mielestä nimestä täytyy käydä ilmi, mitä lehti käsittelee.

"Mun mielestä se nimi vois olla semmonen, et se niinku vähä kertoo siitä lehden sisällöstä enemmän. Tää vois ihan hyvin olla vaikka jostain mopojuutuista tai tämmösistä yhtä lailla ku jostain seksiasioista." (VP)

"...nii sextiin, et se niinku sanois, että mitä tää lehti kertoo. Vaikka lukee vaan otsikon... Tai jos tässä lukis vaikka pelkkä sextiin, nii tässä ei tarttis olla, että asiaa seksistä ja seksitaudeista..." (TK)

Nimi aiheuttaa oletuksia lehden sisällön suhteen. Sisällön ja nimen tulisi olla tasapainossa, vastata painoarvoltaan toisiaan.

"...silleen ku ajattelee, et tän lehen nimi on just kuustoista, ja kaikki, mitä mää täältä luin, mää tiesin, enkä mää oo kuuttatoista. Jotenki tulee vähä silleen...mää tiesin nää jo varmaan 13-vuotiaana." (NT)

Hyvä nimi kuvaa myös kohderyhmäänsä. Lukijalle tulee silloin tunne, että lehti on juuri hänelle tarkoitettu. Nyt lehden nimi ei tuntunut nuorista läheiseltä.

Nuori: "Ois viistoista."

Haastattelija: "Minkä takia viistoista eikä kuustoista?"

Nuori: "Sen takia, ku mä oon viistoista." (KP)

Ne, jotka pitivät nimestä, mielsivät kohderyhmäksi kuustoistavuotiaat.

"...mutta kyllä se on silleen ihan hyvä, ku se kuitenkin sen ikäsille (16-vuotiaille) tai silleen jaetaan tai silleen siinä iässä. Nii se on silleen ihan osuva kuitenkin silleen." (PT)

Se, että nimi osoitti lehden kohderyhmäksi kuustoistavuotiaat, tuntui osasta haastateltavista liian rajaavalta. Ikää sinällään ei pidetty hyvänä nimenä, koska sitä ei koettu olennaisena mittana seksuaalitietojen tarpeelle.

"...ensinnäki niinku tästä lehden nimestä, että kuustoista. Mun mielestä niinku tämmöset asiat kuuluu nuoremmillekki ku kuustoistavuotiaille... Koska sitte sitä niinku ajattelee silleen, et vanhemmat ajattelee, joo et tää nyt on kuustoistavuotiaille, et tää on tälleen nuoremmille tarkotettu tai sitte nuoremmat ajattelee, et tää on tälleen vanhemmille, et ei tää oo meille. Et pitäs olla joku semmonen, mikä ei liity mitenkään ikään."

"...ne voi ihan hyvin kuulua vaikka kakstoistavuotiaille, jos joku on aika pitkälle kehittyyny...ihan ku tää ois joku ikäraja, et sitä nuoremmille ei saa lukee tätä lehte..."
(VT)

Nimen pitää tulla selvästi esille lehdessä. Muutama nuorista ei ollut varma lehden nimestä sitä kysyttäessä. Nimen lukemisessa oli myös vaikeuksia, ja yksi nuorista oli sivuuttanut sen kokonaan.

"...mutta tässä se on niinku, että mää monta kertaa katoin, että mitä tässä nyt alla oikeen lukee. Että tästä ei sillai niinku heti nää...tässä enemmänki tuo asiaa seksistä ja seksitaudeista, ei tätä niinkään..." (PT)

6.1.5 Lehden taitto ja rakenne

Nuorten mielestä sukupuolivalistuslehden ulkoasun on oltava selkeä, värikäs, kuvitettu, vaihteleva ja mielenkiintoinen. 16kuustoista-lehden yleisilme on värikäs, ja vaikka keltainen väri kannessa jokoikin nuoret kahtia, värikkyyteen oltiin sinänsä tyytyväisiä.

"Ne (värit) oli mun mielestä tosi pirteet ja tämmöset kivat, et ne herättää justiin huomioo ja tää on kiinnostava." (NT)

"...keltanen, tää on todella...tulee pääsiäinen ja nää pääsiäiskortit lähinnä mieleen..." (VT)

Liiallisesta värikkyydestä saattoi kuitenkin olla myös haittaa.

"Tää voi olla myös vähä liian värikäs. Sinänsä, että jos jonku mielestä on vaikka hankala keskustella tästä aiheesta, nii sitte, emmää tiää, mutta jos haluaa pitää vähä salassa, et mää nyt kattelen tämmöstä, että sitte kaikki huomaa, että tämä on just tämä lehti." (PN)

Toisaalta räiskyvä värikkyyys saattoi antaa nuorille tunteen, että lehti oli juuri heille.

"...se niinku vähä kapinoi vanhempia vastaan. Niillä on aina selkee valkonen juttu. Nuorilla on...se on niinku näyttävämpi, niinku joku Jyrki, valot vilkkuu ja..." (VP)

Kansilehdellä on suuri merkitys. Se joko houkuttelee lukemaan tai sitten ei. Moni ehdotti kansilehteen suurempaa ja selkeämpää kuvaa, josta myös kävisi ilmi lehden sisältö.

"...joku semmonen isompi kuva vois ja sitte jotain vähä värikkäämpää. ...tää ei oikeen sano mitään tää kansi. Se on vaan tommonen. ...sellanen mielenkiintonen, se herättäs niinku nuoreнки mielenkiinnon, jos se ois semmonen kiinnostava, mutta ei tää niinku tää kuustoista hirveesti herätä mielenkiintoa tai tää kansi." (PT)

16kuustoista-lehti sai kiitosta "ei koulukirjamaisuudestaan". Teksti oli riittävän harvaa ja jutut lajiteltu ilmastavasti. Kuitenkin mikäli lehti on kooltaan iso, on sisällä oltava myös "tavaraa" täyttämään sivut. Sivujen reunat eivät saa olla tyhjillään, eikä suurella kuvakoolla taas poisteta tilaongelmaa.

"Tulee ihan erilainen fiilis, ku et lukis jotain koulukirjaa, tai sillai, ku nää on tälleen harvassa nää tekstit." (PT)

"No, ei mielellään tälleen. ...tää on hirveesti tyhjää tilaa silleen, että käytettä tilaa hyväks. Pienennettä vaikka kokoa enemmän ja enemmän sitte tekstiä sivulle." (VP)

16kuustoista-lehdessä kuvia ja tekstiä oli suhteessa sopivasti. Kuvien todettiin piristävän ulkoasua, mutta ne eivät saaneet viedä kaikkea tilaa ja huomiota tekstiltä. Tekstin sijoittamista valkoiselle tai keltaiselle ja valkoiselle pohjalle kiiteltiin, koska teksti tuli näin selvästi esille ja helpotti lukemista.

"...nii, jos siin on liikaa (tekstiä), et siin on vaan ihan pieniä kuvia ja ahdettu kauheesti tekstiä, nii ei semmostakaan jaksu lukee...et jotenkin suhteellisuus pitää olla." (VT)

Ulkoasua selkeytti nuorten mielestä hyvä otsikointi. Jutut oli jaettu selkeästi aiheittain ja varustettu fonttikooltaan isoilla otsikoilla.

"...niinko justiin tämmöset kivat otsikot, että tietää, mistä mikäki kertoo, ettei oo silleen pienellä vaikka otsikko ja sitte ihmettelee, että mistäköhän tämä oikeen kertoo. ...ettei oo niinku laitettu kaikki yhteen...ei tässä oookkaan laitettu, tässä on just hyvin, ku täs on ryhmitely tälleen hienosti nää...joka eri asia niinku erikseen, otsikoittain." (KT)

6.2 Jutut

Haastateltavat totesivat yksimielisesti kaikkien 16kuustoista-lehden aihealueiden olevan tarpeellisia, eikä mitään niistä saisi tulevaisuudessa jättää pois. Lehti ei kuitenkaan tyydyttänyt nuorten tiedontarvetta ja sisältöön oltiinkin hieman pettuneitä, koska se antoi kovin vähän uutta tietoa. Nuoria tuntui kiinnostavan kaikki seksuaalisuuteen liittyvä, ja olisikin tärkeää, että yhteiskunta kykenisi vastaamaan tähän tarpeeseen.

6.2.1 Kiinnostavimmat juttuaiheet

Haastattelujen perusteella kiinnostavimmaksi aiheeksi nousi ensimmäinen yhdyntä ja siitä haluttiin myös eniten lisää tietoa. Nuoria askarrutti yhdyntäteknikka sekä yhdyntään liittyvät tuntemukset. Tietoa haluttiin myös, koska ajatus yhdynnästä herätti pelkoa epäonnistumisesta ja siitä, ettei vastaakaan toisen odotuksia.

"No, mua ainaki toi ensimmäinen yhdyntä. ...esimerkitapauksiaki vois olla. ...tuntemuksia ensimmäisen yhdynnän jälkeen ja haastatellaan silleen tai semmonen esimerkkutilanne, semmonen sarjakuva siitä, että miten siinä voi käyä ja miten pitäis mennä ja tollalaila. ...ettei tarvii rueta improvisoimaan..." (VP)

"...se (ensimmäinen yhdyntä) on varmaan kuitenkin sellanen, joka ei oo ollu vielä yhdynnässä nii, se voi vähä pelätä. Sit siinä ois niinku vähä enemmän varmuutta, jos siitä sais niinku muilta tietoo, et miten on niinku menny. ...ja sitte olis niinku tärkeetä, et pojilta kyseltäs, et mitä ne oottaa siltä tytöltä...nii ja päinvastoin. ...et kyllä se varmaan kiinnostaa ainaki tyttöjä enemmän, että se mitä pojat aattelaa ja poikia, et mitä tytöt aattelee..." (PT)

“Entäpä seksi” oli myös aiheena kiinnostava erityisesti pojista. Tietoa kaivattiin ja myös käytettiin helpottamaan poikkeavuuden tunnetta ja pelkoa. Nuorille on usein tyypillistä seksikokemuksilla kerskuminen ja haasteltavat kokivatkin erittäin tärkeinä luvut 16-vuotiaista, jotka eivät olleet seurustelleet tai olleet yhdynnässä.

"...täs on kanssa tässä lehdessä vielä tää, että sadasta yhdeksäsluokkalaisesta tytöstä 73 ja pojista 76 ei ole ollut yhdynnässä, nii toiki on tärkeä, ku monet vaan luulee, et kaikki muut on ollu, et mää oon aino ja mää oon jotenki kummallinen. ...ja sitte, ku jotkut vielä kerskuu vaikka, että öhöm, kävin tossa... Sit on heti sillai, et ku...joillekki saattaa olla kauheen iso ongelma." (PN)

Haastattelija: "Minkä takia sun mielestä se 'entäpä seksi' oli kiinnostava?"

Nuori: "Siinä oli vaan semmosta aika asiaa, siis lukee silleen, nii kuinka vähä tota on ollu. Moni hirveesti kusettaa, makeilee sillee, että otin taas vähä akkaa tossa..." (PP)

Kondomi ja “kondomi kunniaan” -juttu sekä kondomin laitto-ohje mainittiin kiinnostavaksi. Itse kondomi kiinnosti kaikkia, mutta kondomin asettamisohjeen kokivat kiinnostavaksi erityisesti pojat. Pojat luultavasti kokevat olevansa päävastuussa kondomin asettamisesta paikalleen yhdyntätilanteessa ja näin he haluavat olla varmoja osaamisestaan.

Seksikokemusten määrä vaihtelee erittäin paljon 16-vuotiailla nuorilla. Toiset ovat olleet jo yhdynnässä, kun taas toinen ei ole vielä kokenut ensimmäistä suudelmaansa. Tämä ilmeni myös aineistossa. Osa nuorista oli sitä mieltä, että seurustelu oli "loppuunkaluttu juttu", mikäli lehti jaetaan 16-vuotiaille. Yksi haastateltavista totesi kuitenkin seurustelun ilman seksiä olevan ajankohtaista useimmille yhdeksäsluokkalaiselle. Kokeneisuuden aste ohjaa näin osaltaan kiinnostusta. Juttu "pari sanaa seurustelusta" mainittiin monessa ryhmässä kiinnostavaksi aiheeksi, erityisesti seurustelutilastot. Juttu sinällään oli liian lyhyt tyydyttämään tiedon tarvetta.

"...justiin, ku on niinku kuustoista tai silleen kuustoistavuotiaana, nii ei se seksi niillä ees oo se yleensä silleen niinku ajankohtasta, vaan niinku se seurustelu. Siis läheskään niinku kaikki ei oo yhdynnässä vielä ollu..ja sitte tässä kerrotaan siitä niinku suurin piirtein vaan." (TK)

Seksitaudeista oli nuorten mielestä kirjoitettu kattavasti ja saatuun tietoon oltiinkin tyytyväisiä. Muutama haastateltavista mainitsi seksitaudit lehden kiinnostavimmaksi aiheeksi. Myös juttu jälkiehkäisystä kiinnosti nuoria ja siitä toivottiin lisää tietoa. Osa haastateltavista tiesi asiasta aika paljonkin tai oli lukenut siitä muista lähteistä, mutta silti aiheeseen haluttiin perehtyä paremmin.

"Mun mielestä toi jälkiehkäisyjuttu oli aika kiva. Silleen, että niinku ihan, jos sattuu niinku vahinko, että tietää, ettei oo sitte ihan paniikissa, että äää, nyt täytyy tehdä abortti ja kaikilla menee huonosti ja tälleen näin. Helpottaa varmaan joittenki tilannetta." (NT)

Nuoret toivoivat lehdestä myös lähdettä, josta voisi löytää apua tarvittaessa. Takasivun "apuja & neuvoja" -juttu koettiin erittäin tarpeelliseksi ja kiinnostavaksi, koska nuori ei aina halua mennä esimerkiksi terveydenhoitajan juttusille. Lehteen olisi toivottu puhelinnumeroita.

"Mun mielestä tää oli hyvä, et täs on nää, et mistä sitte niinku voi justiin hakee apua, jos niinku sattuu jotain... Ettei sitä jää oottamaan, että öööööö (peloissaan), mitähän tapahtuu." (TK)

"...jollekki, joka ei uskalla mennä terkkarilta tai tolta lääkäriltä kysyyn, nii ois ihan hyvä joku semmonen puhelin, joku numero, johon vois soittaa. Jotain, ku ei tiä jostain tai jos tulee joku muu ongelma niinku vaikka sukupuolielämään, mut ei kuitenkaan semmonen, et tarttis heti lääkäriin mennä, vaan haluais vaan tietää..." (PT)

Monien haastateltavien mielestä lehdessä ei ollut eri seksuaaliryhmistä tarpeeksi tietoa. Lisää tietoa toivottiin homoista, lesboista, biseksuaaleista, pedofiileistä, transvestiiteistä, sadomasokisteistä sekä raiskaajista. Tietoa haluttiin erityisesti seksuaaliryhmiltä itseltään, koska eri seksuaaliryhmiin suhtauduttiin nuorten mielestä edelleen hieman vieroksuvalla kiinnostuksella. Koulukirjojen välittämää tietoa pidettiin lähinnä huvittavana.

"...nii siellä oli kuulemma ollu kaks homoo niinku kertomassa silleen, niinku elämästä ja jotenki tälleen. Se oli hirveen kovaa, ku ne oli siellä. Kaikki oli ihan apua, ku ne kerto ja sai kysyä, mitä halus niiltä homoilta. ...koska mua justiin kiinnostaa niitten ihmisten lausumat, jotka on oikeesti homoja ja silleensä, eikä vaan, että joku on kertonu tässä näin, että miten se nyt menee ja tälleensä näin." (NT)

"Jossain biologian kirjassa oli jotain ihmisbiologiaa ja sit siellä oli niinku nii... Oikeen nauratti, ku katto, mitä ne oli kirjottanu. Semmoset rakennusmiehet suuteli siinä ja sit siinä oli joku kuvateksti ja siinä oli homoista. ...mut jossain biologiassa, nii siellä ei niinku tosiaan puhuta suoraan..." (NT)

Jutut kaupallisesta seksistä ja hedelmättömyydestä oli lisätty lehteen uusina artikkeleina ja ne kiinnostivatkin monia. Kaupallisesta seksistä oli nuorten mielestä jutussa riittävästi tietoa. Hedelmättömyys-juttuun oltiin tyytyväisiä, mutta hieman lisää tietoa haluttiin hedelmättömyyden

hoitokeinoista ja siihen liittyvistä tunteista. Muita kiinnostavimmiksi mainittuja aiheita olivat seksifantasiat ja itsetyydytys. Molemmista näistä aiheista oli nuorten mielestä kerrottu lehdessä riittävästi.

6.2.2 Puuttuvat aihealueet

Nuoret mainitsivat paljon aihealueita, joita lehdessä ei käsitelty lainkaan ja joita toivottiin jatkossa käsiteltävän. Eniten kaivattiin tietoa ehkäisymenetelmistä. Lehdessä käsiteltiin ehkäisymenetelmistä ainoastaan kondomia, mikä oli nuorten mielestä riittämätöntä. Mm. E-pillerit olivat monen mielestä jo ajankohtainen ehkäisymenetelmä usealle yhdeksäsluokkalaiselle.

"...tässä ei oo oikeestaan muuta ehkäisymenetelmiä sanottu muuta ku toi kortsu. Sillai jotain ois niinku ihan lyhyesti vaikka voinu vähä, et mitä muita vaihtoehtoja niinku on...esimerkiks jotain pillerit tai tälleen, vähä yleisempiä, et mitä on nuorilla. ...ja sitte vaikka niitä...mitä tuolla tunneillaki on, oliks se nyt jostaki vaahosta puhetta, nii siitäki niinku, kaikesta vähä epätavallisemmastaki, että tietäs, mitä vaihtoehtoja on, jos ei tunne omakseen jotaki niinku E-pillereitä tai jotain muita." (PT)

"...ei siis mulla henkilökohtasesti, mut mä tiiän aika monia, jotka käyttää pillereitä ja mun mielestä se on silleen ihan hyvä, varsinki ku silleen, et jos halua olla ihan varma, nii käyttää kortsua ja pillereitä. ...nii, että jos mulla olis (säännöllinen sukupuolielämä), nii kyllä mä ottasin pillerit. Mää en oo tosiaankaan ihastunu ajatukseen,että mä saisin penskoja tai että täytys tehdä abortti." (NT)

Muita aiheita, joista nuoret olisivat kaivanneet lehdessä tietoa, olivat abortti, raskaus sekä insesti.

6.2.3 Uusi tieto

Vaikka moni totesi lehden sisällön olevan vanhaa tuttua asiaa, jotakin uuttakin löytyi. Eniten uutta tietoa saatiin taudeista, erityisesti hepatiitista, tautien esiintymismääristä ja seurauksista. Moni totesi, että taudeista oli puhuttu heille koulussa melko pintapuolisesti ja taudeista puhuminen oli keskittynyt HIV-valistukseen. Yhdelle ryhmälle taudeista ei oltu puhuttu koulussa mitään.

"...noi esiintymismäärät on ainaki, et jotain tauteja ei oo kovin paljon Suomessakaan...silleen kuvittelee, ettei niitä niitä oo ollenkaan. Joku kuppaki esimerkiks, eihän semmosta ollu ku viissataaluvulla oli joillain ihmisillä, mutta on sitä nykyäänki silti. ...ja sitä helposti niinku aattelee, että ei sitä nyt sellasta saa, ku ei niitä missää oo. Täällä on hyvin nää kaikki oireet ja tartuntatavat ja tämmöset näin. Ku oikeestaan niinku ei näistä muista oo niinku aidsista ja hoo ii veestä on tota silleen saanu jotain silleen tietoo. Kyllä mää tiesin näistä taudeista, mutta en tota kaikkia oireita ja semmosia kauheesti tienny. Todella hyvä, ku tässä on kaikki tieto." (VT)

Sukupuolitaudit koettiin oleelliseksi ja tärkeäksi osaksi lehteä. Juttuja ei ehkä jaksettu lukea loppuun, mutta niiden haluttiin olevan lehdessä siltä varalta, että tietoja tarvittaisiin myöhemmin.

"...kyllähän niinku aidsiki ja tommonen on nii vakava, et siitä pitää kumminki kertoa kaikille...ja silleen, jos tulee joku tauti, nii osaa mennä silleen lääkäriille. Ja muutenki, ku tää lehti on tämmönen, et se (taudit) kuuluu tähän lehteen." (TK)

Tautien lisäksi tiedot hedelmättömyydestä ja raskaudenkeskeytyksistä (vanhemmille tarkoitettussa kirjeessä) olivat usealle nuorelle uutta asiaa. Raskaudenkeskeytystilastoissa nuoria yllätti Suomen hyvä tilanne verrattuna muihin Pohjoismaihin. Tilastotiedot yhdynnästä ja seurustelusta mainitsi uudeksi tiedoksi ainoastaan yksi nuorista.

"...tää oli tää alle kaksikymppivuotioiden raskaudenkeskeytykset. Mää en ollu kuvitellu, et Suomi on ihan tuolla alimpana, mut ilmeisesti se on. Se oli kans aika yllätys. Itä on kuvitellu, et meille tulis kuitenkin jonku verran niitä keskeytyksiä, mutta ei niitä oookkaan nii..." (PT)

Nuorten ilmoittama saatu uusi tieto ei välttämättä ole todellinen saatu uusi tieto, koska haastattelussa kävi ilmi välillä, ettei haastateltava ollutkaan niin perillä asiasta, kuin oli väittänyt. Kuitenkin lehdellä täytyy olla tulevaisuudessa enemmän uutta tietoa tarjottavana nuorille. Nuoria ärsyttää, etteivät he saa tarvitsemaansa tietoa ja osa heistä suhtautuukin varsin kyynisesti yhteiskunnan toteuttamaan sukupuolikasvatukseen.

"Osaks tuntuu niinku aika turhautavalta tässä iässä, ku siiku tietää kaiken tavallaan ja koko ajan syyetään vaan just niinku niitä samoja. ...ja ei se silleen oo uutta ja mun mielestä se (16kuustoista-lehti) niinku jauhaa yleensä samoja opettajat niinku..." (NT)

6.2.4 Kondomi ja "kondomi kunniaan"

Kondomi nousi lehden tärkeimmäksi osaksi. Se oli muutamille ainoa asia lehdessä, jonka he kokivat todella kiinnostavaksi ja hyödylliseksi.

"Tärkeämpi juttu (kondomi), ku koko lehti."

Vaikka kondomin laitto-ohje oli useimmille haastateltavista tuttu ja he olivat koulussa tutustuneet kondomiin, se oli nuorten mielestä tarpeellinen. Yhdyntätilanteessa ei olisi varaa enää ihmetellä, miten kondomia käytetään. Vain muutama totesi ohjeen turhaksi, koska ohje löytyi myös kondomipakkauksista.

"Joo, se on mun mielestä vähä joka paikassa laitettu, et must tuntuu, et se on tarpeellinen, koska sitte kuitenkin musta tuntuu, että ensimmäisellä kerralla niinku on ihan välttämätöntä niinku osata silleen, et jos aikoo käyttää kondoomii, nii se pitää sitte osata käyttää oikeen. ...kaikki justiin nää ilmakuplat. " (NT)

Kondomi tuntui tulevan tarpeeseen. Kondomeja olisi saanut olla enemmänkin, vaikka koko pakkaus, kuten muutamat nuorista totesivat. Kondomeja ei saatu mistään ilmaiseksi ja ostaminen tuntui osasta nuorista ongelmalliselta. Pienemmällä paikkakunnalla ostamiskynnys oli selvästi korkeampi kuin kaupungissa.

"...toisaalta kaks kato, ku kumminki se ensimmäisen kerran se kokeilee yksinään jossain vessassa, sitte toisella kerralla se saattaa tarvita sitä johonki muuhun, ku se on kokeillu sen." (PN)

"Jos elää vakituudessa suhteessa, ei sitä nyt kauan yhdellä kortsulla elellä." (NT)

"...no kyllä nyt laivalta kehtaa, mut emmä tosta Ärrältä kehtaa, ku aina paljo tuttuja vilahtelee ohi...nii Ärrän nainen tota kattoo..." (PP)

"On, koska välttämättä jotkut ei kehtaa mennä ostamaan ite omalla paikkakunnallaan kortsupakettia kaupasta. ...ja varsinki, ku täällä kaikki tuntee toisensa. ...ja kaikki alakaa juoruileen, että nyt se kävi hakemassa kortsupaketin. Sitte äitiki tullee joku päivä kaupasta, että ootkos sää käynty ostamassa kondomeja, että minkä takia..." (KT)

Nuoret selvästikin toivoivat, että heillä olisi kondomi tallessa tulevaisuutta varten. Tulevaisuus saattoi olla lähitulevaisuus tai hyvinkin kaukana.

"...ja jos sattuu semmosia yks kaks juttuja nii, sitte kato silleen täytyy säilyttää silleen lompakossa se kortsu, nii saattaa olla jollekki ihan hyödyllinen silleen." (NT)

"...ois kyllä voinu vähä enemmän siihe pistää sitä aikaa siihe. Siinä on joku novemberi 99, nii ehkä ei vielä...eikä vielä vuonna 2000.ttakaa..." (PP)

Osa haastateltavista pojista halusi varmistua, ettei yhdyntätilaisuuksia menetetä sen vuoksi, ettei ehkäisyvälinettä ole mukana. Yhdyntään ei kuitenkaan alettaisi ilman kondomia.

"...nii, eihän sitä tiä, millon sykäys tulee. Tulee tilanne eteen ja ei oo kondomia, nii siihen meni tilaisuus." (VP)

"...jos sattuu käymään hirvee löppi (tarkoittaa, että hyvä tuuri)..." (PP)

Nuoret käyttivät kondomia myös riskien minimoimiseen. Riskiä tulla raskaaksi tai saada sukupuolitauditartunta ei välttämättä vähennetty välttämällä yhdyntöjä, vaan käyttämällä kondomia. Toisin sanoen riskikäyttäytymisestä ei haluttu luopua, vaan kondomia käytettiin riskien minimoimiseen.

"...varmuuden vuoks mukana. Ei ainakaan tarvii pelätä, että saa jonku taudin, vaikka tietäski, ettei partnerilla oo tautia." (KP)

"Sitte, jos on lähössä niinku juhlimaan silleen perjantai-iltana tai tälleen, nii joku voi ottaa varmuuden vuoks mukaan, jos on sitte nii päissään tai on juonu jotain, ettei tajua mitään, nii olis kuitenkin sillä työllä se (kondomi), jossei pojalla oo. Pystyy silleen selviään." (PT)

6.2.5 Kirje vanhemmille

16kuustoista-lehden välissä ollut kirje vanhemmille sai nuorilta sekä myönteisen että kielteisen vastaanoton. Tämä vaikutti myös siihen, oliko kirje annettu vanhemmille vai ei.

Nuoret, jotka suhtautuivat kirjeeseen positiivisesti olivat antaneet kirjeen myös vanhemmilleen ja kokivat kirjeen tärkeäksi osaksi lehteä. Lehti oli heidän mielestään hyvä herätys vanhemmille, jotka usein aliarvioivat nuorensa seksuaalisen kehittyneisyyden. Lisäksi kirjeen antaneet nuoret uskoivat myös vanhempien tarvitsevan tietoa.

"Aika monella vanhemmalla on silleen kuva, että just se oma lapsi on kaksvuotias vielä, siis ei nyt kaikilla, mut hirveen usein semmonen, että jotkut saattaa vähä kattoo, että hui, että ei tämmösiä saa tehdä. Ku sen (kirjeen) lukee, nii vaikka ymmärtää, et millä tasolla se oma lapsi on menossa." (NT)

"...meillä on kotona silleen, että meiän iskä on ainaki semmonen niinku, että ei nyt sun iässä vielä ja kaikkee tällasta. Tässä on just hyvä, tässä niinku sanotaan, että on kuitenkin sillai kiinnostaa ja on meiän iässä jotkut jo tota noin ni harrastanu, ja jos kotona ei puhutakkaan, nii se (kirje) on vaan helppo antaa ja sitte niinku vanhemmatki tietää vähä enemmän." (PT)

"...ja vanhemmille kans (hyvää tietoa), ettei niille tuu kauheena sokkina sitte meiän lapsi seurustelee ton ikäsenä, kauheeta..." (PN)

Jotkut haastateltavista mainitsivat, että keskusteluyritykset seksuaalisuudesta päättyivät kotona usein negatiivissävytteiseen kieltelyyn ja nuoren elämän rajoittamiseen. Kirjeen antamisella uskottiin voitavan muuttaa vanhempien keskusteluasennetta sovittelevampaan suuntaan.

"...ku siinä (kirjeessä) on justiin niinku siitä, että pitäs uskaltaa vanhempien niinku puhua nuorten kanssa ja mitä tässä nyt oli... Eikä samallalaila, ku meillä, että tehään,

et heti ku sannaoo jostain liikaa tai jotain, nii pelätään. Luullaan sitä ja luullaan tätä. 'Ja sää et enää ikinä nää sitä poikaa', ja hirviät huuot. ...ja pitäs niinku vaikka, et sannois, että ois niinku ollu yhdynnässä jonku kans nii, ettei nyt hirviä huuto tulis siitä sitte, että koko elämä mennee pilalle." (KT)

Kirjeeseen myönteisesti suhtatuvat uskoivat kirjeen helpottavan vanhempien kanssa keskustelua. Kirje voisi tarjota aiheita keskusteluun.

"Tässä on samoja asioita, mitä koulussa on kerrottu ja yleensä, että mitä asioita myö tiietään, että mistä voi periaatteessa sillai keskustella. Välttämättä ei tuu mitään semmosia asioita mieleen niitten (vanhempien) mielestä." (PT)

Se voisi toimia myös keskustelun avaajana.

"...et, jos ne ei pysty niinku keskustelemaan, nii tää voi vähä niinku avata vanhempaaki keskustelemaan, niinku kertomaan ja kyselemään, et mitä se nuori tuntee ja miettii. Ja si se voi se keskustelu lähtee siitä niinku luistamaan." (PT)

Sekä rohkaista ja motivoida vanhempia juttelemaan nuorten kanssa.

"Noille vanhemmille se on rohkasua, et ne ottaa (kirjeen). Monet on semmosia, et kyllä ne koulussa kerrotaan sitte. Sitte täällähän on nää näin, nii ne huomaa, et se on niinku tärkeä asia meille nuorille kumminki ja siitä kannattaa puhua nuorten kanssa." (PN)

Nuoret, jotka eivät antaneet kirjettä lisäksi totesivat, ettei kukaan varmaan antaisi kirjettä. Lisäksi he katsoivat, etteivät vanhemmat tarvitse tietoa, koska he tietävät jo riittävästi tai ettei vanhempia kiinnostanut koko asia.

"No, ei tämmöstä kukaan varmaan anna. Kyllä noista vanhemmat niinku tietääki, et ei ne oo nii idiootteja..." (VT)

"En mäkään antanu. Ei sitä ois kuitenkaan kiinnostanu."

Kirjettä ei myöskään annettu, koska vanhemmat vanhempien valistamisyrietykset ärsyttivät tai seksiasioista ei haluttu keskustella vanhempien kanssa. Oma seksielämä saatettiin kokea hyvinkin henkilökohtaiseksi asiaksi. Myöskään vanhempien seksuaalielämä ei kiinnostanut.

"Mää en ikinä näyttäs meiän mutsille mitään kirjettä tai seksilehtee. Sille tulis kuitenkin, että apua voi, nyt täytyy äkkiä rueta valistaan." (VT)

"Siis mua ei ainakaan yhtään kiinnosta meiän vanhempien kanssa jostain mun seksielämästä jutella. Mun mielestä se on mun asia, ei todellakaan mun vanhempien asia." (VT)

Kirjeeseen myönteisesti suhtautuneet nuoret, jotka myös olivat näyttäneet kirjeen kotona, kannattivat kirjeen olemassa oloa myös tulevaisuudessa. Kielteisesti suhtautuvat nuoret taas pitivät kirjettä turhana.

Kirjeen antaminen vanhemmille ei juurikaan synnyttänyt keskustelua. Useimmiten vanhemmat olivat vain lukeneet kirjeen läpi. Ainoastaan yhden haastateltavien vanhempi oli reagoinut kirjeeseen.

"Meiän äiti ainaki, ku se luki tämän kokonaan ja sitte rupes täältä lukemaan kaikki täältä että, niinku mulle tällai, että pitää olla varovainen ja tällai..." (KT)

6.2.6 Kirjoitustyyli ja kieli

Kieltä ja kirjoitustyyliä tarkasteltaessa pääimmäiseksi asiaksi nuosivat tekstin asiallisuus ja neutraalisuus. Terveysviesteihin liittyy aina tietty arvolataus (Wiio & Puska 1993, 16). Mikäli sanoma koetaan syyllistäväksi tai tuomitsevaksi, sitä ei oteta vastaan (Pallonen 1986, 8-9). Nuoret kokivat 16kuustoista-lehden tekstin pääasiassa myönteiseksi ja omaa näkökulmaansa tukevaksi.

"Mun mielestä tää oli semmosta aika reilua...tai silleen että niinku, että ne ois ite nuoria, jotka on kirjottanu tän silleen, että ne niinku ymmärtää, eikä mitenkää tuomitse tai mitään vähä silleen, joo että tehkää ja tehkää näin..." (NT)

"Tää on ainaki semmonen kannustava, ettei ainakaan tuomitse, et äläkää nyt vaan menkö tekemään mitään..." (PT)

Kirjoitustyyli ja kieli antoivat lukijalle myös samastumisen mahdollisuuden.

"Oli tää ihan asiallista tekstiä, et kyllä tän huomas, ettei tää ollu millekään lapsille, siis ihan kersoille kirjoitettu, mut siis ihan semmosta selkeätä tekstiä."

Sanoma ei saa olla lukijalle liian pelottava tai se mahdollisesti torjutaan (Wiio 1989, 249). Toisaalta taas sopiva määrä pelkoa saattaa toimia hyvänä suostuttelijana.

"Nuori: Pelottaa nuo taudit. Liikaa varotellaan tämmösistä taudeista...tai silleen pelotellaan näistä

Haastattelija: Minkä takia sun mielestä liikaa?

Nuori: No, emmä nyt tiiä liikaa, mutta kumminki silleen ovelasti...mää en uskalla ikinä enää..." (PP)

Kieliasulla on tärkeä merkitys sanoman ymmärrettävyydessä. 16kuustoista-lehti oli nuorista helppotajuista ja aremmistakin asioista oli uskallettu puhua suoraan.

"...no, sei oo semmosta virastokieltä, missä puhutaan semmosta, mitä ei ymmärrä ei yhtään, ettei oo niitä lääkäreitten niitä latinalaisia nimiä...siis tästä ymmärtää jokainen joka lukee, mitä tässä tarkotetaan joka asiassa..." (KT)

"...tää on niinku kirjetettu justiin silleen niinku, et nuoret ymmärtäis tätä...pistetty ihan suoraan itsetyydytys, eikä mikään masturbointi ja tämmösiä. Sanottu ihan suoraan niinku..." (NT)

Lehden kirjoitustyyliin toivottiin lisää huumoria, asioista ei tarvitsisi vitsailla, mutta huumori toisi lisää kiinnostavuutta ja lisäisi lukuhaluutta.

"...no, mun mielestä turhan asiallista silleen...just niinku selittää...siis tietty asiat pitää sanoa, niinku ne on, mut kyllä näitä vois silleen ilmasta hauskemmin tai just silleen, ku luetaan jotain koulukirjoja, nii siinä on pelkkää asiaa, ei rueta niinku yhtään vitsaileen...emmää sano, et tämmösestäkään asiasta pitäis vitsailla, mut siis kumminki se ku koulukirjat...tää vois olla silleen niinku hauskemmin kirjetettu, eikä niinku just tälleen. Tää on niinku semmosta tekstiä, joka menee toisesta korvasta sisään ja toisesta ulos..." (TK)

Kirjoitustyyliin ainoiksi ärsyttäviksi piirteiksi mainittiin kehoitukset tekstissä sekä itsestäänselvydet. Kehottelevasta sävystä ei pidetty, koska se tuntui aliarvioivalta ja itsestäänselvydet taas synnyttivät lukijassa tyhmyyden tunteen.

"... 'ja hedelmällistä olisi myös keskustelu, jossa vanhemmat kertoisivat omasta nuoruudestaan' ja niin edelleen ja niin edelleen. Tällaiset kehotukset vois niinku jättää pois. Täällä lehdessä on useampiakin tällaisia kehotuksia, että vois keskustella vanhempien

kanssa ja plää plää plää. ...mutta harva keskustelee vanhempien kanssa jostain tällasesta. Jos joku kehoitus pitäs olla, niin laittas vaikka, että keskustele kavereitten kanssa eikä vanhempien kanssa.” (VT)

“Sitte tässä on vähä tämmösiä aasinsiltoja, tämmösiä, et ku lukee. Ihan ku lukija olis tyhmä silleen, että vähä niinku itsestänselvyksiä jossain mielessä... No tässä on vaikka tämmönen kirje vanhemmille, että 'toivottavasti mahdollisimman monet nuoret antavat sekä kirjeen että tämän lehden myös'... Jos tässä on kirje vanhemmille, nii kai sen tajuaa antaa. “ (VP)

Ärsyttäväksi mainittiin vielä 'kondomi kunniaan' -tekstin kirjoitustyyli, joka oli joidenkin haastateltavien mielestä liian lapsellisesti kirjoitettu ja myös täynnä itsestänselvyksiä..

“No, tää oli suhteellisen vastenmielinen tää 'kondomi kunniaan' ja 'myös tytöt voivat ostaa kondomeja'. Kyllä kaikki varmaan tietää, että tytötki voi ostaa kondomeja. Ja sitte täällä on, että 'tyttö voi tulla raskaaks jo ensimmäisess yhdynnässä', sitähän ei tosiaan kukaan tiedä...” (VT)

6.2.7 Pituus

Selvää ohjemittaa jutun pituudelle ei voi antaa. Oleellista on, että jutun pituus ja painoarvoa ovat tasapainossa.

16kuustoista-lehden juttujen pituuksiin oltiin pääasiassa erittäin tyytyväisiä. Ne koettiin sopivan lyhyiksi ja ytimekkäiksi. Muutamia juttuja, kuten sukupuolitaudit sekä viimeisen sivun apuja ja neuvoja, kritisoiitiin liian pitkiksi. Kritiikki johtui kuitenkin osaksi siitä, etteivät aiheet koskettaneet nuorten elämää ainakaan haastatteluhetkellä.

"...joskus on semmonen ihan älytön juttu (tarkoittaa pitkää) jostain asiasta, mitä ei ees jaksaa alkaa lukemaan, nii täs on mun mielestä ihan hyvin niinku tälleen, silleen ettei oo hirveitä yksityiskohtia...paitsi noissa taudeissa nyt ehkä vähä...niitä ei kyllä jaksanu lukee, muuta ku että mitä ne tossa alussa kertoo. Rupee lukeen jotain tutkimus ja hoito ja esiintymismäärät, ne ei silleen kauheesti, niissä on vähä jotenki liikaa tekstiä." (VT)

"...ei mua silleen kauheesti kiinnosta, et mitkä on ne oireet silleen, paitsi kyl ne sitte varmaan, jos on se tauti, nii jotain tietäs, että mikä tauti sulla on ja sillai...(NT)

Väliotsikot nähtiin hyvänä keinona keventää pitkää juttua. Lukija voisi sivuuttaa tylsäksi kokemansa kohdat sekä arvioida nopeasti kannattaako juttua lukea.

"...näitä neuvoja, nii vois olla, että mihin asiaan neuvoja. Silleen aina, et siinä ois ensin otsikko ja sitte kerrotas, mitä apua siihen voi saaha. Nyt, ku tää on tämmönen pitkä juttu, nii tätä ei jaksaa lukee." (PP)

6.2.8 Kiinnostavuus

Tähän lukuun on tiivistetty ne asiat, jotka nuoret mainitsivat lehdessä kiinnostaviksi. Erotin kiinnostavuuden omaksi luokakseen siitäkin huolimatta, että se on käsitteenä melko epämääräinen. Kiinnostavuudella on suuri merkitys sanoman ymmärrettävyyteen (tylsää sanomaa ei viitsitä ratkoa, jos se vaatii työtä) sekä lukemisinnostukseen (Wiio 1989, 133). Nuoret mainitsivat erittäin paljon syitä, miksi lehti tai artikkeli kiinnosti heitä tai miksi se ei kiinnostanut.

Juttujen vähäiseen kiinnostavuuteen löytyi useita perusteluja. Juttu saattoi käsitellä aihetta, josta nuori tiesi jo ennestään paljon.

"...silleen mua ehkä kyllästyytti sen takia vähä enemmän (puhuu taudeista), ku mää olin semmosella ihmissuhdetaitojen kurssilla ja siellä käytiin nuo kaikki asiat ja ne oli silleen vanhoja asioita, nii ei jaksanu sitte oikeestaan uuestaan lukee niitä." (NT)

Tai juttu käsitteli aihetta, josta nuorella ei ollut kokemusta tai hän ei kokenut aiheen koskettavan häntä.

"...ehkä, ku mulla ei oo noita tauteja, nii ehkä se ei niinku niin kiinnostakaan sillai..." (TK)

"...näitä tauteja..sillonkaan, ku me nää ensimmäisen kerran saatiin, nii mää en oikeen jaksanu lukee näitä tauteja. Mun mielestä nää on ihan tylsiä. Eiköhän nää kannata sitte lukee, jos on joku tauti."(NT)

Lisäksi, jos kiinnostavaakin juttua on käsitelty paljon, pitäisi juttujen muuttua yhä mielenkiintoisemmiksi, jotta niistä innostuttaisiin. Mikäli jutusta ei löydy lukijalle mitään uutta tietoa, kiinnostus loppahtaa.

"Joka tuutista tulee tätä informaatiota kuitenkin, ihan väkisin. Että kuustoistavuotiaana on jo monta kertaa ehtiny kuulla nuo. ...onko tää masentavaa, ku tässäkin lehdessä ei sitte oo mitään uutta, mitä ei olis noissa tiedotusvälineissä aikasemmin kuullu." (VT)

Toisaalta taas juttua pidettiin kiinnostavana, jos koettiin, että tietoa saatettaisiin tarvita myöhemmin. Lisäksi kondomi kiinnosti kaikkia nuoria niin paljon, että se jo itsessään motivoi ottamaan lehden.

"...mun mielestä tuo jälkiehkäisyjuttu oli aika kiva. Silleen, että niinku, jos sattuu vahinko, että tietää, ettei oo ihan paniikissa, että äääh nyt täytyy tehdä abortti..." (NT)

"Herättää mielenkiintoa...ehkä tuli semmonen, että taas noita ja sitte, että yes, siellä on kortsu välissä, otan sitteki sen." (VT)

Jotta juttu olisi kiinnostava, siinä tulisi olla jotain läheiseltä tuntuva. Juttu voidaan mieltää läheiseksi, jos lukija pystyy samastumaan jutun henkilöihin.

"..näistä samoista asioista niinku haastatteluja ja sen pohjalta tekis, nii vois tulla semmonen nuoria kiinnostavampiki sitte. Tai silleen, jos siellä on niinku, että tota tehty haastattelun pohjalta tai silleen, nii vois niinku kiinnostaa, että mitä...vois oppia omia ajatuksia niistä lukemistaan jutuista."

Lisäksi tosikertomukset olivat nuorista kiinnostavia.

"...et vaikka haastateltu joitain, jotka seurustelee tai jollain on vaikka joku tauti tai... Ku tässä puhutaan näistä taudeista, joku jolla on se tauti...et se ois niinku kiinnostavampaa lukee sillee, ku se ois oikeesti." (TK)

Nuoret kokivat lehden puutteeksi humoristisen tai muuten tavallisuudesta poikkeavan kirjoitustyylin puuttumisen. Vitsien ja sarjakuvien ilmaistujen tekstien todettiin lisäävän mielenkiintoa.

"...jotain vitsejä vois olla...mut jotain tänne väliin aina, et tätä jaksaa lukee. Ku täs on vaan tätä, asiaa tulee tulee, ei tätä jaksa..." (VT)

Lehden ulkoasulla ja ensivaikutelmalla oli suuri vaikutus kiinnostavuuteen ja siihen, miten lehteen suhtauduttiin. Kansilehteen toivottiin isompaa ja selkeämpää kuvaa.

"nii, tää ei silleen niinku ainakaan mulla heti räpäny tää kansi, vaan se ois niinku semmonen kiinnostavampi...ihmisten normaalielämästä joku kuvaus, vaikka joku piirettykki, hauska nii. Sitte vois niinku rueta, että ahaa, mitähän täällä sisällä on...tutkimaan." (PT)

Väreillä saadaan aikaan mielenkiintoa. Mustavalkoinen lehti ei houkuttele lukemaan. Myös kuvat lisäävät kiinnostusta ja antavat lehdelle kevyemmän yleisilmeen.

"Mun mielestä tää väritys on ihan onnistunu, oikeen hyvä. Nää värit on tämmösiä räikeitä ja hyvin...ja vähän kans pitää niinku semmosta mielenkiintoa." (VP)

"...nuo värit ainaki, jos ois ollu joku musta ja valkosen, nii en varmaan mä en ois kyllä ottanu tätä. Tai jos täällä ei ois ollu mitään kuvia, ois niinku vaan mustaa valkosella, nii emmä usko, että mä oisin niinku lukenu tän." (NT)

6.2.9 Näkökulmat ja haastateltavat

16kuustoista-lehteen kaivattiin nuorten haastatteluja, kokemuksia ja mielipiteitä. Tavallisten ihmisten mielipiteet koettiin läheisiksi ja niihin oli helppo samastua. Mielipiteitä saatettiin pitää myös luotettavampina ja vaikuttavampina lähteinä kuin virallisia tietolähteitä.

"...no, näkis vähä silleen, et mitä toiset oikeesti aattelee. Tai sillee joillekki ei mee niin paljo perille, ku sanotaan, et suurin osa ajattelee sillee tai silleen. Mut sitte, jos joku oikeesti sanoo tässä näin, miten se ajattelee, nii sitte että no joo toiki ajattelee niin..." (TK)

"...jotain gallup-tietoja... Just jotain tämmösisistä, jotka on just niinku joukkoharhassa, niinku luulis, että kaikki kaverit on ollu ja näin nii... Et katottais ihan niinku haastattelemalla tai sillai niinku nuorilta, kysyttäs ihan niinku iteltään, että kuinka, ettei

välttämättä sillai, ettei tavallaan arvioida. Ois ihan hyvä, että nää lukijat tälleen, nii sais tietää tosiaan, että kuinka monta tosiaan on ollu (puhuu yhdynnästä)..." (PT)

Nuoret nostivat myös esille lehden tekijöiden näkemyksen tytön ja pojan rooleista.

"Siinä on, että tyttö voi tulla raskaaksi jo ensimmäisessä yhdynnässä ja tyttö voi myös ostaa kondomeja...Tässä ei oo poikien vastuusta, ei silleen niinku hirveesti lue. Miks aina tytön pitää pitää huolta kaikesta. Jotenki tää lehti antaa semmosen kuvan, että kaikki vastuu on sillä työllä. Tuntuu, että tekijät on ollu sitte naisia tai silleen niinku, ettei miehiä olis ollu kauheesti mukana." (VT)

6.3 Lehden tulevaisuus

6.3.1 Samastuminen

Lehti tarjosi haastateltaville jonkin verran samastumisen kohteita riippuen nuoren seksuaalitietoudesta ja seksuaalisesta kokemuksesta. Mitä enemmän nuori oli saanut seksuaalikasvatusta koulussa, sitä vähemmän lehdellä oli tarjottavaa. Nuorista tuntui kyllä, että lehti oli heille suunnattu, mutta ajankohta oli liian myöhäinen.

Samastumisvaikeuksia aiheutti heti lehden nimi, koska haastateltavat olivat muutamaa poikkeusta lukuunottamatta viisitoistavuotiaita.

"Ei me olla kuuttatoista...ei sitä oo vielä kevväälläkään...ens vuonna." (KT)

Myöskään kuvat eivät tarjonneet nuorille juurikaan samastumisen kohteita. Nuorten esiintyminen yksin useissa kuvissa sekä esimerkiksi ostoskeskuksen liukuportaat ympäristönä eivät tuntuneet haastateltavista luontevalta.

"Mun mielestä sais olla ainaki enemmän niinku todellisesta elämästä kuvia."

"...niitä vois olla enemmänki ku kaks ihmistä...semmonen koko porukka. ...vaikka nuoria perjantai-illan vietossa..." (PT)

Haastateltavat kaipasivat lehteen juttuja, jotka tuntuisivat läheisiltä ja joihin olisi helppo samastua. Asioita haluttiin tarkasteltavan nuorten kannalta. Tiedon lähteenä tavalliset nuoret tuntuivat riittävän läheisiltä ja luotettavilta.

"...vois silleen niinku miettiä, et jos ois ite se nuori, nii miten ehkä silloin tekis tai miltä se tuntuis tai tälleen..." (PT)

"...varsinki, mikä kiinnostaa, jos ois niitä nuorten kysymyksiä nii ja sit niihin vastauksia nii... Ne ois silleen ihan mielenkiintosa lukee...sieltä vois löytää omia ajatuksia." (PT)

Osasta jutuista nuoret löysivät itselleen läheisiä tapahtumia ja tilanteita.

"Tässä on osattu ottaa sillai niinku... Varmaan monen kohalle ossuu kohalleen justiin tämmösiä, että mitä näkkee nuita sankaria, jotka kehuskellee nuilla kätteillä ja valloituksillaan. Elikkä täälä on moni hieman taikka, joka tekkee justiin tälleen näin...että ossuu kohalle siinä kohalla." (KP)

"Tässä (kirje vanhemmille) oli hyvä, ku tässä oli tää niinku, että 'nuoren murrosikä aktivoi usein vanhempien oman nuoruuden ratkaisemattomia asioita' ja sitte ku ne joutuu niinku tavaallaan läpikäymään ne uuestaan ja yleensä ne vanhemmat pelekää

sitä, että tekee niinku jotain tai tapahtuu jotain, mitä hänelle itelle on tapahtunu. Musta tuntuu, että meillä ainaki on sillee. Meiän äiti meni jotenki noloks tai vaikiaks." (KT)

Myös lehden kaikki aiheet olivat nuorista kiinnostavia, koska 15-vuotiaana seksuaalisuuteen liittyvät asiat olivat voimakkaasti pinnalla nuorten elämässä.

"...ne tulee tässä vaiheessa etteen..." (KP)

"Ei ollu kyllä yhtään (turhaa tai epämiellyttävää tietoa). Kaikesta halus kyllä tietoo." (KT)

Toisaalta kuitenkin kaikki haastateltavista olivat sitä mieltä, että lehdessä oli paljon asiaa, joka ei ollut enää heille ajankohtaista tai tuntui olevan osa jokapäiväistä elämää. Tilanteet oli jo koettu vuosi tai kaksi sitten, mikä heikensi samastumisen mahdollisuutta. Tällaisenaan lehti sopisikin haastateltavien mielestä paremmin seitsemäs- ja kahdeksaluokkalaisille.

"...et aattelee, et oonks mä nyt jotenki erilainen, ku mä en aattele tollee ja sitte tulee kaikkee tällasta, ku tulee murrosikä ja on niin huono itsetunto ja tälleen näin. Nii aattelee ja haluaa olla samanlainen ku toiset. Sit ne isommat näyttää, et vitsit... Nii nää asiat sopii mun mielestä paremmin seiskaluokkalaisille, koska nyt jos me ollaan ysillä ja me luetaan nää, nii ne on periaatteessa kaikki, mitä me ollaan käyty läpi." (TK)

"...sit täälä on esimerkiks tälleen, et 'pari sanaa seurustelusta', että ei kannata sitä yksinjäämistä niinku vaikka pelätä tai jotain tämmöstä näin ni, en mä nyt usko hirveen moni kuustoistavuotias niinku enää tommosta miettii, et seiskalla saattaa joku vielä miettiäkki, et jos mul ei oo jätkäkaveria, et mä oon jotenki varmaan hirveen erilainen..." (VT)

6.3.2 Keskustelu lehdestä

16kuustoista-lehti ei saanut juurikaan aikaan keskustelua. Suurin osa haastateltavista ei ollut jutellut lehdestä kenenkään kanssa ja vain harvat kavereiden tai vanhempien kesken. Keskustelut olivat melko pinnallisia ja koskivat pääasiassa lehden ulkoasua ja sisällönmuutoksia.

“...kaveripiirissä juteltiin...kortsusta jotain: Kato mitä täällä välissä on, saatiin tämmönen näin.” (PN)

“Me puhuttiin tänään just, että vois olla enemmän niitä niinku tarinoita, joissa kertoo ite...” (TK)

Syynä keskustelun vähäisyyteen oli mm. lehden asioiden tuttuus sekä se, että osa haastateltavista oli saanut lehden jo edelliskeväänä.

“Ei tää mitää hirveetä keskustelua herättäny tää lehti. Ei tässä oo mitää uutta, nää asiat on nii kypsiä jo.” (VT)

“...varmaan luokkakavereitten, ku niillä oli tää sama lehti ja muilla ei ollu vielä ilmestynyt.” (NT)

6.3.3 Jakelukanava

Nuoret pohtivat tarkasti, pitäisikö lehti jakaa heille postin vai koulun kautta. Pääasiaksi ei noussut niinkään jakelukanava, vaan tärkeintä nuorten mielestä oli, että lehti tavoittaisi heidät. Nuoret totesivatkin molempien jakelukanavien sisältävän omat riskinsä.

Osa haastateltavista toivoi lehteä jaettavaksi koulun kautta, koska silloin vanhemmilla ei olisi mahdollisuutta nähdä lehteä ja kenties ottaa sitä pois. Tämä antaisi myös nuorelle mahdollisuuden päättää, haluaako hän keskustella asiasta vanhempien kanssa vai ei.

"...no yhen kaverin äiti oli ainaki ottanu sen, ei ollu näyttäny koko lehtee." (KT)

"Ne alkaa heti kuitenkin kyseleä, että mistä tällöinen lehti. Paljo parempi, ku sen ite vois vaikka näyttää omille vanhemmille, jos haluaa. Näyttää silleen justiin vaikka kirjeen muodossa." (KT)

Sosiaalinen ympäristä, missä lehti saadaan voi myös vaikuttaa siihen, miten siihen reagoidaan. Koulu koettiin ympäristöksi, jonka jakamaa tietoa ei välttämättä oteta tai edes haluta ottaa kiinnostuneena vastaan.

"Sit jos koulussa jaetaan, nii joo tällöistä ja heittää roskii (ilmeilee, ettei koulussa jaettu materiaali kiinnosta). Koulussa se on vaa silleen, et jotkut nopeeta lukasee ja lähimpää roskalaatikkoon. Sen kortsun ne voi ottaa sieltä ja sitte bai bai." (KP)

Toisaalta koulussa jaettu materiaali antoi tavallaan nuorelle moraalisen luvan olla kiinnostunut seksiasioista.

"...siinä ei tuu ainakaan mitään sitä, just jos jotaki nuorta pelottaa. ...siinä kuitenkin ei yleensä piä hävetä, jos ne koulussa saa sen, kaikki saa. Mut jotain kuitenkin hävettää, ku ne kotona saa." (PN)

Muutamit haastateltavista kannattivat koulua lehden jakelukanavana, koska lehden asiat haluttiin oppia. Kotiin tullutta lehteä ei välttämättä jaksettaisi lukea.

"...ehkä koulussa taas mun mielestä, jos siitä ois joku semmonen. ...joku kysymyshomma, nii vähä pakko on lukee sillon. ...siitä vois vaikka keskustella." (NT)

Osa nuorista kannatti henkilökohtaista postitusta kotiin. Kouluun ei luotettu riittävästi.

"No, kotiin vois olla silleen, ettei sitte, jos koulussa unohetaan vaikka antaa ne lehet..." (NT)

"...tai ei oikeen uskalla antaa niitä...'täs on nää lehet' (nuori matkii opettajaa, jota lehtien antaminen hävettää)..." (NT)

"Se tulee henkilökohtasesti ja sen saa varmasti." (KP)

Koti ajateltiin myös turvalliseksi paikaksi, jossa nuori voisi rauhassa ilman ryhmäpainetta tutustua lehteen.

"Jos koulussa jaetaan, nii ne ujut... Voi olla sinänsä semmosia jätkiä luokalla, ketkä on niinku hirveen bailumiestä ja ne voi rueta huuteleen tästä, että hei, no mitäs sää, että rupee lukeen jostain taudeista tai ensimmäisestä yhdynnästä vaikka nii... Rupee huuteleen jollekki ujommalle vaikka, nii siinä voi iskee paniikki, tulla vaikka vähä itkut tai koulupelko tai joku tämmönen." (PT)

6.3.4 Sopiva ikä lehden saamiseen

Nuoret olivat lähes yksimielisiä siitä, että 16kuustoista-lehti tulee liian myöhään, kun se jaetaan 16-vuotiaille. Ainoa haastateltava, joka kannatti nykyistä jakamisajankohtaa, ajatteli lehden toimivan koulun seksuaalikasvatusta tukevana tekijänä.

"...kuitenkin, kun kasilla on käyty terveystarkastuksessa näitä asiat läpi, niin sit se on tavallaan niinku semmonen muistutus." (PT)

Sopivaksi lehden jakamisen ajankohdaksi ehdotettiin sekä seitsemättä että kahdeksatta luokkaa. Jotkut ehdottivat ajankohdaksi jopa ala-astetta, koska sukupuoliasiat tulivat ajankohtaisiksi yläasteelle siirryttäessä. Kysymys ei ollut pelkästään nuoren iästä, vaan myös sosiaalisen ympäristön vaihtumisesta.

"Mun mielestä tää vois olla vähä nuoremmille, koska periaatteessa näitä asiat tulee jo seiskalla, kun tulee, niin ne alkaa jo kaikki tämmöset seurustelujutut ja tämmöset, niin ne alkaa niinku seiskalla." (TK)

"...no, niinku kaikki muuttuu. ...aatteele ala-aste, niin siellä vilisee eppuja ja toppuja ja sitte kuukit on niinku vanhimpia, eikä kuukitkaan oo mitään semmosii hirveen niinku vanhoja. Mut kun yläasteelle tulee, niin täällä on ysit ja kasit ja ne nyt kuitenkin on silleen..no on niillä nyt ikää viistoista tai kuustoista vuotta. Ja sitte kun seiskalle tulee, niin aatteele, et ei täällä mitään pentuja viitti enää hirveesti olla, et kun saattaa nuo ysit ja kasitki kattoo vähä pahasti, jos mää rupeen täällä jotain barbeja tuomaan mukana ja tälleen näin, et kyllä sitä aikuistuu ja sitä rupee justiin juomaan ja polttaan. Nii ehkä se aihe (seksivalistus) tulee niille enemmän... Kyllä se on niille tarpeeseen." (TK)

Lehti haluttiin jaettavan nykyistä aikaisemmin myös siksi, että tietoa sukupuoliasioista pitäisi nuorten mielestä saada jo ennen kuin esimerkiksi yhdyntä tulee ajankohtaiseksi nuorelle itselleen.

"No, jos täällä on, että 75 sadasta ei oo ollu vielä, niin kumminki se viistoista (laskuvirhe, tarkoittaa, että 25) on ollu niinku yhdynnässä ja silleen, niin tää on ehkäisevää tietoo, ettei silleen pääsis tapahtuun, että raskaaks... Kun tää ois ollu jo sillon, niin neki ois saanu jotain tietoo tästä asiasta, ettei oo ihan umpimoiilasena menny sinne vaa sutimaan jotaki." (PN)

*"Kyllä mun mielestä niinku pienempien, siis nuorempien, pitäis saaha tietää tämmösestä, koska silleen niinku, että sun pitää tietää näistä, ku sää rupeet hommiin."
(NT)*

Nuorten mielestä 16kuustoista-lehti ei nykyisessä muodossaan täytä kuustoistavuotiaitten tiedontarvetta ihmissuhde- ja sukupuolikasvatusasioissa. Nykyinen lehti olisi joko annettava nuoremmille tai lehden sisältöä olisi muutettava 16-vuotiaille sopivaksi.

"...toisaalta, sit jos tää suunnataan tota tulevaisuudessa nyt jollekin seiskaluokkalaisille, voitais sitte tällastaki lukee toisaalta. Nyt tää on kuitenkin aika rajaava tää lehti, et jos tää kuitenkin kuustoistavuotiaille on sillee. Jos tää sitte ois tarkotettu nuoremmille, nii kyllähän se sitte vois olla siinä kaikkee, että et ole outo, jos ei sinulla olekaan jätkäkaveria tai jotain tällasia. Taas sitte kuustoistavuotiaat ei välttämättä jaksa lukee sellasta. " (VT)

6.3.5 Lehden tarpeellisuus ja merkitys nuorten näkemänä

Nuorten mielestä 16kuustoista-lehteä olisi tarpeellista jakaa myös tulevaisuudessa. Lehti saattoi olla nuorelle ainoa seksuaalitietouden lähde tai toimia täydentävänä lähteenä muiden ohessa.

"No, jos ei uskalla mennä kysyyn terkkarilta tai ei halua puhua porukoitten kans tai ei kavereille uskalla kertoa, et on silleen kokematon ja tälleen, nii tosta saa ite lukee kaikkee. Saa tietää silleen kuitenkin silleen vaivattomasti juttuja." (PT)

"...ei kaveritkaan kaikkia näitä saata tietää..." (PT)

"...ja siellä tunnilla ei kuitenkaan kerrota ihan kaikkee silleen, joku ei aina uskalla kysyä ja tästä voi sitte lukee." (TK)

Väärän tiedon ja uskomusten oikaiseminen nähtiin myös yhtenä lehden tarkoituksena.

"Jos vanhemmat ei yhtään puhu, nii sitte voi nuori kuvitella, että se on tarkoitus kokee eka kerta ihan päissään jossakin kaupungilla tai jossain puskassa. Tai sitte toisilla taas on unelmana, et kaikki tapahtuu silleen hirveen, että rakastaa ja on silleen kaikki oikeen kynttilänvalot ja kaikki tällasta oikeen romanttista kaikkee. Jos ei vanhemmat yhtään kerro, et se on ihan normaalia, et se tapahtuu rakkaudesta, nii voi kuvitellakki, et se on tarkoitus kokee jossain päissään ja tälleen, pojan painostuksestaki." (PT)

"...tai sitte neki, jotka on justiin tässä joukkoharhassa, et kaikki muut on ollu ja mää en oo ite, nii sit ne näkis tosta, et on muitaki yheksäs..saman ikäsiä, jotka ei oo vielä kokenu mitään tollasta." (PT)

Lehdellä nähtiin myös mielenterveydellinen vaikutus. Väärien tietojen ja uskomusten oikaisemisen lisäksi tieto yleensä saattoi lieventää erilaisuuden tunnetta ja ahdistusta. Lehdestä etsittiin myös vahvistusta ja tukea omille ajatuksille.

"Se (tilastotiedot 16-vuotiaista, jotka seurustelevat tai ovat kokeneet yhdynnän) oli hyvä, ku moni nuori aattelee, että joo, mää oon jotenki vähä erilainen, ku en oo ollu..." (PN)

"...ois silleen ihan mielenkiintosa lukee, sieltä vois löytää omia ajatuksia..." (PT)

Lehden tarjoaman tiedon voidaan ajatella vähentävän ahdistusta myös siinä mielessä, että informaatio mm. ensimmäisestä yhdynnästä poistaisi pelkoa epäonnistumisesta ja antaisa tiedollisia valmiuksia yhdynnän suorittamiseen. Ensimmäisestä yhdynnästä kaivattiinkin runsaasti lisää tietoa juuri lisäämään turvallisuuden tunnetta tulevaisuudessa, kun ensimmäinen yhdyntä tulee eteen.

Tiedonsaanti lehdestä voi nuorten mielestä johtaa seksuaalikäyttäytymisen muutokseen sekä oman arvomaailman pohtimiseen.

"...ossaa ainaki varrautuu (kondomi mukaan). Sitte, ku palio lukkee noita tauteja, nii sitte ei uskalla ollenkaan, pelekää nii palio..." (KP)

"...ei tarttis rynnätä mihinkään suuntaan, vaan vois ite miettiä näitä justiin." (PT)

Lehti auttaisi myös nuoria säästymään seksuaalisuuteen liittyviltä epämiellyttäviltä kokemuksilta.

"...esimerkiks jostain ehkä systä niin, että tietää tosiaan silleen, ettei satu mitään vakavaa..." (KT)

Saman lehden jakamisen tytöille ja pojille sekä molempien sukupuolten asioista tasapuolisesti kirjoittamisen arveltiin edistävän myös tasa-arvoa.

"...justiin se on hyvä, että saa niinkö saman lehen tytöille ja pojille, et se on tasa-arvoisuutta lisäävä jotenki silleen...kummanki asioista. Ku esimerkiks kahtoo nuita lehden kuvia, noista tulee silleen jo että... Emmää tiä, jos katotaan pornolehtiä, niissä on niinku enimmäkseen alastomia naisia ja sitte miehiä ei oo ollenkaan..."

6.4 Koulussa annettu seksuaalikasvatus ja sen riittävyys

Jokainen haastateltavista oli saanut jonkinlaista seksuaalikasvatusta koulussa. Seksuaalikasvatuksen määrissä oli kuitenkin suuria eroja. Nuorten suhtautuminen kasvatukseen oli pääasiassa myönteistä. Negatiivinen suhtautuminen sekä osittain myös tunne valistuksen riittävydestä ei johtunut vähäisestä kiinnostuksesta seksuaaliasioita kohtaan, vaan

seksuaalivalistuksen laadusta. Valistuksella ja kouluopetuksella ei ollut nuorten mielestä mitään uutta tarjottavaa, koska opetussisältö pysyi samana vuodesta toiseen.

"Onko ollu riittävää? Ei, ei yhtään enempää. Ku sitä on jauhettu neljä vuotta ja kaikki samat asiat joka vuos. Viime vuonna tuli jostain ehkäisyvälineistä ihan mielenkiintosta tietoo, mutta ei oikeestaan uutta." (VT)

Suurin osa haastateltavista olisi toivonut koulussa olevan enemmän seksuaalikasvatusta. Jotkut heistä olivat osallistuneet valinnaisille sukupuoliasioita käsitteleville kursseille ja totesivat, että ilman käytyjä kursseja, he olisivat seksiasioista aika tietämättömiä. Yhtenä ongelmana koulun seksuaalikasvatuksessa oli ajanpuute.

"...lihaksia ja kaikkia käsitellään niinku vaikka kuinka kauan ja paasataan sitä, että ei varmasti jää koulusta yhtään aikaa jollekki seksille." (NT)

"Tunnilla kirjoitettiin alussa jostain silmämunasta ja sitte se näytti jonku videon ja yritti siitä sopertaa jotai, et siin on, että lähtekäähän kotia..." (PN)

Nuoret olivat myös pettyneitä opettajien ja muiden seksuaalikasvatusta toteuttavien valmiuteen opettaa. Opetus ei tavoittanut nuoria, koska nuorten mielestä opettajat arastelivat puhua seksiin liittyvistä asioista ja käyttivät opetuksessaan liian hienoa kieltä..

"...niinku opettajat kertoo, niin ne vähä kiertelee silleen, että kukaan ei koskaan niinku sano suoraan. Ne vois puhuu silleen vähä enemmän nuorten kielellä tai silleen, että ei silleen mitään hienoja nimiä." (NT)

Seksitunneilla oli haastateltavien mukaan käsitelty pääasiassa murrosikä, ehkäisyä ja jonkin verran sukupuolitauteja, kuitenkin melko pinnallisesti. Opetuksen sisältö ja käytetyt opetusmateriaalit eivät vastanneet nuorten toiveita. Useimmat kokivat opetuksen liian lapselliseksi.

"...murrosiästä se oli kans niinku enimmäkseen. Se vaan kerto, mitä tapahtuu, ku tulee murrosikä, mutta vähä liika myöhään." (KT)

"Se oli tosi muuten innostava (toteaa sarkastisesti) kattoo, ku jotkut piirroshahmot pyöri siinä (videolla). Vähä ikävä sanoo, mutta se oli vähä tekemällä tehty. Opehan sano, että täähä ei oo oikeestaan teiän ikäsille tarkotettu, mut se oli mun mielestä lähinnä suunnattu joillekki nuoremmille, kakstoista tai kolmetoistavuotiaille suurin piirtein." (PN)

"...seurustelusta ainoastaan me on saatu semmoset punaset monisteet ja oli järkevät. Ne oli jostain, jostain että ko, jos ei pysty hakemaan poikaa hiihtään tai tanssiin, nii ei oo ainut. Jotain aivan lapsellisia..." (KT)

6.5 Sukupuolivalistuslehden malli - suuntaviivoja suunnittelulle

Olen tiivistänyt tähän lukuun teemahaastattelun tulokset, jotka esiteltiin edellisessä luvussa. Otsikot noudattelevat edellä olevaa järjestystä. Tulokset on kiteytetty sääntöjen kokoelmaksi, joita soveltamalla voidaan luoda hyvä sukupuolivalistuslehti nuorten mukaan. Tiivistys ei siis sisällä tuloksissa esiteltyjä kaikkia perusteluja ja selityksiä, vaan pyrkii esittämään olennaiset asiat, jotka tulisi ottaa huomioon seuraavaa nuorille suunnattua sukupuolivalistuslehteä suunniteltaessa. Tiivistykset antavat mahdollisesti aineksia myös erilaisten seksuaalisuutta koskevien lehtisten suunnitteluun. Naturalistisen paradigman mukaisesti tiivistykseen tulee kuitenkin suhtautua varauksella, koska esitettävät kiteytykset edustavat ainoastaan tutkimukseen osallistuneiden

nuorten sen hetkisiä todellisuuksia tiettynä aikana ja tietyssä paikassa. Näin ollen varsinaisen mallin esittäminen vaatisi sen testaamista ja todentamista erilaisilla tutkimusmenetelmillä sekä huomattavasti laajemmalla otoksella.

En käsittele tässä luvussa koulussa annettua seksuaalikasvatusta ja sen riittävyttä, koska se ei sisälly lehden malliin. Kiinnostavimmat juttuaiheet, puuttuvat aihealueet, uusi tieto, kondomi ja kondomi kunniaan sekä vanhempien kirjeen tiivistykset koskevat luonnollisesti vain 16kuustoista-lehteä, eikä kyseisiä tiivistyksiä voida hyödyntää samassa määrin kuin muita.

6.5.1 Lehden ulkoasu

Kuvat ja piirrokset

Hyvä kuva on tiiviissä yhteydessä tekstin kanssa ja tukee erilaisten tilanteiden ymmärtämistä. Lisäksi se auttaa lukijaa samastumaan tilanteeseen ja lisää näin kiinnostavuutta. 16kuustoista-lehden kuvat olivat asiayhteydestä irrallaan, eikä niihin myöskään voitu samastua. Hyvän kuvan kriteerinä voidaan pitää myös toiminnallisuutta sekä luonnollisuutta. Jatkossa nuoria tulisi kuvata porukoissa ja nuorten tulisi näyttää kohderyhmänsä ikäisiltä.

Hyvä kuva herättää lukijassaan mielikuvia, mikä puolestaan vaikuttaa positiivisesti informaation valikointiin sekä lisää kiinnostavuutta mm. kuvaan liittyvää tekstiä kohtaan. Ainoastaan 16kuustoista-lehden "tautipöpöt" onnistuivat herättämään nuorissa erilaisia mielikuvia.

Sarjakuvia voidaan käyttää tuomaan vaihtelua ja humoristisuutta lehteen. Niillä voidaan myös korvata tekstiä, jolloin lukeminen helpottuu.

Kuvakoon on vastattava kuvan painoarvoa. Suuri koko ei tee kuvasta hyvää.

Kuvien on oltava sukupuolten välistä tasa-arvoa tukevia.

Lehden koko

Sopiva koko sukupuolivalistuslehdelle on noin A4. 16kuustoista-lehti oli kokonsa vuoksi kömpelö, eikä sitä voinut ottaa mukaan. Tarvittaessa sitä ei voinut myöskään piilottaa tai lukea huomaamattomasti.

Fontti

Nuorille suunnatun sukupuolivalistuslehden fontin tulee olla selkeää ja helposti luettavaa, mutta silti tavallisuudesta poikkeavaa. Fontti ei saa olla tylsä.

Lehden nimi

Hyvä lehden nimi kertoo, mitä lehti sisältää. Lisäksi se kuvaa kohderyhmäänsä ja auttaa näin samastumaan. Ikä ei kuitenkaan saa olla kuvaava tekijä ainakaan seksuaalisuutta koskevissa asioissa. Nimi tulee esittää selkeästi ja riittävän isolla lehden kannessa.

Lehden taitto ja rakenne

Ulkoasun on oltava selkeä, värikäs, mielenkiintoinen, vaihteleva ja kuvitettu. Riittävän harva teksti ja ilmava juttujen asettelu miellyttää nuoria lukijoita. Turhaa tyhjää tilaa ei kuitenkaan saa olla. Kuvien ja tekstin määrän välillä tulee vallita tasapaino. Mielenkiintoinen ja näkyvä otsikointi helpottaa lukemista sekä tekee lehdestä selkeän.

6.5.2 Jutut

Kiinnostavimmat juttuaiheet

Kiinnostavimmat juttuaiheet 16kuustoista-lehdessä olivat “ensimmäinen yhdyntä” ja “entäpä seksi”. Myös jutut seksitaudeista ja jälkiehkäisystä kiinnostivat. Kaikista näistä tauteja lukuun ottamatta haluttiin lisää tietoa. Lisäksi homoseksuaaleista ja muista eri seksuaalisuuden muodoista sekä “apuja & neuvoja” -aiheesta haluttiin enemmän tietoa.

Puuttuvat aihealueet

Puuttuvia aiheita, joista haluttiin tietoa olivat muut ehkäisyvälineet (kondomin lisäksi), erityisesti E-pillerit sekä abortti, raskaus, insesti ja raiskaus.

Uusi tieto

Eniten saatiin uutta tietoa seksitautien esiintymismääristä ja seurauksista. Taudeista hepatiitti oli tuntemattomin. Hedelmättömyys sekä tilastotiedot Pohjoismaissa suoritetuista raskaudenkeskeytyksistä olivat myös uutta tietoa.

Kondomi ja “kondomi kunniaan”

Kondomi oli lehden tärkein osa. Kondomi tuli joka suhteessa tarpeeseen. Siihen tutustuttiin, se säästettiin mahdollisia yllättäviä yhdyntätilanteita tai tulevaisuuden seurustelusuhdetta varten, tai käytettiin yhdynnässä nykyisen seurustelukumppanin kanssa. Kondomin tulee olla jatkossa mukana, kuten myös kondomin asettamisohje.

Vanhempien kirje

Vanhempien kirje sai kaksijakoisia mielipiteitä, joten on väärin sanoa, että sen tulisi ehdottomasti olla tulevaisuudessa osana lehteä. Nuoret näkivät kuitenkin, että kirje voi toimia keskustelun avaajana sekä rohkaista vanhempia puhumaan seksuaalisuutta koskevista asioista. Lisäksi nuoret mainitsivat myös vanhempien tarvitsevan tietoa nuorensa seksuaalisesta kehityksestä. Näin lehden mukana olo jatkossa voisi olla perusteltua.

Kirje on hyvä lähettää osana lehteä (ei ainakaan suoraan vanhemmille), koska nuoret haluavat itse päättää, antavatko he kirjeen vanhemmille vai eivät.

Kirjoitustyyli ja kieli

Kieliasun tulee olla seksuaalivalistuslehdessä neutraalia ja asiallista höystettynä kuitenkin välillä huumorilla. Kirjoitustyyli ei saa olla pelottelevaa, kehottavaa tai lukijaa aliarvioivaa. Tekstiä voidaan korvata osittain sarjakuvilla, joiden avulla voidaan jakaa myös tarvittava asiantieto. Hyvä kieli on selkeää ja helppotajuista, jossa vaikeat termit on muutettu yleiskielelle. Aremmistakin aiheista tulee kirjoittaa kiertelemättä. Nuorisolle tyypillisen kielen käyttö tekstissä lisäisi samastumista ja kiinnostavuutta tekstiin haastateltavien mukaan, mutta ehkä se on vaikeasti toteutettavissa, koska nuortenkin käyttämä kieli vaihtelee paikkakunnittain.

Turhia kehotuksia ja itsestäänselvyyksiä tulee välttää. Lisäksi kirjoitustyylin on oltava kohderyhmän kehitystasoa vastaavaa, koska liian lapsellinen teksti ärsyttää lukijaa.

Pituus

Jutulla ei ole ihannemittaa, mutta kynnyks lyhyempien juttujen lukemiseen on pienempi. Kuitenkin mikäli pitkä juttu on varustettu väliotsikoin ja vastaa asian painoarvoa, se jaksetaan lukea.

Kiinnostavuus

Aihetta tulee käsitellä nuorelle läheisellä tavalla. Läheisyyden tunne syntyy asian, paikan tai henkilön kautta, johon nuori voi samastua. Kiinnostavaa on myös tieto, jota uskotaan tarvittavan elämässä lähitulevaisuudessa (esim. tieto jälkiehkäisystä) tai josta on hyötyä oman hyvinvoinnin säilyttämisessä. Jutun kiinnostavuus on näin siis riippuvaista myös ajoituksesta. Kondomin mukanaolo lisää sukupuolivalistuslehden kiinnostavuutta erityisesti.

Jutun kiinnostavuutta voidaan lisätä nuorten haastatteluilla ja mielipiteillä sekä tosikertomuksilla.

Kiinnostavassa jutussa on vetävä otsikko sekä mielenkiintoiset hyvätasoiset kuvat. Myös lehden värikkyyttä sekä huomiota herättävä kansilehti lisäävät mielenkiintoa.

Näkökulmat ja haastateltavat

Sukupuolivalistuslehti tulee toteuttaa kohderyhmän näkökulmasta. Keinoja ovat mm. nuorten haastattelu ja tosikertomusten kirjoittaminen nuorten elämästä. On huolehdittava, etteivät lehdessä painotu terveyttä edistävien henkilöiden ja organisaatioiden käsitykset ja mielipiteet asioista.

Sukupuolivalistuslehden välittämän kuvan sukupuolirooleista tulisi tukea sukupuolten välistä tasa-arvoa. Lisäksi sukupuolirooleihin liittyvien vanhojen ja irrelevanttien asenteiden ja ajattelumallien välittämistä kohderyhmälle tulee välttää.

6.5.3 Lehden tulevaisuus

Samastuminen

Nuorten mielipidehaastattelut, gallupit sekä tosikertomukset antavat mahdollisuuksia samastumiseen sekä saattavat edesauttaa tiedon perille menoa. Nuoret uskovat paremmin omaa kohderyhmäänsä. Lisäksi kuvilla, joissa kohderyhmän ikäiset nuoret esiintyvät ryhmässä kohderyhmälle relevanteissa ympäristöissä ja toiminnassa, voidaan lisätä samastumista.

Keskustelu lehdestä

Saadakseen aikaan keskustelua lehden tulee tarjota nuorille uutta ja kiinnostavaa tietoa seksuaalisuudesta. 16kuustoista-lehti ei tässä onnistunut, mikä johtui suurelta osin siitä, että lehden asiat olivat tuttuja. Tulevaisuudessa sykähdyttävämmällä sisällöllä voidaan ehkä korjata osittain tämä ongelma.

Jakelukanava

Tärkeintä on, että sukupuolivalistuslehti tavoittaa nuoret mahdollisimman hyvin. Sekä koulun kautta jakamisella että kotiin lähettämällä on hyvät ja huonot puolensa. Kotiin lähettämisen suurimmaksi ongelmaksi nousi vanhempien negatiivinen suhtautuminen lehteen. Ehkä lehti voitaisiin tulevaisuudessa pakata läpinäkymättömään kuoreen.

Sopiva ikä lehden saamiseen

Lehti tulee jakaa tulevaisuudessa nuorille seitsemännellä tai viimeistään kahdeksannella luokalla, koska seksiasiat tulevat silloin nuorille ajankohtaisiksi. Yhdeksännen luokan syyslukukausi on jo liian myöhään, mikäli halutaan tarjota nuorille lainkaan ehkäisevää valistusta sekä uutta tietoa.

Lehden tarpeellisuus ja merkitys nuorten näkemänä

Lehti on nuorten mielessä tarpeellinen myös tulevaisuudessa. Lehti toimii tiedonlähteenä, oikaisee virheellistä tietoa ja uskomuksia sekä lievittää ahdistusta ja pelkoa. Lehdestä halutaan tukea omille ajatuksille ja tunteille. Lisäksi lehti voi toimia virittäjänä seksuaalikäyttäytymisen muutokseen sekä oman arvomaailman pohtimiseen.

7 POHDINTAA

7.1 Tutkimuksen luotettavuudesta

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta pohdittaessa on tarkasteltava koko tutkimusprosessia, ei vain teemahaastatteluja (Hirsjärvi & Hurme 1985, 128). Näin ollen perinteiset luotettavuuden tarkastelutavat eivät istu kvalitatiiviseen tutkimukseen. Tämän tutkimuksen luotettavuuden arviointiin käytän Tynjälän (1991) käsitteistöä, joka perustuu Lincolnin ja Cuban (1985) ajatukseen useista todellisuuksista. Tällä tarkoitetaan, että ei ole olemassa yhtä konkreettista todellisuutta, vaan että tutkimus tuottaa tietyn näkökulman ilmiöstä, ei objektiivista totuutta. (Ks. myös Niiranen 1990, 41-46.) Tynjälä (1991) esittää, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa perinteinen sisäinen validiteetti voidaan korvata käsitteellä vastaavuus (credibility) ja ulkoisen validiteetti käsitteellä siirrettävyys (transferability). Reliabiliteettia puolestaan vastaa tutkimustilanteen arviointi (dependability) ja objektiivisuutta vahvistettavuuden käsite (confirmability).

Vastaavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkimuksen tuottamat löydökset ja tulkinnat vastaavat tutkittujen monia todellisuuksia. Vastaavuutta voidaan parantaa esimerkiksi tutustumalla tutkittavien kulttuuriin perusteellisesti, jolloin mahdollisuus väärin löydöksiä nostaminen oleelliseksi sekä väärin tulkintojen tekeminen vähenee. (Niiranen 1990.) Aineiston keruu teemahaastattelun avulla ei ole aito tilanne siinä mielessä, että tilanne on tarkoituksella järjestetty. Tutkijan tulee kuitenkin olla selvillä haastateltavien kulttuurista kyetäkseen tulkitsemaan heidän vastauksiaan mahdollisimman hyvin ja nostamaan oleelliset löydökset esiin aineistosta. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (1997, 203; ks. myös Moilanen 1991, 125) toteavatkin, että haastattelussa on ratkaisevaa, miten haastattelija osaa tulkita tutkittavan vastauksia. Heidän mukaansa vastaukset voivat saada eri merkityksiä kulttuurista ja merkitysmaailmoista riippuen. Itse nuorena ihmisenä sekä myös yläasteen liikunnanopettajana ja terveystieteiden toteuttajana minulla on käsitys yhdeksäsluokkalaisten kulttuurista ja ajatusmaailmasta yleensä sekä myös heidän seksuaalikulttuuristaan. Nuorten puhetyyli ja sanontojen merkitykset ovat tuttuja ja koulu,

erityisesti liikunnanopettajan työ, tarjoaa monenlaisia keskustelutilanteita nuorten kanssa. Lisäksi suorittamani esitutkimus lisäsi tietouttani tutkittavasta ikäryhmästä. Varsinaista tutkimusta suorittaessani tarkistin myös haastattelutilanteessa haastateltavien vastauksia varmistuakseni, että olin ymmärtänyt heidät oikein. Mikäli vastaus vaikutti itsestäni epäselvältä, pyysin haastateltavaa vastaamaan kysymykseen toisin sanoin tai toistin itse vastauksen ja kysyin, vastasiko se hänen ajatustaan asiasta. Moilanen (1991, 127-128) mainitsee kuitenkin, että tulkinta ei voi koskaan olla ennakkoluulotonta, vaan siihen vaikuttavat tutkijan ennakkokäsitykset. Mitä paremmin tutkija tiedostaa ennakkokäsityksensä sekä myös ennakkokäsitystensä muutokset tutkimusprosessin aikana, sitä paremmin tulkinta onnistuu.

Vastaavuutta paransi varmasti myös teemahaastattelurungon testaaminen neljällä eri ryhmällä ennen varsinaista tutkimusta. Näin varmistuin sen pätevydestä sekä sain myös paremman käsityksen haastattelutilanteen luonteesta. Esitutkimus kehitti lisäksi haastattelutaitojani, mikä voidaan katsoa tutkimuksen luotettavuutta lisääväksi tekijäksi. Toisaalta purkaessani haastatteluaineistoa havaitsin jättäneeni käyttämättä muutamia hyviä jatkokysymyksen paikkoja, joilla olisin saanut hankittua vielä syvempää tietoa. Tämä heikentää hieman sisältövalidiutta (Hirsjärvi & Hurme 1985, 129). Näitä menetyksiä oli kuitenkin jo selvästi vähemmän verrattuna esitutkimuksen haastatteluihin.

Tutkimusprosessi oli hyvin katkonainen kokonaisuutta ajatellen. Etenkin haastattelujen tekemisen ja analysoinnin välillä kului paljon aikaa. Pitkän tauon seurauksena työhön tarttuminen oli välillä vaikeaa, mutta toisaalta se myös selkeytti ajatuksiani tutkimusongelmasta sekä siitä, mihin tutkimuksellani todella pyrin. Viitekehityksen pitkäaikainen muokkaaminen ja etenkin viestintätieteeseen tutustuminen antoi itselleni kokonaisvaltaisemman kuvan tutkimuksestani. Se taas aiheutti lisäkysymysten heräämisen sekä osoitti puutteita aineistonkeruussani. Tutkimuksen alkuvaiheessa sekä oikeastaan läpi koko tutkimusprosessin vaikeutena oli myös muiden vastaavanlaisten tutkimusten puute, jolloin ei ole ollut mitään todellista, mihin verrata omaa

selvitystään. Tutkimusprosessin edetessä tutkimuksen eri osat kuitenkin selkiytyivät. Etenkin tarkempi paneutuminen kvalitatiivisen tutkimuksen ja naturalismin periaatteisiin vapautti tutkimusprosessia ja teki siitä luovemman.

Aineiston analyysiin käytin teemoittelua, mikä on mielestäni tarkoituksenmukainen analysointitapa tutkimusongelmaa ajatellen. Tarkoituksenahan on kehittää nuorille suunnattua sukupuolivalistuslehteä ja ennalta määritetyiltä teema-alueilta haluttiin tietoa. Suoraranta ja Eskola (1992) toteavat, etteivät teemoittain järjestetyt ja vastauksista irrotetut sitaatit osoita kovin pitkälle menevää analyysiä ja johtopäätöksiä. Kuitenkin katson kyseisen analysointitavan palvelevan tutkimusongelmaa ja luovan suuntaviivoja sukupuolivalistuslehtisen kehittämiseen ainakin tälle ikäryhmälle. Teemoittelun ei tarvitse merkitä kangistunutta menetelmää, vaan sen avulla voidaan myös luoda ja löytää uusia tulkintoja ja merkityksiä.

Vaikeuksia analysoinnissa aiheuttivat haastateltavien mielipiteet vanhempien kirjeen tarpeellisuudesta ja merkityksestä. Nuorten kaksijakoinen suhtautuminen kirjeen antamiseen vanhemmille antoi viitteitä jostain taustalla olevasta ilmiöstä, mutta en kyennyt aineiston pohjalta ratkaisemaan arvoitusta. Tulkinta jäi näin vajavaiseksi, eikä vastaa miksi-kysymykseen.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa perinteinen ajatus ulkoisesta validiteetista on mahdoton. Tutkimustulosten siirrettävyys toiseen kontekstiin riippuu siitä, miten samanlaisia tutkittu ja soveltava konteksti ovat. (Niiranen 1990; Tynjälä 1991.) Siirrettävyyden mahdollisuus jätetään tutkimuksen hyödyntäjän pohdittavaksi. Jotta tarkastelu olisi mahdollista, tutkijan on kuvattava aineistoaan ja tutkimustaan riittävän yksityiskohtaisesti. Olen tulososassa tuonut esille sitaateissa aineiston osia, jotka ovat olleet tulkinnan ja teemoittelun pohjana. Uskon tutkimustulosten antavan suuntaa sukupuolivalistuslehden suunnitteluun. Tämän tutkimuksen pääasiallisena merkityksenä onkin sovellettavuus, kuitenkin harkinnanvaraisesti. On muistettava, että tutkimustilannetta leimaa tutkijan ja tutkittavien välinen ainutkertainen vuorovaikutus, eikä se näin voi toistua samanlaisena. Kerätty aineisto, tulkinta ja siitä saadut tulokset heijastavat hetken todellisuuksia. (Niiranen 1990, 26-27; Hirsjärvi & Hurme 1985, 129.) Lisäksi laajemmin ajatellen

nuorten maailma, mielipiteet, arvot jne. muuttuvat jatkuvasti, jolloin tämän hetken todellisuus ei välttämättä päde tulevaisuudessa. Ulkopuolisen harkittavaksi jää, kuinka paljon hän katsoo voivansa hyödyntää näitä tutkimustuloksia.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa korostetaan tutkijan sijasta aineiston objektiivisuutta. Tämän vuoksi tutkimusprosessi on dokumentoitava huolellisesti, jotta ulkopuolisen tarkastajan on mahdollisuutta seurata tutkimuksen kulkua ja arvioida sen luotettavuutta. Näin kyse onkin itse asiassa tutkijan luotettavuudesta ja rehellisyydestä kuin objektiivisuudesta. (Tynjälä 1991, 392.) Tässä tutkimuksessa hyväksytään subjektiivisuuden väistämättömyys sekä naturalismin mukaisesti tutkijan ja tutkittavien erilaiset todellisuudet.

Koska aineisto oli tallennettu nauhalle, ei kaikkien nonverbaalisten viestien tulkitseminen ja kuvailu ollut mahdollista. Haastattelujen sanatarkka litterointi pian haastattelujen tekemisen jälkeen sekä äänensävyjen huomioon ottaminen puhutun tekstin tulkinnassa tarkensi kuitenkin osaltaan dokumentointia. Aineistoa oli näin mahdollista tarkastella paremmin kokonaisuutena. Kun luokittelin aineistoa, pyrin myös tarkastelemaan nuorten kommentteja suhteessa koko keskusteluun, en vain irrallisena vastauksena kysymykseen. Mikäli haastateltavan äänensävy vaikutti puhutun tekstin merkitykseen tavalla, mikä ei ollut sanoista tulkittavissa, merkitsin sen sulkuihin. Lisäksi kirjoitin jokaisen haastattelun jälkeen tuntemuksia haastattelutilanteesta.

Naturalismissa korostuu harkinnanvarainen otos, koska sillä voidaan parantaa aineiston kattavuutta. Satunnaisotannalla saatettaisiin syrjäyttää poikkeavat tapaukset. Harkinnanvarainen otanta antaa myös mahdollisuuden parhaimman perustan saamiseksi teorian muodostamiseen. Tämän tutkimuksen otos koostui vapaaehtoisista, samassa luokassa opiskelevista oppilaista, jotka useassa tapauksessa muodostavat luonnollisen ryhmän kouluympäristössä. Vapaaehtoisten voidaan ajatella suhtautuvan myönteisemmin tutkimustilanteeseen ja mahdollisesti he kykenevät ilmaisemaan itseään vapautuneemmin ja selkeämmin. Lisäksi he ovat mahdollisesti

motivoituneempia tuomaan oman mielipiteensä julki. Tästä tutkimuksesta saadut tulokset ovat myös samansuuntaisia aiempien tutkimustulosten kanssa (vrt. esim. Hannonen 1993; Kivistö & Mäntymaa 1994; Snell 1993).

Tutkimukseen osallistuneet nuoret olivat kaikki Keski-Suomesta. Mielipiteet lehdestä olisivat voineet olla toisenlaisia, jos tutkimukseen osallistuneet nuoret olisivat olleet esimerkiksi Pohjois-Suomesta. Kyläkoulun oppilaat toivat tosin monipuolisuutta haastateltavien taustaan kaupunkilaisnuoriin verrattuna. Lisäksi koulujen valinta vaikutti varmasti tutkimuksen tuloksiin, koska osa haastateltavista oli saanut 16kuustoista-lehden koulussaan jo edellisvuonna. Näin ollen lehti oli heille jo ennestään tuttu, mikä vaikutti mielipiteisiin. Toisaalta osa haastateltavista osallistui myös Nykäsen (1996) tekemään tutkimukseen 16kuustoista-lehdestä, joten mahdollinen samansuuntaisuus tuloksissa on merkinä niiden luotettavuudesta. Tässä yhteydessä haluan korostaa tulosten harkinnanvaraista ja varovaista soveltamista, koska löydösten sovellettavuus riippuu nyt tutkitun ja soveltavan kontekstin empiirisestä samankaltaisuudesta (Niiranen 1990, 27).

Ryhmähaastattelutilanne saattaa aiheuttaa sosiaalista painetta yhtyä yleiseen mielipiteeseen (Hirsjärvi ym. 1997, 207). Tässä tutkimuksessa haastattelutilanteessa oli havaittavissa ryhmäpaineen vaikutus, mikä saattoi vaikuttaa hieman tuloksia muuttavasti. Esimerkiksi keskusteltaessa vanhempien kirjeestä muutamissa ryhmissä kaikki olivat antaneet kirjeen tai eivät olleet. Näinhän voi toki olla, mutta haastattelutilanteessa oli aistittavissa ryhmän mielipiteeseen yhtyminen oman mielipiteen kustannuksella. Jokaisen haastattelun alussa pyrin kuitenkin minimoimaan ryhmäpaineen vaikutuksen rohkaisemalla haastateltavia tuomaan oman mielipiteensä esille, vaikka se olisikin yleisen mielipiteen vastainen. Korostin lisäksi monipuolisten mielipiteitten tärkeyttä lehden kehittämisessä, jolloin "väärää" mielipiteitä ei ollut olemassa.

7.2 Tuloksista

Laadullisen aineiston analyysillä pyritään luomaan aineistoon selkeyttä ja siten tuottamaan uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Analyysillä tiivistetään aineiston informaatio, jolloin aineistosta muodostuu selkeää ja mielekästä. (Eskola & Suoranta 1996, 104.) Tutkimuksen tuloksena on aineiston pohjalta tapahtuva ilmiöiden tulkitseminen ja usein myös niiden tarkka kuvaaminen (Pyörälä 1994, 8). Tutkimuksessani olen pyrkinyt kuvaamaan nuorten mielipiteitä 16kuustoista-lehdestä sekä tulkitsemaan niitä. Tulkinta on auttanut ymmärtämään jonkin verran ilmiöitä, jotka liittyvät nuorten sukupuolivalistuslehden lukemiseen ja siihen asennoitumiseen. Induktioon perustetussa tutkimuksessa yritetään järjestää aineisto muotoon, josta on mahdollista muodostaa merkityksellisiä luokitteluja, ominaisuuksia ja ulottuvuuksia materiaalin pohjalta. Tarkoituksena on löytää yleinen piirre, joka liittää aineiston eri osat toisiinsa. (Grönfors 1985, 30-31.) Tuloksista on syntynyt myös suuntaa antava sukupuolivalistus-lehden malli, jossa olen luokitteluja ja ominaisuuksia muodostamalla pyrkinyt selittämään yhteyksiä eri ilmiöiden välillä sekä vastaamaan kysymykseen “miksi”. Käytän malli-sanaa tässäkin yhteydessä erittäin varovaisesti, koska kyse ei ole valmiista ja todellisesta mallista vaan pikemminkin hahmotelmasta.

Tutkimuksen mukaan 16kuustoista-lehdessä on paljon kehitettävää, jotta se miellyttäisi nuoria ja vastaisi heidän seksuaalitietouden tarpeitaan. Ongelmaksi ei muodostu nuorten kiinnostuneisuus seksuaaliasioita kohtaan, koska kuten tulokset osoittavat, heitä kiinnostaa kaikki seksuaalisuutta koskeva tieto. Kysymys onkin siitä, kuinka hyvin yhteiskunta onnistuu 16kuustoista-lehdellään vastaamaan tähän tarpeeseen. Nuoret kokevat, että heille tarjottava valistus aliarvioi sisällöltään heidän kehitystasoaan.

Haastateltavien mielipiteet ja korjausehdotukset lehden ulkoasusta noudattelivat pitkälle journalistiikan alalla tehtyjen tutkimusten tuloksia (Kivistö & Mäntymaa 1994; Snell 1993). Yleisesti ottaen haastateltavat olivat nuoresta iästään huolimatta erittäin tarkkoja ulkoasua koskevissa asioissa. Tarkkuuteen yhdistyi myös selkeä näkemys siitä, kuinka asiat heidän mielestään tulisivat olla.

Nuoret ovat tottuneet visuaaliseen viestintään ja ovat myös taitavia kuvanlukijoita. Kuvien on oltava tasoltaan hyviä ja selkeitä ja niiden tulee olla yhteydessä tekstiin, ei pelkkänä lisänä. Sukupuolitauteja kuvaavia "ötököitä" lukuun ottamatta 16kuustoista-lehden kuvien ja tekstin välillä ei nuorten mielestä ollut riittävää yhteyttä. Kuvien koon suurentaminen tai määrän lisääminen ei välttämättä myöskään lisännyt kiinnostusta. Kuvilla oli oltava merkitystä katsojalle. Hyvä kuva auttaa samastumaan jutun kohteeseen ja sekä tukee erilaisten tilanteiden ymmärtämistä. Esimerkiksi 16kuustoista-lehdessä kuvattuun poikaan ei voitu samastua, koska poika näytti liian nuorelta. Haastateltavat toivoivat seuraavaan 16kuustoista-lehteen kuvia nuorista ympäristössä, jonka myös lukijat voisivat kokea omakseen tai ainakin todelliseksi. Toisena vaihtoehtona olivat taas täysin fiktiiviset asiasisältöiset sarjakuvat, joilla voitaisiin myös korvata tekstiä. Sarjakuvien toivottiin olevan humoristisia ja tuovan rennompaa vaikutelmaa lehteen.

Tuloksista ilmeni selvästi, ettei lehden iso koko tee lehdestä hyvää, mikäli koolla ei ole painoarvoa. 16kuustoista-lehti olisi nuorten mielestä kyseisellä sisällöllä voitu mahduttaa puolta pienempään tilaan. Iso lehti oli kömpelö, eikä sitä voinut tarvittaessa kätevästi kuljettaa laukussa tai piilottaa. Lehden koko ei antanut mahdollisuutta yksityisyyteen, koska iso koko sekä myös lehden värikäs ulkoasu herättivät ulkopuolisten huomiota.

16kuustoista-lehdessä käytetyn fontin toivottiin oleva hiukan nykyistä selkeämpää. Fontti ei saisi hidastaa lukemista tai aiheuttaa kiinnostuksen lopahtamista, koska juttua ei jakseta epäselvän kirjasintyylin vuoksi lukea. Selkeys ei kuitenkaan saa merkitä fontin muuttamista perinteiseksi ja tylsäksi.

Lehden nimenä ollut 16kuustoista ei miellyttänyt nuoria, koska 15-vuotiaat haastateltavat eivät voineet samastua nimeen. Lisäksi nuorista lehden nimestä tuli voida päätellä, mistä lehti kertoo. Iän laittamista lehden nimeksi kritisoiitiin myös siksi, että se antoi vaikutelman seksiasioiden kuulumisesta vain 16-vuotiaille tai vanhemmille. Nuoret saattavatkin vältellä seksuaalisuuteen liitettäviä rajoituksia ja moralisointia.

Lehden taitolta odotettiin värikkyttä, selkeyttä ja mielenkiintoisuutta. Ulkoasulla ja erityisesti kansilehdellä oli suuri merkitys lehden ensisijaiseen kiinnostavuuteen eli avattiinko lehteä vai ei. 16kuustoista-lehden kannen keltainen väri herätti tarvittavaa kiinnostusta ja nuoret pitivät värikkydestä ja räväkkyystä yleensä, vaikka juuri keltainen sävy ei kaikkia miellyttänytkään. Kansilehden logoa olisi jatkossa muutettava suuremmaksi ja kuvaamaan lehden sisältöä. Lehden juttujen ilmava asettelu sekä osuva ja selkeä otsikointi voidaan säilyttää tulevaisuudessa. Nuoret totesivat lehden vahvuudeksi sen ei-koulukirjamaisuuden. Ehkä sukupuolivalistusmateriaalit saavatkin myönteisemmän vastaanoton, jos ne eivät edusta mitään, mihin nuoret liittävät negatiivisia asenteita ja tunteita. Tämä osoittaa, kuinka pienestä sanoman hyväksyttävyydestä tai hylkäyksestä voi olla kiinni. Kohderyhmän ominaisuuksien tunteminen on näin oleellista (ks. Ray & Donohew 1990, 161; McQuail 1983, 190-191).

16kuustoista-lehti ei onnistunut vastaamaan nuorten tiedon tarpeeseen, kuten osoitti jo Nykäsen (1996) tekemä selvitys 8-luokkalaisten mielipiteistä lehteä kohtaan. Kaikki lehden tarjoama tieto oli kyllä tervetullutta, mutta suurimmaksi ongelmaksi nousi asioiden tuttuus. Lehdessä olevista asioista tiedettiin jo, koska koulussa oli ollut seksuaalivalistusta tai koska asiat olivat jo elettyjä. Tutkimusten mukaan esimerkiksi 15-vuotiaista nuorista neljänneksellä on jo kokemusta yhdynnästä, joten lehden tarjoamat perustiedot yhdynnästä ovat osalle jo sekä tiedollisesti että kokemuksellisesti tuttua asiaa (Pötsönen 1993, 55; Pötsönen 1995, 23-24). Toisaalta kuitenkin juuri yhdyntä ja seksi olivat asioita, joista haluttiin eniten lisää tietoa. Nuoret halusivat tietää, kuinka yhdyntä tapahtuu ja kuinka sen pitäisi mennä, kun "se menee oikein". Osaamattomuus ensimmäisessä yhdynnässä ei jännitä enää ainoastaan poikia, vaan myös tytöt kokevat tarvitsevansa tietoa, kuinka toimia tai mitä heiltä odotetaan. Seurustelu- ja seksialoitteet eivät enää kuulu yksinomaan pojille kuten ennen (Pötsönen & Välimaa 1995, 43).

Sukupuoliroolien muuttumisesta kertoo myös erityisesti tyttöhaastateltavien reaktiot ensimmäistä yhdyntää ja kondomia koskevia juttuja kohtaan. Nuoria ärsyttivät tekstissä maininnat, joissa todettiin, että 'myös tytöt voivat ostaa kondomeja' tai että 'tyttöön voi sattua ensimmäisellä yhdyntäkerralla'. Tämä osoittaa, etteivät tytöt enää välttämättä koe itseään passiivisiksi

osapuoliksi seksuaaliasioissa, eikä heitä myöskään tulisi siihen kasvattaa. Lisäksi vaikuttaa, että tytöt ovat kyllästyneitä olemaan mm. ehkäisyasioissa päävastuunkantajina ja haluavat myös poikien vastuun tuotavan esille.

Negatiivisen reaktion aiheutti myös piirretty naisen kuva, jonka koettiin olevan paljastavampi kuin vastaava miehen kuva. Ehkä tämä kieli siitä, että nuoret tytöt ovat murtamassa perinteistä ja hyväksytyäkin ajattelua naisesta seksuaaliobjektina.

Seksuaalisen sosialisoinnin ja seksuaalikasvatuksen kautta opitaan sopiva ja sallittu seksuaalikäyttäytyminen sekä pojille että tytöille (Huopainen 1992, 37-46; Nummelin 1997, 23-26; Parker, Herdt & Carballo 1991). Koska nuorten seksuaalikasvatuksen toteuttajat ovat aikuisia ja näin kohderyhmän ulkopuolisia henkilöitä, on vaarana, että valistajat välittävät juurtuneita ja vääräkin roolimalleja ja käyttäytymismuotoja suunnittelemiensa valistussanomien kautta. Jokaisella meistä on oma subjektiivinen näkemys sukupuolirooleista. Seksuaalivalistusmateriaalien kehittäjien sekä yleensä seksuaalikasvatuksen toteuttajien yhtenä haasteena voidaankin nähdä kohderyhmän asenteiden ja arvojen muuttumisen tiedostaminen sekä pyrkimys toteuttaa seksuaalikasvatusta omien näkemysten kautta antamatta niiden kuitenkaan täysin hallita tai vääristää kasvatuksen sisältöä.

Vaikuttaisi, että nuorten asenteet homoseksuaalisuutta ja muita seksuaaliryhmiä kohtaan ovat vaihtuneet hämmennyksestä ja inhosta kiinnostuneisuuteen ja hyväksyntäänkin. Hannosen (1993) mukaan negatiivisimmin *Sextiin*-lehden artikkeleista suhtauduttiin juuri homoseksuaalisuuteen. Tässä tutkimuksessa ilmeni, että nuoret päinvastoin toivoivat eri seksuaaliryhmistä objektiivista tietoa näiltä ihmisiltä itseltään. Seksuaalikasvatuksen toteuttajat eivät nuorten mukaan juurikaan puhuneet esimerkiksi homoseksuaalisuudesta saati muista seksuaalisuuden muodoista ja koulukirjojen todettiin tarjoavan melko naurettavan kuvan mm. homoseksuaaleista.

Homoseksuaalisuudesta on keskusteltu vilkkaasti joukkoviestimissä viime aikoina. Näyttää, että homoseksuaalisuus onkin saavuttanut keskinäisviestinnän tason ja löytänyt tiensä ihmisten

päiväjärjestykseen (ks. DeVito 1991, 477; Wiio & Puska 1993 46, 48-51). Vaikka ei voida puhua yleisestä asennemuutoksesta, vaikuttaa, että nuoriso suhtautuu vähemmän ennakkoluuloisesti mm. homoseksuaaleihin kuin vanhempi väestö.

Nuoret kritisoivat, ettei lehdessä puhuttu muista ehkäisymenetelmistä kuin kondomista. E-pillereiden käyttö on yleistynyt tytoilla viime vuosien aikana ja neljännekselle 15-vuotiaista nuorista E-pillerit ovatkin jo ajankohtainen ehkäisymenetelmä (Kontula & Rimpelä 1988; Pötsönen 1993, 59). Nuoret halusivat ennen kaikkea monipuolista, objektiivista ja puolueetonta tietoa, jonka perusteella he saattoivat tehdä omia päätöksiä. Mm. ehkäisymenetelmistä, etenkin E-pillereistä, haluttiin tietää käyttötavat sekä edut ja haitat, jotta jokainen voisi valita itselleen ja elämäntilanteeseensa parhaiten sopivan ehkäisymenetelmän. Valistussanomien ei saa aliarvioida nuorten tietoa ja kokemusta sekä kykyä tehdä oman terveytensä kannalta järkeviä päätöksiä.

Kokonaan lehdestä puuttuvia aiheita olivat lisäksi abortti, raskaus ja insesti. Insestistä on puhuttu paljon joukkoviestintävälineissä viime vuosina, mikä voi olla yksi syy siihen, että nuoret haluavat siitä tietoa. Nuoret, sekä tytöt että pojat, ovat myös huolissaan ei-toivotuista raskauksista. Jälkiehkäisyjuttu koettiin huojennuksena, koska se tarjoaa vielä ulospääsyn tukalasta tilanteesta ehkäisyn pettäessä. Aineistosta ei ilmene, miksi nuoria kiinnostaa tieto abortista. Voisi kuitenkin ajatella, että abortti saatetaan nähdä tapahtumana, joka voi koskettaa myös omaa elämää ja siksi siitä halutaan myös tietää. Abortti olisi se viimeinen keino pysäyttää ei-toivottu raskaus.

Eniten nuoret saivat uutta tietoa sukupuolitaudeista sekä niiden esiintymismääristä ja seurauksista, mikä noudattelee tehtyjen tutkimuksien tuloksia (Hannonen 1993; Nykänen 1996). Myös tieto hedelmättömyydestä sekä raskaudenkeskeytyksistä Pohjoismaissa oli uutta. Nuoret toivoivat taudeista olevan tietoa jatkossakin. Tautien olemassaoloa lehdessä tukevat myös tilastot, joista ilmenee sukupuolitautilien, kuten klamydian ja kupan, esiintymismäärien kääntyneen jälleen nousuun. Hi-virusten kantajien lukumäärä lisääntyy jatkuvasti Suomessa ja etenkin muualla

maailmassa. Nuoret matkustelevat enenevässä määrin ja heidän tulee ehdottomasti tietää HIV:n tartuntavoista ja seurauksista. (HIV-infektio Suomessa 1997; Kansanterveyslaitoksen vuosiraportti 1996d, 1996e).

Lehden tarjoamaa uuden tiedon määrää on kuitenkin vaikea arvioida, koska itseraportoitu uusi tieto ei välttämättä ole sama kuin todellinen uusi tieto. Erityisesti ryhmässä omaa tietämättömyyttä ei haluta tuoda julki.

Kondomi nousi 16kuustoista-lehden tärkeimmäksi asiaksi. Kondomin hankkiminen tuntui monille nuorista vaikealta asialta ja saatuun ilmaiskappaleeseen oltiinkin tyytyväisiä. Sukupuolielämää aloittelevat nuoret tarvitsevat helppokäyttöistä ja helposti saatavaa ehkäisyä, kuten kondomia, jottei ehkäisyä laiminlyödä ainakaan ehkäisyvälineen saamattomuuden vuoksi. Nuorten mielestä kondomi ja asettamisohje pitäisi sisällyttää lehteen jatkossakin, jotta kondomia osattaisiin käyttää ehkäisyn tullessa ajankohtaiseksi. Lisäksi haastateltavat pitivät kondomia tärkeänä, koska osa heidän ikäisistä nuorista oli jo aloittanut sukupuolielämänsä. Osa taas halusi kondomin tulevaisuuden yhdyntöjä varten. Kiinnostus kondomin voidaan tulkita positiivisena ilmiönä siinä mielessä, että nuoret ovat ymmärtäneet sen merkityksen raskauksien ja seksitautien ehkäisyssä.

16kuustoista-lehden kirjoitustyyli ja kieli onnistui tavoittamaan nuoret melko hyvin. Nuoret halusivat lukea asiallista ja neutraalisävytteistä tekstiä, joka ei tuominnut tai syyllistänyt lukijaansa. Kirjoitustyyliä ja kieltä kiiteltiin myös suoruudesta ja rehellisyydestä sekä ymmärrettävyydestä. Tekstissä ei oltu käytetty vaikeita termejä, vaan kieli oli helppotajuista (ks. Wiio 1989, 132-133, 143-144; Windsor ym. 1984, 115-121). Kuitenkin nuorten mielestä asioita olisi voitu käsitellä rennommalla ja humoristisemmalla kirjoitusotteella ilman, että teksti olisi vaikuttanut epäasialliselta. Seksuaalivalistus on ollut Suomessa perinteisesti hyvin vakavaluonteista. Ehkä nuorten toivomat humoristiset sarjakuvat ja rennompi kirjoitusote voisivat rikkoa tätä perinteistä jäykkyyttä ja lisätä luonnollista suhtautumista seksuaalisuuteen. Nuoretkaan eivät toivoneet asioista vitsailtavan mauttomasti.

Wiion (1992, 157) mukaan sanomaan liittyvä pelko saattaa herättää vastenmielisyyttä ja aiheuttaa näin sanoman torjumisen. 16kuustoista-lehden teksti ei sortunut pelottelemaan lukijaansa, joten sanoma tuskin herätti vastenmielisyyttä tässä mielessä (ks. myös McGuire 1973).

Aliarvioiva tai holhoava kirjoitustyyli ärsyttää lukijaa. Lapselliseksi koettu teksti torjutaan helposti. Tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että nuoret haluavat itseään käsiteltävän nuorina aikuisina. He haluavat myös lukea tekstiä, joka antaa laajasti tietoa, mutta ei kehota suoraan tiettyyn toimintaan. Päätös, miten käyttäydytään, halutaan tehdä itse. Terveysvalistusta on kyllä vaikea toteuttaa ilman, että siihen liittyy toivomus tietynlaisesta käyttäytymisestä. Kuitenkin olisi pyrittävä valistukseen, joka antaa kohderyhmälle tunteen omasta päätösvallasta, erityisesti henkilökohtaisissa asioissa kuten seksuaalisuudessa. Tätä voidaan kutsua ns. vapaavalintaiseksi terveystasvatukseksi (Nupponen 1991). Myös Tones (1990, 10-14) toteaa, että terveystasvatustajan tehtävänä on puolueettomasti esitellä paikkansapitävää tietoa. Yksilöllä on sen sijaan vapaus päättää, minkä tiedon haluaa omaksua ja miten sitä käyttää.

Lyhyiden juttujen lukemiskynnys näyttää olevan matalampi kuin pitkien, kuten tämäkin tutkimus osoitti (Kivistö & Mäntymaa 1994, 73-74; Snell 1993, 41-42). Nuoret kiittelivät 16kuustoista-lehden juttujen lyhyttä sekä myös selkeää ja osuvaa otsikointia. Toisaalta pitempiäkin juttuja jaksettaisiin lukea, jos ne olisi jaettu osiin väliotsikoin. Liian pitkältä näyttävä juttu ei innosta lukemaan ja kiinnostavaakin tietoa saattaa näin jäädä käymättä läpi. Väliotsikoiden avulla juttu voitaisiin silmäillä ja siinä käsiteltävästä asiasta saataisiin kokonaiskuva. Lisäksi lukija voisi näin helposti valita itseään kiinnostavat kohdat tekstistä, eikä koko juttu jäisi lukematta. Erityisesti juttuun "apuja & neuvoja" toivottiin väliotsikointia.

Samastumisen mahdollisuudella on suuri vaikutus sanoman kiinnostavuuteen sekä sanomaan asennoitumiseen (McQuail 1983, 190-191; Wiio 1989, 132; Windsor, ym. 1984, 115-121). Erityisesti joukkoviestinnän kautta toteutetussa terveystasvatuksessa samastumiskohteiden tarjoaminen on oleellista, koska välittömällä vuorovaikutuksella ei voida ohjata viestintätilannetta. 16kuustoista-lehteen ei pystytty samastumaan riittävästi, mikä vähensi lehden kiinnostavuutta ja

aiheutti negatiivista suhtautumista sanomaa kohtaan. Toivoessaan nuorten mielipiteitä sekä seksuaalisuuteen liittyviä tositarinoita ikäistensä elämästä haastateltavat etsivät juuri samastumisen kohteita. Samastumisella oli paitsi merkitystä sanoman kiinnostavuuteen, mutta se näytti myös lisäävän sanoman uskottavuutta tehden siitä itselle läheisemmän. Jatkossa mm. sukupuolitaudeista voitaisiin kertoa myös tositarinan avulla, jolloin taudeista jaksettaisiin lukea paremmin, ja ehkä se aktivoisi nuoria arvioimaan oman käyttäytymisensä mahdollisista seurauksista.

Lehteen jatkossa toivotuista nuorten mielipiteistä etsittiin myös oikeutusta omille ajatuksille sekä helpotusta omaan epävarmuuteen. Nuoret toivoivat mm. tosikertomusta täysin pieleen menneestä ensimmäisestä yhdynnästä ja sen jälkeisistä tuntemuksista. Muiden kertomat möhläykset antavat tunteen, ettei itse ole ainoa, joka voi epäonnistua. Lisäksi tiedot oman ikäisten seksuaalisesta kokeneisuudesta koettiin tärkeinä, koska etenkin pojilla on tapana liioitella kokeneisuuttaan. Epävarmuuden vähentäminen ja itsetunnon lisääminen tulisikin jatkossa olla lehden yhtenä päätavoitteena. Kontulan (1991b, 51) mukaan hyvät ja riittävän varhain omaksutut tiedot sukupuolisuudesta tukevat seksuaalisuuden tasapainoista kehitystä. Tietojen lisääntyessä syyllisyys ja ahdistuneisuus seksuaalisuutta kohtaan vähenee, mikä helpottaa myös keskustelua seksuaaliasioista sekä edesauttaa laadullisesti parempia seksuaalikokemuksia.

Kiinnostavuuteen vaikuttavia tekijöitä olivat myös lehden ulkoasuun liittyvät seikat, kuten värikkyys ja kansilehti. Kirkkaalla värityksellä ja huomiota herättävällä kuvarikkaalla kannella voidaan herättää lukijan huomio ja ensikiinnostus, mutta mikäli lehden sisältö ei ole lukijasta riittävän mielenkiintoinen, eivät ulkoasulliset seikat pysty korvaamaan tätä puutetta.

Nuorille suunnattu ihmissuhde- ja sukupuolikasvatus tarkastelee seksuaalisuutta usein pääasiassa biologisesta näkökulmasta, mikä on hyvin mekaanista. Kuten 16kuustoista-lehtikin, se keskittyy fyysisen hyvinvoinnin ylläpitämiseen ja parantamiseen lääketieteellisessä mielessä. Tunteista, kuten rakastumisesta, suhteen rikkoutumiseen liittyvästä surusta, seksuaalisuuteen liittyvistä tunne-elämyksistä tai yleensä ihmissuhteista ei puhuta. Nuoret imevät tietoa tunteista mm.

elokuvista ja kirjoista, mitkä saattavat antaa puutteellisen tai epätodellisen kuvan seksuaalisuudesta. (Kontula 1991b, 38-43; Liinamo 1993, 70-71; Pötsönen & Välimaa 1995, 37-38.)

Tämäkin tutkimus osoitti, että nuoret kaipaavat kipeästi tietoa tunteista. Koulun seksuaaliopetus ei pysty täyttämään tätä aukkoa, eikä vanhempien kanssa myöskään juuri keskustella. Nuoret haluavat tietää vastakkaisen sukupuolen ajatuksista, tunteista ja odotuksista. Lisäksi he haluavat helpotusta pelkoihinsa ja epävarmuuteensa. Tulevaisuudessa seksuaalivalistusmateriaalien kehittämisessä tulisi paneutua enemmän juuri seksuaalisuuteen liittyvien tunneasioiden selvittämiseen. 16kuustoista-lehden ongelmana on, että varat lehden tekemiseen tulevat tartuntatautirahastosta, jolloin pääpaino lehdessä on seksitaudeilla. Kuitenkin mm. koulukirjoissa ja kouluopetuksessa on mahdollisuus paneutua tunneasioihin. Esteeksi voi muodostua ainoastaan opettajan kykenemättömyys käsitellä asiaa. Suurimmalla osalla opettajista onkin valitettavasti puutteita valmiuksissaan toteuttaa seksuaalikasvatusta.

Aarva (1991, 26) toteaa, että terveysvalistuksessa pyritään ottamaan huomioon kohderyhmä, mutta koska se on useimmiten suurempi kuin yksi henkilö, valistusta suunnittelevien on mahdotonta sisällyttää sanomaansa jokaisen vastaanottajan omaa näkemystä elämästään. (Ks. myös McQuail 1983, 190-191; Ray & Donohew 1990, 161.) Tämän vuoksi olisi erittäin tärkeää saada aikaan yhteistyötä kaikkien yhteiskunnassamme seksuaalikasvatusta toteuttavien osapuolien kanssa. Näitä osapuolia ovat opettajat, vanhemmat, terveydenhuoltohenkilöstö ja seksuaalivalistusmateriaalien tuottajat sekä nuoret itse. Esimerkiksi opettajilla ja varsinkin vanhemmilla on erinomainen mahdollisuus suunnitella seksuaaliopetus nuoren elämäntilanteeseen sopivaksi, koska he ovat jatkuvassa kontaktissa vastaanottajan kanssa. 16kuustoista-lehteäkin tulisi käsitellä koulussa, ettei se jäisi vain irralliseksi tuotokseksi.

Mikäli 16kuustoista-lehteä tarkastellaan virittävyden kannalta siinä mielessä, kuinka paljon se sai aikaan keskustelua, voidaan todeta, että sen virittävyys on huono. Lehti sai aikaan keskustelua pääasiassa nuorten kesken ja nämäkin keskustelut vaikuttivat melko pinnallisilta. Tämä tulos

eroaa mm. Hannosen (1993) tekemästä tutkimuksesta *Sextiin*-lehden vastaanotosta, jossa todettiin nuorten käyneen runsaasti keskustelua lehdestä kavereiden, seurustelukumppanin sekä jonkun verran vanhempien kanssa. Hannosen tutkimuksessa ei tosin selvitetty, millä tasolla keskustelut liikkuvat. Nykäsen (1996) tekemä pienimuotoinen selvitys 8-luokkalaisten mielipiteistä *16kuustoista*-lehdestä noudattelee taas tästä tutkimuksesta saatuja tuloksia. Sen mukaan nuoret eivät juurikaan keskustelleet lehdestä kenenkään kanssa. On vaikea sanoa, mistä tämä muutos johtuu. *Valistus*-lehden tekstisisällössä ei ole tapahtunut suuria muutoksia vuosien varrella, joten keskustelu ei ole tämän vuoksi voinut vähentyä. Mahdollista on, että Nykäsen ja omaan tutkimukseeni valituissa kouluissa toteutetaan keskimääräistä enemmän seksuaalikasvatusta. Näin ollen lehden tarjoama tieto ei hetkauta nuoria riittävästi, jotta keskustelua syntyisi. Toisaalta voidaan pohtia, onko koulujemme seksuaalikasvatus tai muu yhteiskunnan toteuttama seksuaalikasvatus kehittynyt viime vuosina *Valistus*-lehden sisällön pysyessä samana. Lisäksi osa haastateltavista oli saanut lehden jo edellisvuonna, joten sen tuttuus on myös saattanut vähentää keskustelua.

Kontulan (1991b, 41-42) mukaan noin neljäsosa nuorista ei koskaan puhu seksuaaliasioista vanhempiensa kanssa. Vanhemmille tarkoitettu kirje ei myöskään onnistunut lisäämään keskustelua seksuaaliasioista nuorten ja vanhempien kesken. Nuoret, jotka suhtautuivat negatiivisesti kirjeeseen eivätkä antaneet sitä vanhemmilleen, eivät uskoneet vanhempiensa olevan edes kiinnostuneita kirjeestä. Toisaalta vanhempien ei taas haluttu sekaantuvan omaan sukupuolielämään. Positiivisesti kirjeeseen suhtautuvat halusivat vanhempien tietävän omasta kehityksestään ja lisäksi he uskoivat vanhempienkin hyötyvän kirjeestä. Ehkä nuorten kaksijakoinen suhtautuminen kirjeeseen kuvastaa perheen asennoitumista nuorten seksuaalisuuteen sekä yleensä kykyä kommunikoida nuorensa kanssa. Olisikin mielenkiintoista haastatella tähän tutkimukseen osallistuneiden nuorten vanhempia, jolloin olisi mahdollista saada todenmukaisempi kuva vanhempien suhtautumisesta nuorten seksuaalisuutta koskeviin asioihin.

Vaikka osa nuorista pitikin kirjettä turhana, on kirjeen mukana olo jatkossa kuitenkin perusteltua. Vähäinenkin vanhempien aktivointi keskusteluun on tarpeellista. Nuoret myös pitivät kirjettä

hyvänä asiana, koska se oli "pehmentävä lasku" todellisuuteen. Koko lehden näyttäminen olisi osan mielestä ollut vanhemmille liikaa, mikä osoittaa myös osan vanhemmista olevan vielä tietämättömiä nuortensa kehityksestä. Nuoret pitivät erittäin tärkeänä, että päätöksen kirjeen antamisesta sai tehdä itse.

Nuoret kokivat 16kuustoista-lehden tarpeelliseksi, vaikka se ei heille kovin paljon uutta tietoa kyennytään tarjoamaan. Nuoret suhtautuvat siis sukupuolivalistukseen pääasiassa myönteisesti. Turhautuminen tai negatiivinen asennoituminen johtui samojen tuttujen asioiden "jauhamisesta" sekä tiedon liian myöhäisestä ajoittumisesta, ei siitä, että sukupuoliasiat olisi koettu aiheena tylsäksi. (Wiio 1989, 225; Windsor ym. 1984, 115-119.) 16kuustoista-lehti toivottiinkin jatkossa jaettavan aikaisemmin, useimpien mielestä kahdeksannella tai jo seitsemännellä luokalla. Ehkä sopiva aika lehden lähettämiseksi olisi kahdeksas luokka, syksy tai alkukevät, koska 15-vuotiaat yhdeksäsluokkalaiset haastateltavat kokivat hekin olevansa jo liian vanhoja saamaan 16kuustoista-lehden tasoista tietoa. Myös Kontulan ja Meriläisen (1988, 88-95) tutkimuksen mukaan 13-17-vuotiaiden mielestä sopivin ikä antaa koulussa tietoa raskaaksi tulosta ja yhdynnästä on 13 vuotta. Tämäkin puoltaa lehden lähettämistä aikaisemmin. Lisäksi tämän tutkimuksen haastateltavat totesivat nuorten, jotka eivät pysty keskustelemaan vanhempiensa kanssa sukupuoliasioista, tarvitsevan lehteä erityisesti ja ajoissa.

Pohdinta, kenen tarpeesta ja tarpeeseen seksuaalivalistusmateriaalit on suunniteltu, synnyttää paljon kysymyksiä ja voisi johtaa syvälliseenkin tarkasteluun. En pohdi asiaa tässä sen tarkemmin mutta vaikuttaa, että useimmat valistussanomiat pohjautuvat kuitenkin seksuaalikasvattajien näkemykseen nuorten tarpeista siitäkin huolimatta, että uusimpia nuorten seksuaalisuutta koskevia tutkimuksia käytetään tarpeen määrittämiseen. Esimerkiksi voidaan miettiä, janoavatko nuoret todella niin paljon faktatietoa vai onko tarve saada enemmänkin tietoa tunteista. Tässäkin tutkimuksessa jokainen haastateltava ryhmä halusi lukea asioista tavallisten ihmisten kertomana, vaikka varsinainen faktatieto oli jo esitetty lehdessä. Näin ollen "puhdas" tieto ei tyydyttänyt tarvetta, vaan se haluttiin sidottavaksi tunteisiin. Vasta se teki tiedosta todellista.

Tämä tutkimus herätti oikeastaan enemmän kysymyksiä kuin antoi vastauksia. Kvalitatiivisen aineiston luonteen mukaisesti tätäkin aineistoa olisi voinut tarkastella hyvin monesta näkökulmasta. Aineistosta olisi mm. voitu selvittää nuorten asennoitumista seksuaalisuuteen. Materiaali antoi viitteitä seksuaaliasioihin liittyvästä kerskunnasta ja salailuntarpeesta. Toisaalta havaitsin keränneeni aineistoa välillä melko pitkälle ennakkokäsityksiin nojautuen, vaikka en alunperin niin ollut tarkoittanutkaan. Näin heränneiden kysymysten vastausten etsintä vaatisi ainakin osittain uuden aineiston hankintaa. Kuitenkin aineisto tuotti useita ajatuksia ja haasteita toteutettavaksi jatkotutkimuksissa.

7.3 Jatkotutkimushahmotelmista

Tutkimus osoitti, että yhteiskunnan jakama seksuaalivalistusmateriaali ei ainakaan tässä tapauksessa sisällöllisesti tavoittanut kohderyhmäänsä. Perille menotutkimus ei 16kuustoista-lehden osalta ole tarpeellinen, koska lehden saamisessa ei ole vaikeuksia ja huomioarvo on hyvä (Hannonen 1993). Jatkossa tutkimus olisi suunnattava valistuslehtisten sisällön ja ulkoasun arviointiin. Tuntuu, että yhteiskuntamme tuottaa kasapäin valistuslehtisiä, joiden soveltuvuutta kohderyhmälle ei arvioida kunnolla. Jatkossa uusittu 16kuustoista-lehti voitaisiin jakaa nuoremmille ja tutkia heidän mielipiteitään lehdestä. Tutkimusmenetelmänä voisi olla edelleen teemahaastattelu. Tutkimukseen voitaisiin lisäksi liittää seksuaalikasvatusta toteuttavien opettajien sekä haastateltavien nuorten vanhempien haastattelu, jossa selvitettäisiin heidän mielipiteitään ja odotuksiaan 16kuustoista-lehdestä sekä sitä, miten he näkevät roolinsa nuorten seksuaalikasvatuksessa. Näin saataisiin kokonaisvaltaisempi kuva yhteiskunnan toteuttaman seksuaalikasvatuksen toteutumisesta ja sen vastaavuudesta nuorten tarpeisiin ja odotuksiin.

Tutkimusaineistosta nousi myös ajatus valistuslehtisten välittämästä miesten ja naisten sukupuolirooleista, kun haastateltavat kritisoivat lehden tyttökeskeisyyttä mm. raskaudenehkäisyyssä. Sukupuoliroolit muuttuvat koko ajan, eikä valistuslehtisten pitäisi välittää mitään sellaista, mikä ei nykyajan nuorille ole enää todellisuutta tai mikä jarruttaa seksuaalisen

tasa-arvon kehitystä. Valistuslehtisten tuottajien olisikin oltava tarkasti selvillä, minkälaisia arvoja ja asenteita he välittävät tai haluavat pitää yllä. Seksuaalivalistuslehtisten ja muiden opetusmateriaalien välittämää kuvaa sukupuolirooleista voitaisiin tutkia esimerkiksi sisällönanalyysillä.

Wiio (1985) toteaa, että viestintä tapahtuu aina kulttuurikentässä, joka koostuu enemmän tai vähemmän toisistaan poikkeavista osakulttuureista. Mikäli sanoman sisältö poikkeaa ratkaisevasti vallitsevasta kulttuurista, sillä ei ole vaikutusta. Siitä onkin ensin tultava hyväksymisprosessin kautta osa vallitsevaa kulttuuria. Koska sukupuoliroolit ja nuorten seksuaalikulttuuri muuttuvat, olisi mielenkiintoista selvittää tällä hetkellä vallitsevia käsityksiä sukupuolirooleista ja seksuaalikulttuurista nuorten keskuudessa. Siitä olisi hyötyä paitsi seksuaalivalistuslehtisten suunnitteluun, mutta myös koko yhteiskunnassamme toteutettavan seksuaalikasvatuksen toteutukseen.

LÄHTEET

- Aarva, P. 1986. Terveyskasvatuksen viestintäilmasto. Terveysteemat aikuisväestön arkikeskusteluissa. Lääkintöhallituksen julkaisuja. Terveyskasvatus. Sarja Tilastot ja selvitykset 9, 7.
- Aarva, P. 1991. Terveysvalistuksen kuvia ja mielikuvia. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Akateeminen väitöskirja.
- Aarva, P. 1992. Terveysvalistus terveyden edistäjänä: valistuksen muodot, vaikutukset ja ideologisuus. Suomen Lääkärilehti 47 (24), 2189-2193.
- AIDS Suomessa. 24.6.1997 mennessä ilmoitetut tapaukset. Kansanterveyslaitos. Infektioepidemiologian osasto. Julkaisematon tilasto.
- Alasuutari, P. 1993. Laadullinen tutkimus. Jyväskylä: Gummerus.
- Chaffee, S. 1981. Mass media in political campaigns: An expanding role. Teoksessa R. E. Rice & W. J. Paisley (toim.) Public communication campaigns. Beverly Hills, CA: Sage, 181-198.
- Davis, D. 1991. "Understanding AIDS" - The National AIDS Mailer. Public Health Reports 106 (6), 656-662.
- DeVito, J. A. 1991. Human communication. The basic course. 5. Edition. New York, NY.: Harper Collins.
- Eskola, J. & Suoranta J. 1996. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Lapin yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja C 13. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- Festinger, L. 1957. A theory of cognitive dissonance. Stanford, CA: Stanford University.
- Gerbert, B. & Maguire, B. 1989. Public Acceptance of the Surgeon General's Brochure on AIDS. Public Health Reports 104 (2), 130-133.
- Green, L. W. & Lewis, F. M. 1986. Measurement and evaluation in health education and health promotion. Palo Alto, CA: Mayfield.
- Greenberg, J. S., Bruess, C. E., Mullen, K. D., Sands, D. W. 1989. Sexuality, insights and issues. Dubuque: Vm C. Brown.
- Grönfors, M. 1985. Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät. 2. painos. Juva: WSOY.

- Hannonen, S. 1993. Sextiin-lehden vastaanotto 16-vuotiaiden keskuudessa. Helsingin yliopisto. Yleislääketieteen ja perusterveydenhuollon laitos. Pro gradu-tutkielma.
- Hemánus, P. 1989. Viestinnän ja joukkotiedotuksen perusteet. Johdatus tiedotusoppiin 1. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1985. Teemahaastattelu. 3. painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1997. Tutki ja kirjoita. 1.-2. painos. Tampere: Tammer-Paino.
- Hirvonen, J. 1993. AIDS: tappava tuliainen vai haaste ihmiskunnalle? AIDS-valistusesitteiden ja -julistusten sisällön analyysi. Helsingin yliopisto. Viestinnän laitos. Viestinnän pro gradu-tutkielma.
- HIV-infektio Suomessa. 24.6.1997 mennessä ilmoitetut tapaukset. Kansanterveyslaitos. Infektioepidemiologian osasto. Julkaisematon tilasto.
- HIV-infektio Suomessa. Tartunnan saaneen ikä tartunnan toteamisvuonna. 24.6.1997 mennessä ilmoitettujen tapausten kertymä. Kansanterveyslaitos. Infektioepidemiologian osasto. Julkaisematon tilasto.
- Hukkila, K. 1992. Seksi ja Se Oikea. Teoksessa S. Näre & J. Lähteenmaa (toim.) Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa. Tampere: Tammer-Paino, 47-55.
- Huopainen, H. 1992. Tytöstä nuoreksi naiseksi. Teoksessa S. Näre ja J. Lähteenmaa (toim.) Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa. Tampere: Tammer-Paino, 37-46.
- Infante, D. A., Rancer, A. S. & Womack, D. F. 1990. Building communication theory. Chicago, Ill.: Waveland.
- Kamachi, K. L., Irwin, C. E., Shafer, M. B. & Wong, V. 1990. "Understanding AIDS": Did Female Adolescents Read It? Journal of Adolescent Health Care 11, 254.
- Kannas, L. & Heinonen, T. 1993. Seksuälikasvatuksen arkea - vaikenavat kodit ja myöhästelevät koulut. Teoksessa L. Kannas (toim.) Ihanan tukala seksuaalisuus. Sosiaali- ja terveysministeriö. Ehkäisevän terveys- ja sosiaalipolitiikan osasto. Selvityksiä 4, 117-140.
- Kansanterveyslaitoksen vuosiraportti 1996a. Gonorrhea. Infektioepidemiologian osasto. Tartuntatautirekisteri. http://www.ktl.fi/ttr/gen/rpt/vrap1996_130.html.
- Kansanterveyslaitoksen vuosiraportti 1996b. Hepatitis B acuta. Infektioepidemiologian osasto. Tartuntatautirekisteri. http://www.ktl.fi/ttr/gen/rpt/vrap1996_140.html.

- Kansanterveyslaitoksen vuosiraportti 1996c. Hepatitis B chronica. acuta. Infektioepidemiologian osasto. Tartuntatautirekisteri. http://www.ktl.fi/ttr/gen/rpt/vrap1996_141.html.
- Kansanterveyslaitoksen vuosiraportti 1996d. Infectio venerea chlamydiae acuta. Infektioepidemiologian osasto. Tartuntatautirekisteri. http://www.ktl.fi/ttr/gen/rpt/vrap1996_131.html.
- Kansanterveyslaitoksen vuosiraportti 1996e. Syphilis. Infektioepidemiologian osasto. Tartuntatautirekisteri. http://www.ktl.fi/ttr/gen/rpt/vrap1996_116.html.
- Kivistö, T. & Mäntymaa, E. 1994. Nuortenlehti vai nuorten lehti. Hyvä sanomalehti 16-18-vuotiaiden keskisuomalaisten mielestä. Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden laitos. Pro gradu-tutkielma.
- Kontula, O. 1991a. Nuorten seksuaalinen kehitys. Teoksessa O. Kontula (toim.) Seksistä - kuinka puhua nuorille? Keuruu: Otava, 13 - 36.
- Kontula, O. 1991b. Nuorten tiedon tarve. Teoksessa O. Kontula (toim.) Seksistä - kuinka puhua nuorille? Keuruu: Otava, 37-52.
- Kontula, O. (toim.) 1991c. Seksistä - kuinka puhua nuorille? Keuruu: Otava.
- Kontula, O. 1993. Sukupuolielämän aloittaminen. Teoksessa O. Kontula & E. Haavio-Mannila (toim.) Suomalainen seksi. Tietoa suomalaisten sukupuolielämän muutoksista. Porvoo: WSOY, 86-115.
- Kontula, O. & Meriläinen, J. 1988. Nuorten kypsyminen seurusteluun ja seksuaalisuuteen. Lääkintöhallituksen julkaisu. Terveyskasvatussarja. Tutkimukset 9.
- Kontula, O. & Rimpelä, M. 1988b. Onko aids-valistus vaikuttanut nuorten seksuaalisuuteen 1986-88? Suomen Lääkärilehti 43 (35), 3493 - 3500.
- Kreps, G. L. & Thornton, B. C. 1992. Health communication. Theory and practice. 2. Edition. Chicago, Ill.: Waveland.
- Lear, D. 1995. Sexual Communication in the Age of AIDS: The Construction of Risk and Trust Among Young Adults. *Social Science and Medicine* 41 (9), 1311-1323.
- Lehmann, P., Hausser, D., Somaini, B. & Gutzwiller, F. 1987. Campaign against AIDS in Switzerland: Evaluation of a Nationwide Educational Programme. *British Medical Journal* 295 (31), 1118-1120.

- Leigh, B. C., Morrison, D. M., Trocki, K. & Temple, M. T. 1994. Sexual Behavior of American Adolescents: Results from a U.S. National Survey. *Journal of Adolescent Health* 15 (2), 117-125
- Liinamo, A 1993. Nuorten koettuja elämyksiä ja elettyjä koettelemuksia seksuaalisuudesta. Teoksessa L. Kannas (toim.) *Ihanan tukala seksuaalisuus*. Sosiaali- ja terveysministeriö. Ehkäisevän terveys- ja sosiaalipolitiikan osasto. *Tutkimuksia* 4, 69-116.
- Lukion opetussuunnitelman perusteet 1994. Helsinki. Opetushallitus.
- Lääkintöhallituksen julkaisu 1986. Mieheksi - naiseksi - aikuiseksi. Täydennyskoulutusaineisto. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Maibach, E. & Parrott, R. L. (Editors) (1995) *Designing health messages. Approaches from communication theory and public health practice*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- McLuhan, M. 1964. *Understanding media: The extension of man*. Teoksessa G. L. Kreps & B. C. Thornton *Health communication 1984*. New York, NY.: Longman.
- McQuail, D. 1983. *Mass communication theory. An introduction*. London: Sage.
- McQuail, D. 1994. *Mass communication theory. An introduction*. 3. Edition. London: Sage.
- Miilunpalo, S. 1995. Terveyskasvatuksen vaikuttavuus. *Suomen Lääkärilehti* 50 (17), 2009-2015.
- Moilanen, P. 1991. Tulkintojen luominen ja todentaminen hermeneuttisessa kasvatuksen tutkimuksessa. Teoksessa L. Syrjälä & J. Merenheimo (toim.) *Kasvatustutkimuksen laadullisia lähestymistapoja*. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opetusmonisteita ja selosteita 39/1991, 123-136.
- Niiranen, P. 1990. Amerikkalainen näkökulma kasvatukseen laadulliseen tutkimukseen. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisen tiedekunnan opetusmonisteita 17. Joensuu, 14-46.
- Nummelin, R. 1997. *Seksuaalikasvatusmateriaalit - Millaista seksuaalisuutta nuorille?* Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. Raportteja 206. Saarijärvi: Gummerus.
- Nupponen, R. 1991. Aikuisten terveystarkastus- ja neuvolakäynnit terveydenhoitajan kuvaamina. Teoksessa H. Urponen, P. Aarva & R. Nupponen (toim.) *Terveyskasvatustutkimuksen vuosikirja 1991*. Sosiaali- ja terveyshallitus. *Tutkimuksia* 2, 91-104.

- Nupponen, R., Aarva, P., Laitakari, J., Miilunpalo, S., Paronen, O. & Urponen, H. 1991. Terveyskasvatuksen taustakäsitykset ja vaikuttavuuden tutkiminen. Teoksessa H. Urponen, P. Aarva & R. Nupponen (toim.) Terveyskasvatustutkimuksen vuosikirja 1991. Sosiaali- ja terveyshallitus. Tutkimuksia 2, 11-25.
- Nurmi, T. Henkilökohtainen tiedonanto puhelimitse. 6.3.1997.
- Nykänen, M. 1996. 16kuustoista-lehti 8-luokkalaisten lukemana. Jyväskylän yliopisto. Terveystieteen laitos. Julkaisematon selvitys.
- Osgood, C. E., Suci, G. J. & Tannenbaum, P. H. 1964. The measurement of meaning. 4. Edition. Urbana, Ill.: University of Illinois.
- Pallonen U. 1986. Prevention of smoking onset among an East Finland adolescent population. Lääkintöhallituksen julkaisuja. Sarja Tutkimukset 5.
- Parker, R. G., Herdt, G. & Carballo, M. 1991. Sexual Culture, HIV Transmission, and AIDS Research. The Journal of Sex Research 28, 77-98.
- Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994. Helsinki. Opetushallitus.
- Pollatsek, A., Rayner, K. & Collins, W. E. 1984. Integrating Pictorial Information Across Eye Movements. Journal of Experimental Psychology: General 113, 426-442.
- Pyörälä, E. 1994. Kvalitatiivisen terveystutkimuksen metodologisia ongelmia. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 31 (1), 4-14.
- Pötsönen, R. 1993. Täydeksi naiseksi - aika mieheksi. Nuorten biologinen kypsyminen ja seksuaaliset kokemukset. Teoksessa L. Kannas (toim.) Ihanan tukala seksuaalisuus. Sosiaali- ja terveysministeriö. Ehkäisevän sosiaali- ja terveyspolitiikan osasto. Selvityksiä 4, 41-68.
- Pötsönen, R. 1995. Nuorten biologinen kypsyminen ja seksuaalinen kokeneisuus koulun terveystutkimuksen haasteena. Teoksessa L. Kannas (toim.) Koululaisten kokema terveys, hyvinvointi ja kouluviihtyvyys. WHO-koululaistutkimus. Opetushallitus, 15-29.
- Pötsönen, R. & Välimaa, R. 1995. Seurustelua ja pelkkää asiaa. Jyväskylän yliopisto. Terveystieteenlaitoksen julkaisusarja 1.
- Pötsönen, R. & Välimaa, R. 1996. Kokemuksia nuorten ryhmähaastatteluista. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2, 170-175.

- Pötsönen, R., Välimaa, R. & Kannas, L. 1996. Suomalaisnuorten HIV/AIDS-tiedonlähteet vuosina 1990 ja 1994. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 33 (supplementti), 35-46.
- Ray, E. R. & Donohew, L. (toim.) 1990. Introduction: Systems perspectives on health communication. Teoksessa *Communication and health. Systems and applications*. Hillsdale, NJ.: Lawrence Erlbaum Associates.
- Rimpelä, M. 1994. Terveiden edistäminen ja terveyskasvatus - katsaus kansainväliseen kirjallisuuteen. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti* 31 (supplementti), 5-22.
- Severin, J. W. & Tankard, J. W. 1988. *Communication theories, origins, methods, uses*. 2. Edition. New York, N.Y.: Longman.
- Snell, P. 1993. Nuoret ja sanomalehti. Kvalitatiivinen tutkimus. Sanomalehtien liitto. Helsinki.
- Stacks, D., Hickson, M. & Hill, S. R. 1991. *Introduction to communication theory*. Fort Worth Texas: Holt, Rinehart and Winston.
- Stakes, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Raskaudenkeskeytysten julkaisematon ennakkotilasto. Henkilökohtainen tiedonanto postitse 10.6.1997.
- Suoranta, J. & Eskola, J. 1992. Kvalitatiivisten aineistojen analyysitapoja luokittelemassa - eli noin 8 tapaa aineiston erittelyyn. *Kasvatus* 3, 276-280.
- Tamminen, T. 1987. Lääkintöhallituksen toimenpiteitä AIDSin torjunnassa. *Sosiaalivakuutus* 4, 153-154.
- Tamminen, T. Henkilökohtainen tiedonanto puhelimitse. 10.3.1997.
- Tervomaa, M-L. 1993. Seksuaalikasvatuksen arvot. Tutkimus seksuaalikasvatusta antavien nuorisokasvattajien arvoista ja mielipiteistä Nuorisokasvatussäätiön R.Syke-projektin seksuaalikasvatusta käsittelevästä opetusmateriaalista. Helsingin yliopisto. Uskontotieteen laitos. Uskontotieteen pro gradu -tutkielma.
- Tikkanen, J. 1987a. Suomalaiset ja immuunikato. Nykytilanne ja käsitykset taudista. Lääkintöhallituksen julkaisuja. Terveyskasvatus. Sarja Tutkimukset 1.
- Tikkanen, J. 1987b. Suomalaiset ja immuunikato. Lääkintöhallituksen julkaisuja. Sarja. Tutkimukset 5.
- Tones, K. & Tilford, S. 1994. *Health education. Effectiveness, efficiency and equity*. 2. Edition. London: Chapman & Hall.

- Tones, K., Tilford, S. & Robinson, Y. 1990. Health education. Effectiveness and efficiency. London: Chapman and Hall.
- Traeen, B. & Lewin, B. 1992. Casual Sex Among Norwegian Adolescent. Archives of Sexual Behavior 21, 253-269.
- Tynjälä, P. 1991. Kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien luotettavuudesta. Kasvatus 5-6, 387-398.
- Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Tampere: Tammer-Paino.
- Vuori, J. 1988. Tyttöjen "yhden illan jutut" ja kaksinaismoraali. Nuorisotutkimus 6 (4), 34-41.
- Wiio, J. 1985. Perillemeno, vaikutus ja virittävyys. Erään tutkimuksen näkökulma. Alkoholipolitiikka 5 (50), 244-250.
- Wiio, O. A. 1989. Viestinnän perusteet. 5. painos. Espoo: Weilin & Göös.
- Wiio, O. A. 1992. Viestinnän tutkimussuuntia. Helsinki: Yliopistopaino.
- Wiio, O. A. & Puska, P. 1993. Terveysviestinnän opas. Keuruu: Otava.
- Windsor, R. A., Baranowski, T., Clark, N. & Cutter, G. 1984. Evaluation of health promotion and education programs. Palo Alto, CA: Mayfield.
- Zimet, G. D., Anglin, T. M., Lazebnik, R., Bunch, D., Williams, P. & Crowchuk, D. P. 1989. Adolescents' Knowledge and Beliefs about AIDS: Did the Government Brochure Help? American Journal of the Diseases of the Children 143, 518.

LIITE 1

TEEMAHAASTATTELURUNKO

Haastattelussa on mukana 16kuustoista-lehti, johon haastateltavat ovat tutustuneet ennalta.

Haastattelu aloitetaan kertaamalla haastattelun tarkoitus. Haastateltavia muistutetaan, että heidän henkilöisyytensä ei tule tutkimuksessa esiin ja kerättyä aineistoa käsittelee ainoastaan haastattelija. Lisäksi muistutetaan puheen äänityksestä, kehoitetaan haastateltavia välttämään päälle puhumista sekä rohkaistaan jokaista ilmaisemaan mielipiteensä.

Haastattelun rakenne:

1. Taustaa ja lämmittelykysymyksiä
2. Lehden ulkoasuun liittyvät kysymykset (nimi, kuvat, väritys, koko, fontti)
3. Lehden sisältöön liittyvät kysymykset (kiinnostavimmat aiheet, mitä tietoa halutaan lisää, mitä ei, uusi tieto, kondomi, vanhempien kirje)
4. Muuta (lehdestä keskustelu, koulun sukupuolikasvatus, lehden jakamisen ajankohta, jakelukanava, lehden vaikutus ja merkitys)

1. Taustaa ja lämmittelykysymyksiä

- *Oletko nähnyt lehteä aikaisemmin? / Oletko saanut lehden jo aikaisemmin?
- * Mitä kautta sait sen?
- *Tutustuitko lehteen?
- *Luitko sen?

jatkuu

2. Lehden ulkoasu

- *Mikä lehden nimi on?
- *Mitä mieltä olet lehden nimestä? Miksi?
- *Onko sinulla ehdotuksia lehden nimeksi?
- *Mitä mieltä olit lehden kuvista? Miksi?
- *Millainen olisi mielestäsi hyvä kuva? Miksi?
- *Millaisia kuvia toivoisit lehteen?
- *Mitä mieltä olit lehden väryksestä? Miksi?
- *Millainen väritys olisi mielestäsi hyvä? Miksi?
- *Mitä mieltä olet lehden koosta? Miksi?
- *Minkä kokoinen lehti olisi hyvä? Miksi?
- *Mitä mieltä olit lehdessä käytetystä fontista? Miksi?
- *Oliko se mielestäsi selkeä?

3. Lehden sisältö

- *Luitko antamani lehden?
- *Mitä kohtia luit lehdestä?
- *Miksi luit juuri ne kohdat?
- *Millainen vaikutelma sinulle tuli lukemastasi tekstistä? (ymmärrettävyys, mielenkiintoisuus/ tylsyys, monipuolisuus / yksipuolisuus, luontevuus / teennäisyys, saarnaavuus, ikäryhmälle sopivuus)
- *Mikä tai mitkä aiheet olivat mielestäsi kiinnostavimmat? Miksi?
- *Saitko lehdestä mitään uutta tietoa? Mitä?
- *Mistä aiheista olisit halunnut enemmän tietoa? Miksi?
- *Oliko lehdessä mitään mielestäsi inhottavaa tai turhaa tietoa, josta et olisi halunnut lukea? Miksi?

jatkuu

- *Mitä aiheita tai muutoksia toivoisit seuraavaan 16kuustoista-lehteen? (kertaava kysymys)
- *Mitä mieltä olit kondomista?
- *Onko kondomi tarpeellinen? Miksi?
- *Pitäisikö kondomin olla jatkossa lehden välissä?
- *Oliko lehdessäsi vanhemmille tarkoitettu kirje?
- *Luitko sen?
- *Mitä mieltä olit kirjeestä?
- *Antaisitko / annoitko kirjeen vanhemillesi?
- *Miten vanhemmat reagoivat kirjeeseen? (halusivatko keskustella, kyselivät nuorensa ja hänen kavereidensa tekemisistä, yrittivät valistaa, kauhistuivat ym.)
- *Pitäisikö kirje olla jatkossa lehden mukana? Miksi?

4. Muuta

- *Oletko keskustellut kenenkään kanssa lehdestä? (kavereiden, opettajan, sisarusten, vanhempien, seurustelukumppanin, terveydenhoitajan ym.?)
- *Onko koulussa ollut mitään keskustelua lehdestä? Jos, niin mitä?
- *Onko koulussasi annettu sukupuolivalistusta?
- *Onko valistusta ollut riittävästi? Millä perusteella?
- *Onko lehti mielestäsi tarpeellinen? Miksi?
- *Mitä mieltä olet siitä, että lehti jaetaan 16-vuotiaille? Miksi?
- *Mitä kautta nuorten pitäisi saada lehti? (koulun kautta / suoraan kotiin) Miksi?
- *Mitä merkitystä tai vaikutusta lehdellä voi mielestäsi olla?

LIITE 2**HAASTATTELUN LUOKITUSRUNKO****Juttu**

1. Kiinnostavimmat juttuaiheet
2. Olemassa olevat aiheet, joista haluttiin lisää tietoa
3. Puuttuvat aihealueet
4. Lehdestä saatu uusi tieto
5. Kirjoitustyyli ja kieli: asiallinen, vaikea,
6. Pituus
7. Näkökulma: Kenen kannalta asiaa katsotaan?
8. Haastateltavat: Ketä lehdessä toivottiin haastateltavan?
9. Kiinnostavuus: Mikä tekee jutusta ja lehdestä kiinnostavan / tylsän?
10. Pari sanaa seurustelusta
11. Entäpä seksi
12. Seksifantasiat ja itsetyydytys
13. Kaupallinen seksi
14. Ensimmäinen yhdyntä
15. Kondomi kunniaan ja kondomi
16. Klamydia ja hedelmällisyys
17. Jälkiehkäisy
18. Seksuaalisuudella on monta muotoa
19. Sukupuoliteitse tarttuvat taudit
20. Apuja ja neuvoja
21. Kirje vanhemmille

jatkuu

Kuvat ja piirrokset

- 22. Kuvien ja tekstin liittyminen toisiinsa
- 23. Selkeys
- 24. Sisältö
- 25. Kuviin samastuminen
- 26. Määrä
- 27. Koko

Lehden taitto ja yleisilme

- 28. Lehden nimi
- 29. Lehden koko
- 30. Fontti
- 31. Väritys
- 32. Selkeys
- 33. Otsikot
- 34. Asettelu

Lehden tulevaisuus

- 35. Samastuminen
- 36. Keskustelu lehdestä
- 37. Jakelukanava
- 38. Lehden tarpeellisuus ja merkitys nuorten näkemänä
- 39. Sopiva ikä lehden jakamiseen

Koulun seksuaalikasvatus

- 40. Opettajien opetustaidot
- 41. Tyytyväisyys opetukseen
- 42. Opetuksen riittävyys